

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ

ΤΜΗΜΑΤΑ: -Διεθνών και Ευρωπαϊκών Σπουδών
-Βαλκανικών, Σλαβικών και Ανατολικών Σπουδών,
-Ανώτατη Διακλαδική Σχολή Πολέμου

ΔΙΑΤΜΗΜΑΤΙΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

«ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΣΧΕΣΕΙΣ ΚΑΙ ΑΣΦΑΛΕΙΑ»

«Η σύγκρουση Σαουδικής Αραβίας και Κατάρ και οι συνέπειες για τις ισορροπίες στην Μέση Ανατολή»

ΣΥΓΓΡΑΦΗ: ΦΩΤΙΟΣ ΛΑΧΟΥΒΑΡΗΣ

ΕΠΙΒΛΕΠΩΝ: ΗΛΙΑΣ ΚΟΥΣΚΟΥΒΕΛΗΣ

ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ, ΚΟΣΜΗΤΟΡΑΣ ΤΗΣ ΣΧΟΛΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ, ΑΝΘΡΩΠΙΣΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ ΚΑΙ ΤΕΧΝΩΝ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ

ΝΟΕΜΒΡΙΟΣ 2018

«Δηλώνω υπευθύνως ότι όλα τα στοιχεία σε αυτήν την εργασία τα απέκτησα, τα επεξεργάσθηκα και τα παρουσιάζω σύμφωνα με τους κανόνες και τις αρχές της ακαδημαϊκής δεοντολογίας, καθώς και τους νόμους που διέπουν την έρευνα και την πνευματική ιδιοκτησία. Δηλώνω επίσης υπευθύνως ότι, όπως απαιτείται από αυτούς τους κανόνες, αναφέρομαι και παραπέμπω στις πηγές όλων των στοιχείων που χρησιμοποιώ και τα οποία δεν συνιστούν πρωτότυπη δημιουργία μου»

Φώτιος Λαχουβάρης

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ.....	I
ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	1
ΓΕΝΙΚΑ	1
ΣΚΟΠΟΣ	2
ΜΕΘΟΔΟΣ	2
ΚΕΦΑΛΑΙΟ Α: ΘΕΩΡΗΤΙΚΟ ΥΠΟΒΑΘΡΟ.....	4
ΔΙΕΘΝΕΣ ΣΥΣΤΗΜΑ	4
ΕΠΙΘΕΤΙΚΟΣ – ΑΜΥΝΤΙΚΟΣ ΡΕΑΛΙΣΜΟΣ	5
ΘΕΩΡΙΑ ΑΝΑΛΥΣΗΣ ΤΩΝ ΔΙΕΘΝΩΝ ΣΧΕΣΕΩΝ	6
ΙΣΟΡΡΟΠΙΑ ΙΣΧΥΟΣ.....	8
ΚΕΦΑΛΑΙΟ Β: ΚΑΤΑΡ ΚΑΙ ΣΑΟΥΔΙΚΗ ΑΡΑΒΙΑ ΚΑΙ ΤΟ ΙΣΤΟΡΙΚΟ ΤΩΝ ΣΧΕΣΕΩΝ ΤΟΥΣ.....	9
ΣΑΟΥΔΙΚΗ ΑΡΑΒΙΑ.....	9
Ιστορική ανασκόπηση	9
Οικονομία	11
Ένοπλες δυνάμεις Σαουδικής Αραβίας	12
ΚΑΤΑΡ	13
Ιστορική ανασκόπηση	13
Οικονομία	15
Ένοπλες δυνάμεις Κατάρ.....	15
ΟΙ ΣΧΕΣΕΙΣ ΤΩΝ ΔΥΟ ΑΝΤΙΠΑΛΩΝ	16
Καταβολές	16
ΚΕΦΑΛΑΙΟ Γ : Η ΣΥΓΚΡΟΥΣΗ ΤΩΝ ΔΥΟ	20
Η ΠΟΡΕΙΑ ΣΥΓΚΡΟΥΣΗΣ	20
Η ΣΥΓΚΡΟΥΣΗ ΤΟΥ 2017.....	25
ΚΕΦΑΛΑΙΟ Δ: ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΣΧΕΣΕΙΣ ΚΑΤΑΡ ΚΑΙ ΣΑΟΥΔΙΚΗΣ ΑΡΑΒΙΑΣ.....	31
ΣΑΟΥΔΙΚΗ ΑΡΑΒΙΑ – ΙΡΑΝ	31
ΚΑΤΑΡ – ΙΡΑΝ	36
ΣΑΟΥΔΙΚΗ ΑΡΑΒΙΑ - ΑΙΓΥΠΤΟΣ.....	39
ΚΑΤΑΡ – ΑΙΓΥΠΤΟΣ.....	41
ΣΑΟΥΔΙΚΗ ΑΡΑΒΙΑ – ΙΣΡΑΗΛ.....	42
ΚΑΤΑΡ – ΙΣΡΑΗΛ	44
ΚΕΦΑΛΑΙΟ Ε: ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΤΗΣ ΣΥΓΚΡΟΥΣΗΣ ΣΤΙΣ ΙΣΟΡΡΟΠΙΕΣ ΤΟΥ ΔΙΕΘΝΟΥΣ ΣΥΣΤΗΜΑΤΟΣ	46
Η ΔΙΑΤΑΡΑΧΗ ΜΙΑΣ ΕΥΘΡΑΥΣΤΗΣ ΙΣΟΡΡΟΠΙΑΣ	46
ΟΙ ΕΠΙΔΙΩΞΕΙΣ ΤΗΣ ΤΟΥΡΚΙΑΣ	46
Ο ΡΟΛΟΣ ΤΗΣ ΡΩΣΙΑΣ.....	49
Ο ΡΟΛΟΣ ΤΩΝ ΗΠΑ	54
ΤΟ ΙΣΡΑΗΛ	57
ΑΛΛΗΛΕΠΙΔΡΑΣΕΙΣ ΚΑΙ ΕΚΤΙΜΗΣΕΙΣ	59
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΣΤ': Η ΚΡΙΣΗ ΤΟΥ ΚΟΛΠΟΥ ΚΑΙ Η ΕΛΛΑΔΑ	63
Ο ΡΟΛΟΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ	63
Η ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΤΟΥ ΚΑΤΑΡ.....	65
ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑ ΓΙΑ ΜΙΜΗΣΗ	67
ΕΠΙΛΟΓΟΣ.....	70

ΣΕΛΙΔΑ ΣΚΟΠΙΜΑ ΚΕΝΗ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

ΓΕΝΙΚΑ

Η επιστήμη των Διεθνών Σχέσεων αποτελεί το βασικό εργαλείο ανάλυσης των συσχετισμών που διαμορφώνονται στη μεγάλη γήινη γειτονιά όπου κυριαρχεί η διαφορετικότητα. Μία διαφορετικότητα που ομοιάζει με τις ετερόκλητες διαπροσωπικές εκφάνσεις της καθημερινότητας των ανθρώπων. Τα μικρά κοινωνικά υποσύνολα του αστικού βίου, αλληλεπιδρούν, εμπλέκονται και διαπλέκονται άλλοτε ρυθμικά, άλλοτε τυχαία, πολλές φορές αποφεύγοντας το μοιραίο την τελευταία στιγμή και άλλες φορές οδεύοντας νομοτελειακά προς αυτό, λες και ένα μαγικό χέρι οδηγεί προς τη μία ή προς την άλλη πλευρά. Αν ο τρόπος κίνησης των διαφορετικών πόλων στο χωροχρόνο είναι προβλέψιμος ή όχι, αποδεικνύεται μέσα από το έμπειρο μάτι του μελετητή, ο οποίος μέσα από την παρατήρηση και τη σοφία της γνώσης, καταφέρνει να ψυχανεμίζεται την έκβαση μεγιστοποιώντας την επιτυχία των προβλέψεών του.

Φεύγοντας από το μικρόκοσμο της καθημερινότητας, κοιτώντας προς τον ορίζοντα του όλου, αντικρίζουμε μία άλλη πραγματικότητα όπου υπάρχουν οι κρατικές οντότητες, όπου το εθνικό γίνεται διεθνές. Ποικιλία εθνών που δημιουργήθηκαν στο πέρασμα των αιώνων μέσα από ατέρμονες ζυμώσεις, μέσα από το θάνατο και την επανάσταση, διαμέσου πολιτισμικών ανακατατάξεων τεχνολογικών εκρήξεων ή μέσα από τη φυσική γαλήνια εξέλιξη των κατά τόπους κοινωνιών.

Αντικρίζουμε επίσης ένα βασικό μοχλό της εξελικτικής πορείας της ανθρωπότητας προς τη διαφορετικότητα των υποσυνόλων της. Τον συνεχή ανταγωνισμό. Την πάλη για επιβίωση. Την αέναη κίνηση προς την κατεύθυνση της εξυπηρέτησης συμφερόντων τα οποία παραμένουν καλά κλεισμένα εντός των κρατικών συνόρων και διαφυλάσσονται ως κόρη οφθαλμού από τους εκάστοτε κρατούντες την εξουσία. Πρώτο βήμα η επιβίωση, η απαλλαγή από κινδύνους εξωτερικούς ή εσωτερικούς και το επόμενο η αναζήτηση της ισχύος σε όλες της τις εκφάνσεις, μέσω της επικράτησης μεταξύ ομοίων διεκδικήσεων άλλων παικτών.

Η περιοχή της Μέσης Ανατολής, λόγω των τεράστιων ενεργειακών αποθεμάτων που διαθέτει, θεωρείται περιοχή υψηλού γεωπολιτικού ενδιαφέροντος. Παράλληλα όμως, χαρακτηρίζεται από θρησκευτικό και πολιτιστικό πλούτο, που διαφέρει σημαντικά από τον αντίστοιχο του δυτικού κόσμου. Η υπό εξέταση σύγκρουση των δύο κρατών αυτής της περιοχής, είναι μία εκ πρώτης όψεως σύγκρουση του Δαβίδ με τον Γολιάθ, ειδικότερα με μέτρα μεγέθους έκτασης και σκληρής ισχύος. Ωστόσο, το αποτέλεσμα της επαπειλούμενης σύγκρουσης, διαφαίνεται να μην έχει τον σίγουρο νικητή που πολλοί θα ανέμεναν, δημιουργώντας με αυτόν τον τρόπο μία ακόμη πρόκληση για τους μελετητές των διεθνών σχέσεων.

Ποια είναι τα χαρακτηριστικά ενός μικρού κράτους σαν το Κατάρ, που το κάνουν να διαπρέπει στη διεθνή αρένα, αν και η περίσσεια ισχύος του είναι σημαντικά μειωμένη σε σχέση με άλλα κράτη που παρ' όλα αυτά παραμένουν διαχρονικά στην αφάνεια; Η απάντηση στο εν λόγω ερώτημα είναι κρίσιμη, ειδικά για ένα μικρό κράτος όπως η Ελλάδα, η οποία μπορεί για την ώρα να μην διαθέτει τους ενεργειακούς πόρους του Κατάρ, όμως μπορεί να δημιουργήσει πηγές ισχύος με την εκμετάλλευση διαφορετικών «πρώτων υλών».

ΣΚΟΠΟΣ

Σκοπός της παρούσας εργασίας, είναι:

α. Να εισχωρήσει στη πορεία σύγκρουσης που έχουν οδηγηθεί τα τελευταία χρόνια δύο κρατικοί δρώντες της Μέσης Ανατολής, το Κατάρ και η Σαουδική Αραβία.

β. Να αναλύσει τις σχέσεις των δύο εν δυνάμει αντιπάλων σε σχέση με τα γειτονικά κράτη, καθώς και τυχόν συνέπειες που μπορεί να έχει αυτή τη συγκρουσιακή κατάσταση, στην ευρύτερη περιοχή της Μέσης Ανατολής.

ΜΕΘΟΔΟΣ

Ως μεθοδολογικό εργαλείο χρησιμοποιείται η παραδοχή της επιστημονικής φύσης των Διεθνών Σχέσεων. Η επιστήμη των Διεθνών Σχέσεων παρατηρεί,

παρακολουθεί τα διεθνή φαινόμενα και επιχειρεί να εξαγάγει συμπεράσματα και, ει δυνατόν, να διαπιστώσει τους «φυσικούς» νόμους που τα διέπουν.¹

Επιπρόσθετα δίνεται βαρύτητα στην επικαιρότητα και σε αναλύσεις που ανέκυψαν από την ανάγκη αποτύπωσης της κατάστασης, όπως αυτή έχει διαμορφωθεί κατά την παρούσα χρονική περίοδο. Ως εκ τούτου, οι βιβλιογραφικές αναφορές που χρησιμοποιούνται, αφορούν κατά πλειοψηφία έγκυρες διαδικτυακές πηγές, όπου υπό μορφή εργασιών ή άρθρων, περιλαμβάνουν αναλύσεις επί του αντικειμένου του θέματος. Το μεγαλύτερο μέρος αυτών των πηγών συναντάται σε γλώσσα διαφορετική από την ελληνική και ως εκ τούτου επιλέχθηκε η ελεύθερη μετάφραση και προσαρμογή σε ελληνικό κείμενο, με αντικειμενικό σκοπό τη βέλτιστη νοηματική απόδοση των δεδομένων που προτίθετο να παρουσιάσει ο/η συγγραφέας.

¹ Η. Κουσκουβέλης, Εισαγωγή στις Διεθνείς Σχέσεις, Ποιότητα, Αθήνα 2010.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Α: ΘΕΩΡΗΤΙΚΟ ΥΠΟΒΑΘΡΟ

ΔΙΕΘΝΕΣ ΣΥΣΤΗΜΑ

Η βασική παράμετρος του διεθνούς συστήματος είναι τα κράτη, τα οποία ειδικότερα μετά το τέλος της διαδικασίας απο-αποικιοποίησης που διαδραματίστηκε έως τα τέλη του 20ού αιώνα, πολλαπλασιάστηκαν με γοργούς ρυθμούς. Όσον αφορά τη φύση του διεθνούς συστήματος, διακρίνεται ως πλέον ολοκληρωμένη η θεωρία του K. Waltz ο οποίος στηρίζει την άποψη ότι τα κράτη στο άναρχο διεθνές σύστημα «κατ' ελάχιστον επιδιώκουν την επιβίωσή τους και κατά μέγιστο επιδιώκουν την παγκόσμια κυριαρχία»². Το διεθνές σύστημα είναι ελεύθερο ρυθμιστικής αρχής που θα το οργάνωνε αποτελεσματικά και θα έθετε το νομικό και κανονιστικό εκείνο πλαίσιο χρηστής λειτουργικότητας. Αφήνει δηλαδή τα διάφορα μέρη του να κινούνται ανεξάρτητα μεταξύ τους, πορευόμενα προς όποια κατεύθυνση επιλέγουν κάθε φορά. Οι αποφάσεις που λαμβάνονται σε εθνικό επίπεδο όμως, δύνανται να διαταράξουν την κανονικότητα και τις όποιες ισορροπίες του διεθνούς συστήματος. Η απουσία μίας κεντρικής παγκόσμιας εξουσίας επιτρέπει αυτήν τη διαταραχή των ισορροπιών μεταξύ των κρατών και ο βασικότερος λόγος είναι ότι τα κράτη επιδιώκουν την επικράτηση έναντι των άλλων κρατών, αναζητώντας τη μεγιστοποίηση της ασφάλειάς τους. Όσο τα συμφέροντα ενός κράτους δεν συγκρούονται με αυτά ενός άλλου, επικρατούν ευνοϊκές συνθήκες για την προαγωγή σχέσεων καλής γειτονίας και η ανώτερη ρυθμιστική αρχή είναι περιττή. Όσο όμως συμβαίνει το αντίθετο, δημιουργούνται εντάσεις και οι διακρατικές σχέσεις γίνονται πολύπλοκες και επικίνδυνες, όχι μόνο για τους εμπλεκομένους αλλά και για τη γενικότερη ισορροπία του διεθνούς συστήματος.

Ένας σημαντικός μελετητής της θεωρίας των διεθνών σχέσεων, ο K. Waltz, εισάγει το δομικό ρεαλισμό με αντικειμενικό σκοπό να εξηγήσει τον τρόπο λειτουργίας του διεθνούς συστήματος. Επικεντρώνεται κυρίως στην αλληλεπίδραση αυτού με τα κράτη που το αποτελούν, επιχειρώντας να σκιαγραφήσει τα βαθύτερα αίτια της συμπεριφοράς τους σε σχέση με άλλα κράτη.

² Waltz Kenneth N., *Theory of International Politics*, Addison-Wesley, Reading, Mass., 1979

Με βάση λοιπόν το δομικό ρεαλισμό του Waltz:

α. Το διεθνές σύστημα καθορίζεται από τη θεμελιώδη αρχή της διάρθρωσής του (αναρχία) και μόνο η διαφοροποίηση της τελευταίας επιφέρει αλλαγή στο σύστημα.

β. Η δομή του διεθνούς συστήματος αποτελείται από κράτη και καθορίζεται από τη λειτουργία τους, άρα το διεθνές σύστημα δεν μπορεί να αλλάξει, εφόσον οι μονάδες του είναι ομοιότυπες.

γ. Η δομή του συστήματος καθορίζεται και μεταλλάσσεται από την κατανομή της ισχύος των μονάδων στο σύστημα και τις αλλαγές της.³

Άρα πολύ σημαντική, είναι η παράμετρος της κατανομής ισχύος για τον τρόπο λειτουργίας του διεθνούς συστήματος. Οι αλλαγές στην κατανομή ισχύος δύνανται να επηρεάσουν τη δομή του, επηρεάζοντας ανάλογα και τις συγκρουσιακές τάσεις που εμφανίζονται ως επακόλουθο της ανάγκης για επαναφορά του συστήματος στην πρότερη κατάσταση ισορροπίας.

ΕΠΙΘΕΤΙΚΟΣ – ΑΜΥΝΤΙΚΟΣ ΡΕΑΛΙΣΜΟΣ

Ο επιθετικός ρεαλισμός αποδέχεται τις βασικές αρχές του διεθνούς συστήματος, ότι δηλαδή είναι άναρχο, έχει ως επίκεντρο τα κράτη ως βασικούς δρώντες, τα οποία επιζητούν την μεγιστοποίηση της ασφάλειας. Ωστόσο καθιστά σαφές ότι τα κράτη και δη οι μεγάλες δυνάμεις σε παγκόσμιο ή περιφερειακό επίπεδο, αναζητούν διακαώς τη μεγιστοποίηση της ισχύος τους εις βάρος άλλων εν δυνάμει ισχυρών δρώντων. Όλες τους οι ενέργειες κατευθύνονται από αυτό το κίνητρο, της αναζήτησης τρόπων εκμετάλλευσης όλων των δυνατών πηγών ισχύος, της εξυπηρέτησης στο έπακρο των εθνικών συμφερόντων με απώτερο σκοπό την επικράτηση με διαφορά έναντι των υπολοίπων.

Από την άλλη πλευρά, ο αμυντικός ρεαλισμός ενώ και αυτός αποδέχεται τα βασικά χαρακτηριστικά του διεθνούς συστήματος, προτάσσει την τάση που έχει αυτό να τείνει προς την κατάσταση ισορροπίας. Με άλλα λόγια το διεθνές σύστημα

³ Βλ. Η. Κουσκουβέλης, ό.π., no1

έχει την ικανότητα να αυτορυθμίζεται, με τρόπο που να μη μπορεί να δημιουργηθεί μία μεγάλη δύναμη που θα καταφέρει να κυριαρχήσει έναντι των υπολοίπων. Τα κράτη συμπεριφέρονται περισσότερο αμυντικά διερευνώντας τις πιθανότητες εξισορρόπησης της ισχύος τους σύμφωνα πάντα με τη γενικότερη ισορροπία που διατηρείται στο διεθνές σύστημα. Κατά τον αμυντικό ρεαλισμό, τα κράτη επηρεάζονται από τη δομή του διεθνούς συστήματος, ανεξάρτητα από τις εσωτερικές τους διεργασίες και οι μεταξύ τους αλληλεπιδράσεις καθορίζονται από τις πιέσεις του συστήματος.

Ο επιθετικός και ο αμυντικός ρεαλισμός, μπορούν να χρησιμοποιηθούν ως εργαλεία αποκρυπτογράφησης της συμπεριφοράς αλληλεπίδρασης μεταξύ δύο κρατών, με την προϋπόθεση της εισαγωγής της παραμέτρου των πιέσεων που ασκούνται από τη δομή του διεθνούς συστήματος. Μπορούν να εξηγήσουν επίσης αναλόγως την έκβαση μιας σύγκρουσης, ποιοι παράγοντες ήταν αυτοί που επέδρασαν στην κλιμάκωση της αντιπαράθεσης.

ΘΕΩΡΙΑ ΑΝΑΛΥΣΗΣ ΤΩΝ ΔΙΕΘΝΩΝ ΣΧΕΣΕΩΝ

Η υπάρχουσα βιβλιογραφία έχει παράγει αρκετές επιβοηθητικές θεωρίες ανάλυσης των σχέσεων μεταξύ των κρατικών δρώντων. Ο τροποποιημένος δομικός ρεαλισμός εμφανίζεται ως ο πλέον κατάλληλος για τον 21^ο αιώνα λόγω του ότι χαρακτηρίζεται από την πληρότητα του πολιτισμού του δυτικού κόσμου, διορθώνοντας ορισμένες ατέλειες των άλλων δύο κύριων ρευμάτων σκέψης, του κλασικού ρεαλισμού και του δομικού ρεαλισμού.

Τον τροποποιημένο δομικό ρεαλισμό πρότεινε ο Robert O. Keohane ως εξής:

α. Το αξίωμα ότι τα κράτη είναι οι κύριοι παράγοντες του διεθνούς συστήματος παραμένει σε ισχύ.

β. Όμως δίνεται μεγαλύτερη προσοχή και έμφαση στους μη κρατικούς φορείς, διακυβερνητικούς οργανισμούς, στους διεθνείς θεσμούς γενικότερα.

γ. Διατηρείται το αξίωμα του ορθολογισμού με στόχο τη μεγιστοποίηση των οφελών υπό τους περιορισμούς που δέχονται οι κλασικοί ρεαλιστές.

δ. Το αξίωμα ότι τα κράτη επιζητούν πάντα τη στρατιωτική ισχύ περιορίζεται σημαντικά, καθώς αυτά, ιδιαίτερα όταν επικρατούν ευνοϊκές συνθήκες στο σύστημα, μπορούν να στρέψουν την προσοχή τους σε άλλα ενδιαφέροντα (π.χ. οικονομία).

ε. Η αξία της ισχύος εξαρτάται από τους στόχους που επιδιώκονται, καθώς οι πηγές ισχύος δεν είναι το ίδιο αποτελεσματικές σε όλους τους τομείς των δραστηριοτήτων του διεθνούς συστήματος και οι παράγοντες είτε χρησιμοποιούν άλλα (εκτός της ισχύος) μέσα ή διαπραγματευόμενοι διασυνδέουν (linkage) διαφορετικούς τομείς δραστηριοτήτων.

στ. Ο προσδιορισμός των συμφερόντων επηρεάζεται από τη δομή του διεθνούς συστήματος αλλά και από άλλους διεθνείς θεσμούς και εσωτερικούς παράγοντες (π.χ. πολιτικές ανακατατάξεις, ιστορικές εμπειρίες, κοινή γνώμη κ.λ.π.).⁴

Στην παρούσα εργασία, εξετάζονται κράτη τα οποία διαθέτουν τα εξής κύρια χαρακτηριστικά:

α. Δεν ανήκουν στο δυτικό πολιτισμό, με σημαντικές διαφοροποιήσεις από αυτόν, ως προς το θρησκευτικό φανατισμό και τις βασικές ελευθερίες των πολιτών.

β. Κυβερνώνται από ολοκληρωτικά καθεστώτα, που δεν συνυπολογίζουν την κοινή γνώμη κατά τις στρατηγικές επιλογές τους. Αρκετές φορές κατευθύνουν τις πεποιθήσεις των πολιτών.

γ. Λόγω της αυταρχικότητας, δεν δίνουν μεγάλη σημασία στους διεθνείς οργανισμούς, θεσμούς και δίκαιο, ενώ δεν διακρίνονται από την διαφάνεια και ελευθερία του τύπου.

⁴Βλ. Η. Κουσκουβέλης, ό.π., no1

Ως συνέπεια των ανωτέρω, για την ανάλυση των σχέσεων του Κατάρ και της Σαουδικής Αραβίας, επιλέγεται ο δομικός ρεαλισμός με βαρύτητα στην εξυπηρέτηση των συμφερόντων εκάστου κράτους, στη βάση του διλήμματος ασφάλειας που αντιμετωπίζουν με παράλληλη επίδραση από την κατανομή ισχύος στο διεθνές σύστημα.

ΙΣΟΡΡΟΠΙΑ ΙΣΧΥΟΣ

Όταν εξετάζουμε τις σχέσεις μεταξύ δύο κρατών, απαιτείται να στρέψουμε το βλέμμα μας προς την μεταξύ τους ισορροπία. Η στρατηγική των κρατών χαρακτηρίζεται από τις προσπάθειές τους να προβούν σε μία διαδικασία εξισορρόπησης. Μέσα από αυτή τη διαδικασία επιχειρούν να αντιμετωπίσουν τη δυνητική απειλή, η οποία διακυβεύει την ασφάλεια και κατ' επέκταση την επιβίωση σε βάθος χρόνου.

Η Κατάσταση ισορροπίας της ισχύος, προκύπτει στο διεθνές σύστημα διότι τα κράτη επιχειρούν να εξισορροπήσουν την ισχύ ή την απειλή των αντιπάλων τους, λόγω κυρίως της επιθυμίας τους να επιβιώσουν.⁵

Η συνηθέστερη πρακτική που ακολουθούν τα κράτη, είναι η εσωτερική εξισορρόπηση, η εκμετάλλευση δηλαδή στο μέγιστο δυνατό βαθμό, των παραγόντων ισχύος που διαθέτουν, έτσι ώστε να καταφέρουν να αποτρέψουν τη δυνητική απειλή. Επίσης η συμπόρευση με μία μεγάλη δύναμη ή η δημιουργία συμμαχιών, δίνει στα κράτη την ευκαιρία εξισορρόπησης της ισχύος και εξυπηρέτησης του αντικειμενικού τους σκοπού.

Η ισορροπία ισχύος που προσπαθεί να επιτύχει ένα κράτος, συναντάται στις μεγάλες δυνάμεις αλλά και σε περιφερειακό επίπεδο, στις δυνάμεις που προσπαθούν να στυλώσουν το ανάστημά τους έναντι διαφόρων ισχυρών γειτονικών δρώντων.

⁵ό.π., no1

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Β: ΚΑΤΑΡ ΚΑΙ ΣΑΟΥΔΙΚΗ ΑΡΑΒΙΑ ΚΑΙ ΤΟ ΙΣΤΟΡΙΚΟ ΤΩΝ ΣΧΕΣΕΩΝ ΤΟΥΣ

ΣΑΟΥΔΙΚΗ ΑΡΑΒΙΑ

Ιστορική ανασκόπηση

Η Σαουδική Αραβία, η οποία εκτείνεται σε όλη τη βόρεια και κεντρική Αραβική Χερσόνησο, είναι μια νέα χώρα που είναι όμως κληρονόμος μιας πλούσιας ιστορίας. Στα δυτικά υψίπεδα της, κατά μήκος της Ερυθράς Θάλασσας, βρίσκεται η Χετζάζη, η οποία είναι το λίκνο του Ισλάμ και ο τόπος των πιο λατρευτικών πόλεων αυτής της θρησκείας, της Μέκκας και της Μεδίνας. Στη γεωγραφική καρδιά της χώρας, βρίσκεται μια περιοχή γνωστή ως Νατζντ, μια τεράστια άγονη ζώνη, που μέχρι πρόσφατα κατοικήθηκε από νομαδικές φυλές. Στα ανατολικά, κατά μήκος του Περσικού Κόλπου, βρίσκονται τα άφθονα πετρελαϊκά πεδία της χώρας, που από τη δεκαετία του 1960 έχουν καταστήσει τη Σαουδική Αραβία συνώνυμη με τον πετρελαϊκό πλούτο. Αυτά τα τρία στοιχεία, η θρησκεία, ο φυλετισμός και ο άφθονος πλούτος, τροφοδότησαν τη σύγχρονη ιστορία της χώρας.⁶

Αν και η περιοχή της σημερινής Σαουδικής Αραβίας είναι πλούσια σε αρχαία ιστορία, η ανάδειξη της δυναστείας των Σαούντ εγκαινιάστηκε στην κεντρική Αραβία το 1744. Εκείνη τη χρονιά ο Μοχάμεντ Ιμπν Σαούντ, ηγεμόνας της πόλης Αντ Ντιριγιάχ κοντά στο Ριάντ, ένωσε τις δυνάμεις του με έναν διάσημο μουσουλμάνο λόγιο και ιμάμη, τον Μοχάμεντ Ιμπν Αμπντ Αλ Γουαχάμπ, ώστε να δημιουργήσουν μαζί, μία νέα πολιτική οντότητα. Και οι δύο βρήκαν κοινά ενδιαφέροντα, και ενώθηκαν με την επιθυμία να επαναφέρουν όλους τους αραβικούς πληθυσμούς της χερσονήσου, στην άσκηση του ορθόδοξου ισλαμισμού. Αυτή η συμμαχία του 18ου αιώνα, αποτελεί και τη βάση της σημερινής δυναστείας της Σαουδικής Αραβίας. Τα επόμενα 150 χρόνια, οι τύχες της οικογένειας Σαούντ, ακολούθησαν μία έντονη πορεία, καθώς οι ηγεμόνες της οικογένειας αντιμετώπισαν την Αίγυπτο, την Οθωμανική αυτοκρατορία και άλλες αραβικές

⁶ Εγκυκλοπαίδεια Μπριτάνικα, *Saudi Arabia*, (www.britannica.com/place/Saudi-Arabia n.d.), (accessed 28-8-18)

οικογένειες, για να αποκτήσουν τελικά τον έλεγχο της χερσονήσου. Το τρίτο και σημερινό βασίλειο των Σαούντ, ιδρύθηκε στις αρχές του 20ου αιώνα από τον βασιλιά Αμπντούλ Αζίζ Αλ Σαούντ. Πριν από αυτό, άλλα δύο βασίλεια άκμασαν και διαλύθηκαν.⁷

Η ιστορία του τρίτου βασιλείου της Σαουδικής Αραβίας, ξεκινά στις 23 Σεπτεμβρίου 1932, όταν με βασιλικό διάταγμα τα δύο βασίλεια της Χετζάζης και της Νατζντ με τα εξαρτώμενα σε αυτά μέρη, τα οποία έως το 1927 ήταν δύο ξεχωριστές μονάδες, ενοποιήθηκαν υπό το όνομα του Βασιλείου της Σαουδικής Αραβίας. Το κύριο άμεσο αποτέλεσμα ήταν να αυξηθεί η ενότητα του βασιλείου και να μειωθεί η πιθανότητα της διάσπασης, ενώ το όνομα υπογράμμισε τον κεντρικό ρόλο της βασιλικής οικογένειας στη δημιουργία του βασιλείου. Δεν έγινε καμία προσπάθεια να αλλάξει η ανώτατη αρχή του βασιλιά, ως απόλυτου μονάρχη του νέου καθεστώτος.⁸

Μόνο με την άνοδο της οικογένειας Αλ Σαούντ, από την οποία πήρε το όνομά της η χώρα και την εδραίωση της εξουσίας της στις αρχές του 20ου αιώνα, η Σαουδική Αραβία άρχισε να διαμορφώνει τα χαρακτηριστικά μιας σύγχρονης χώρας. Η επιτυχία των Σαούντ δεν ήταν καθόλου μικρή, λόγω της παρακινήτικης ιδεολογίας του Ουαχαμπισμού, αυτής της αυστηρής μορφής του Ισλάμ που υιοθετήθηκε από τους πρώτους οικογενειακούς ηγέτες και που έγινε η κρατική πίστη. Αυτός ο βαθύς θρησκευτικός συντηρητισμός, συνοδεύεται από έναν διαδεδομένο φυλετισμό, στον οποίο οι ανταγωνιστικές οικογενειακές ομάδες αγωνίζονται για πλούτο και εξουσία. Ο τεράστιος πλούτος του πετρελαίου πυροδότησε γρήγορα μεγάλες επενδύσεις στην υποδομή της Σαουδικής Αραβίας. Πολλοί κάτοικοι έχουν επωφεληθεί από αυτή την ανάπτυξη, αλλά ιδιαίτερα οι γενάρχες της κυρίαρχης οικογένειας οι οποίοι έχουν δημιουργήσει ένα κατεστημένο πολυτελούς τρόπου ζωής, που οδηγεί τους συντηρητικούς και φιλελεύθερους δημοκράτες να διατυπώνουν τη δυσαρέσκειά τους για σπατάλη και κακή διαχείριση του πλούτου της χώρας. Επιπλέον, μετά τον Πόλεμο του

⁷Σαουδική Αραβία, (https://el.wikipedia.org/wiki/Σαουδική_Αραβία#Ιστορία n.d.), (accessed 29-8-18)

⁸Εγκυκλοπαίδεια Μπριτάνικα, (<https://www.britannica.com/place/Saudi-Arabia/The-Kingdom-of-Saudi-Arabia> n.d.), (accessed 29-8-18)

Περσικού Κόλπου (1990-91), αυξήθηκε η πολιτική δυσαρέσκεια για τους στενούς δεσμούς της χώρας με τη Δύση, που συμβολίζουν κυρίως τα στρατεύματα των Η.Π.Α. που στάθμευαν στη Σαουδική Αραβία.⁹

Οικονομία

Τα νότια σύνορα του Βασιλείου με την Υεμένη, διαμορφώθηκαν το 1934 με τη συνθήκη του Ταΐφ, τερματίζοντας έναν βραχύβιο μεθοριακό πόλεμο μεταξύ τους. Τότε η Σαουδική Αραβία, ήταν μια από τις φτωχότερες χώρες του κόσμου, με έσοδα μόνο από τη γεωργία και τα προσκυνήματα. Οι στρατιωτικές και πολιτικές επιτυχίες του Αμπντούλ Αζίζ, ηγέτορα του τρίτου Βασιλείου, δεν είχαν οικονομικό αντίκτυπο παρά μόνο μετά την ανακάλυψη τεράστιων κοιτασμάτων πετρελαίου το 1938 στην ανατολική Αραβία. Αναπτυξιακά προγράμματα ξεκίνησαν μετά το τέλος του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου και το 1949 η εξόρυξη του πετρελαίου ήταν σε πλήρη ανάπτυξη. Την εκμετάλλευση των πετρελαίων ανέλαβε η αραβο-αμερικανική εταιρεία Aramco. Οικονομική ευημερία επικράτησε σε όλη τη χώρα, ενισχύοντας παράλληλα τη διεθνή εικόνα του βασιλείου.¹⁰

Η οικονομία της Σαουδικής Αραβίας βασίζεται στο πετρέλαιο, από το οποίο προέρχεται περίπου το 75% των εσόδων του προϋπολογισμού και το 90% των εξαγωγών. Η Σαουδική Αραβία εξαρτάται από ξένους εργάτες και περίπου το 80% των εργαζομένων στον ιδιωτικό τομέα δεν είναι Σαουδάραβες. Η πετρελαιοβιομηχανία αποτελεί περίπου το 45% του ονομαστικού ΑΕΠ της Σαουδικής Αραβίας, σε σχέση με το 40% που αντιστοιχεί στον ιδιωτικό τομέα. Η Σαουδική Αραβία, διαθέτει επισήμως αποθέματα πετρελαίου που φτάνουν τα 260 δισεκατομμύρια βαρέλια, και αποτελούν το ένα πέμπτο των επιβεβαιωμένων παγκόσμιων αποθεμάτων πετρελαίου. Το πετρέλαιο δεν είναι μόνο άφθονο, αλλά και υπό πίεση, κοντά στην επιφάνεια της Γης, με αποτέλεσμα η εξόρυξή του να είναι φθηνότερη και πιο επικερδής στη Σαουδική Αραβία, σε σχέση με πολλά άλλα μέρη στον κόσμο. Πέρα από το πετρέλαιο και το φυσικό αέριο, η Σαουδική Αραβία διαθέτει μικρό τομέα εξόρυξης χρυσού στην περιοχή Μαχντ αντχ Νταχάμπ και άλλες μεταλλευτικές δραστηριότητες, καθώς και αγροτικό τομέα, κυρίως στα

⁹ό.π., no8

¹⁰ό.π., no7

νοτιοδυτικά, βασισμένο στους χουρμάδες και την κτηνοτροφία. Επίσης, ενθαρρύνει την καλλιέργεια στην αραβική έρημο, παρέχοντας νερό, κυρίως μη ανανεώσιμο, για την καλλιέργεια σιτηρών και την παραγωγή γαλακτοκομικών. Από αυτήν την δραστηριότητα είχαν εξαντληθεί τα τέσσερα πέμπτα των συνολικών υπόγειων αποθεμάτων νερού έως το 2012. Επίσης, μεγάλος αριθμός προσωρινών θέσεων εργασίας δημιουργείται για την εξυπηρέτηση των περίπου 2 εκατομμυρίων μουσουλμάνων προσκυνητών, που πραγματοποιούν ετησίως το χατζ.

Ένοπλες δυνάμεις Σαουδικής Αραβίας

Οι Ένοπλες Δυνάμεις της Σαουδικής Αραβίας θεωρούνται επαρκείς σε αριθμό και ποιότητα.

Το 2017, η Σαουδική Αραβία ήταν η τέταρτη χώρα παγκοσμίως με την μεγαλύτερη ανάλωση χρημάτων για στρατιωτικούς εξοπλισμούς, πίσω από τη Ρωσία. Σύμφωνα με την IHS Jane's, το 2014 η Σαουδική Αραβία ήταν ο μεγαλύτερος εισαγωγέας όπλων στον κόσμο. Τα στοιχεία από το Διεθνές Ινστιτούτο Ερευνών της Στοκχόλμης, δείχνουν ότι η Σαουδική Αραβία ήταν ο δεύτερος μεγαλύτερος εισαγωγέας όπλων τόσο το 2015 όσο και το 2016. Οι εισαγωγές όπλων στο βασίλειο αυξήθηκαν κατά περισσότερο από 200% από το 2012, σύμφωνα με το ινστιτούτο. Η προμήθεια της πλειοψηφίας του στρατιωτικού εξοπλισμού της Σαουδικής Αραβίας γίνεται από αμερικανικές εταιρείες. Το 13% του συνόλου των αμερικανικών εξαγωγών όπλων το 2016, κατευθύνθηκε στο Βασίλειο. Εταιρείες από το Ηνωμένο Βασίλειο και την Ισπανία, ήταν οι δεύτεροι και τρίτοι μεγαλύτεροι πωλητές.¹¹

Τα κυριότερα συστατικά των Ενόπλων Δυνάμεων της Σαουδικής Αραβίας είναι τα ακόλουθα:

Η Πολεμική Αεροπορία της Σαουδικής Αραβίας αριθμεί περί τα 61 F-15C, 87 F-15E, 53 Eurofighter, 81 Tornado μαχητικά αεροσκάφη, επτά (7) αεροσκάφη εναέριας επιτήρησης (5 E-3 και 2 SAAB 2000), δύο (2) αεροσκάφη ηλεκτρονικού

¹¹ Ben Brimelow, *Saudi Arabia has the best military equipment money can buy — but it's still not a threat to Iran*, (Brimelow 2017), (accessed 30-8-18)

πολέμου, δέκα (10) αεροσκάφη εναερίου ανεφοδιασμού και δεκατρία (13) διπλού ρόλου (ανεφοδιασμού και μεταφορών).¹²

Το πολεμικό ναυτικό αποτελείται από επτά (7) φρεγάτες, τέσσερις (4) κορβέτες, εννέα (9) καταδρομικά, τρία (3) αντιτορπιλικά και δύο (2) πλοία υποστήριξης¹³.

Ο στρατός ξηράς, μεταξύ πληθώρας ελαφριού οπλισμού και βλημάτων εδάφους-εδάφους, διαθέτει 1062 άρματα μάχης, 107 επιθετικά ελικόπτερα και πλήθος μη επανδρωμένων αεροσκαφών.¹⁴

Οι Ένοπλες Δυνάμεις της Σαουδικής Αραβίας θεωρούνται επαρκείς σε αριθμό και ποιότητα, η αποτελεσματικότητά τους όμως τίθεται εν αμφιβόλω. Λόγω της υφιστάμενης χρονίζουσας κατάστασης στον εμφύλιο της Υεμένης, επικρατεί η άποψη ότι η έως τώρα αποτυχία της προσπάθειας ελέγχου της έκβασης από την Σαουδική Αραβία, αποδεικνύει την αναποτελεσματικότητα της στρατιωτικής της μηχανής.

ΚΑΤΑΡ

Ιστορική ανασκόπηση

Το Κατάρ βρίσκεται σε μια μικρή χερσόνησο της ερήμου που εκτείνεται βόρεια της μεγάλης αραβικής χερσονήσου, έχει κατοικηθεί δε συνεχώς αλλά αραιά από τους προϊστορικούς χρόνους. Μετά την άνοδο του Ισλάμ, η περιοχή έγινε υποκείμενο του ισλαμικού χαλιφάτου. Αργότερα κυβερνήθηκε από διάφορες τοπικές και ξένες δυναστείες, πριν βρεθεί κάτω από τον έλεγχο του Αλ Θάνι (Āl Thānī της δυναστείας Thānī) τον 19ο αιώνα. Ο Αλ Θάνι ζήτησε τη Βρετανική υπόσχεση βοήθειας εναντίον ανταγωνιστικών φυλετικών ομάδων και εναντίον της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας. Το Ηνωμένο Βασίλειο είχε τον έλεγχο του Κατάρ από τα τέλη του 19ου έως τις αρχές του 20ού αιώνα, έως την ανεξαρτησία του τελευταίου το 1971. Ακολούθως, συνέχισε να καλλιεργεί στενούς δεσμούς με τις

¹² (https://en.wikipedia.org/wiki/Royal_Saudi_Air_Force n.d.), (accessed 30-8-18)

¹³ (https://en.wikipedia.org/wiki/Royal_Saudi_Navy n.d.), (accessed 30-8-18)

¹⁴ (https://en.wikipedia.org/wiki/Saudi_Arabian_Army n.d.), (accessed 30-8-18)

Δυτικές δυνάμεις, ως κεντρικό πυλώνα της εθνικής του ασφάλειας. Το Κατάρ έχει ένα από τα μεγαλύτερα αποθέματα πετρελαίου και φυσικού αερίου στον κόσμο και απασχολεί μεγάλο αριθμό ξένων εργαζομένων στη διαδικασία παραγωγής του. Λόγω του πετρελαϊκού του πλούτου, οι κάτοικοι της χώρας απολαμβάνουν ένα υψηλό βιοτικό επίπεδο και ένα επαρκές σύστημα κοινωνικών υπηρεσιών.¹⁵

Το Ισλάμ είναι η επίσημη θρησκεία και οι καταριανοί είναι σε μεγάλο βαθμό σουνίτες μουσουλμάνοι. Υπάρχει μια μικρή μειονότητα σιιτών. Η κυβέρνηση ακολουθεί την ίδια ερμηνεία του Ισλάμ όπως στη Σαουδική Αραβία, αν και όχι τόσο αυστηρά. Οι γυναίκες, για παράδειγμα, έχουν μεγαλύτερη ελευθερία στο Κατάρ από ότι στη Σαουδική Αραβία.

Οι Βρετανοί εγκαταστάθηκαν στο Κατάρ, επειδή γεωγραφικά διέθετε ένα καλό πλεονέκτημα στη διαδρομή τους προς την αποικία της Ινδίας. Κατά τη διάρκεια του 19ου αιώνα, η φυλή Αλ Χαλίφα από το Μπαχρέιν, ήλεγχε τη βόρεια χερσόνησο. Οι καταριανοί εξεγέρθηκαν εναντίον της φυλής που με τη σειρά της έστειλε μια μαζική ναυτική δύναμη εναντίον των εξεγερμένων. Οι επαναστάτες νικήθηκαν, αλλά οι Βρετανοί παρενέβησαν και ακολούθησε σειρά διαπραγματεύσεων. Ως αποτέλεσμα, το κράτος του Κατάρ ιδρύθηκε στις 18 Δεκεμβρίου 1878. Οι καταριανοί επέλεξαν έναν επιχειρηματία που ονομαζόταν Μοχάμεντ Μπιν Θάνι, ως διαπραγματευτή τους με τους Βρετανούς και το Μπαχρέιν. Η φυλή του Αλ Θάνι, έγινε σύντομα η κυρίαρχη δυναστεία στο Κατάρ. Το 1968, όταν οι Βρετανοί ανακοίνωσαν επίσημα την πολιτική τους απεμπλοκή από τον Περσικό Κόλπο, το Κατάρ εντάχθηκε σε μια ομοσπονδία η οποία περιελάμβανε το Μπαχρέιν και άλλα επτά κράτη, συμπεριλαμβανομένης της Σαουδικής Αραβίας. Οι διαφωνίες με την ομοσπονδία έκαναν το Κατάρ να φύγει και να δηλώσει την ανεξαρτησία του, στις 3 Σεπτεμβρίου του 1971. Το 1995 ο Χαμάντ Μπιν Χαλίφα Αλ Θάνι, απέκτησε δύναμη από τον πατέρα του Χαλίφα Μπιν Χαμάντ Αλ Θάνι ενώ ήταν σε διακοπές στην Ελβετία. Υπό τη διακυβέρνησή του, η

¹⁵ Qatar, (<https://www.britannica.com/place/Qatar> n.d.), (accessed 28-8-18)

χώρα απολάμβανε κάποια κοινωνικοπολιτική ελευθέρωση όπως το δικαίωμα ψήφου.¹⁶

Οικονομία

Το Κατάρ διαθέτει τεράστιες ποσότητες φυσικού αερίου και το βόρειο οικόπεδο North Field, είναι ένα από τα μεγαλύτερα πεδία φυσικού αερίου στον κόσμο. Η Ιαπωνία, η Νότια Κορέα και η Ινδία είναι οι σημαντικότεροι εμπορικοί εταίροι του Κατάρ. Μόνο η Ιαπωνία, λαμβάνει κατά πολύ το μεγαλύτερο ποσοστό των εξαγωγών του Κατάρ, κυρίως με τη μορφή πετρελαίου και πετρελαϊκών προϊόντων.¹⁷

Η κυβέρνηση του Κατάρ, θεωρεί ότι ο βιομηχανικός τομέας αποτελεί αναπόσπαστο μέρος του σχεδίου της να διαφοροποιήσει τις πηγές πλούτου της και να μεγιστοποιήσει τα κέρδη από τα τεράστια αποθέματα φυσικού αερίου της, τα οποία χρησιμεύουν ως κύρια πρώτη ύλη. Ως εκ τούτου, ο μακροπρόθεσμος σχεδιασμός έχει περάσει στη βιομηχανική ανάπτυξη. Οι βιομηχανίες του Κατάρ, όπως η παραγωγή πετροχημικών, λιπασμάτων και χάλυβα, είναι ένας περιφερειακός μοχλός ανάπτυξης, ο οποίος ξεπέρασε πλέον το μέγεθος της Saudi Basic Industries Corporation (SABIC), του μεγαλύτερου παραγωγού χημικών της Μέσης Ανατολής.¹⁸

Ένοπλες δυνάμεις Κατάρ

Οι ένοπλες δυνάμεις του Κατάρ είναι περιορισμένων δυνατοτήτων, με την πολεμική αεροπορία να αριθμεί περί τα δώδεκα (12) μόνο σύγχρονα μαχητικά (M-2000-5). Συνολικά ο αριθμός των μόνιμων στελεχών και των τριών όπλων, είναι περίπου 22.500, ενώ μόνο κατά 30% είναι ομοιογενής, με το υπόλοιπο να αποτελείται από μισθοφόρους. Επιπρόσθετα στον στρατό ξηράς και ναυτικό,

¹⁶A *Short History of Qatar*, (<http://www.studycountry.com/guide/QA-history.htm> n.d.), (accessed 2-9-18)

¹⁷ Qatar Economy, (<https://www.britannica.com/place/Qatar#ref45185> n.d.), (accessed 3-9-18)

¹⁸ Economy of Qatar, (<https://www.globaltenders.com/economy-of-qatar.php/> n.d.), (accessed 4-9-18)

υφίσταται περιορισμένος αριθμός αρμάτων μάχης και μικρών πολεμικών πλοίων.¹⁹

Ωστόσο, βρίσκεται σε εξέλιξη ένα τεραστίου μεγέθους εξοπλιστικό πρόγραμμα της τάξεως των 23 δις δολαρίων, το οποίο όταν υλοποιηθεί, θα αυξήσει σημαντικά την ισχύ πυρός του μικρού αυτού Βασιλείου. Ειδικότερα, ήδη έχουν κατατεθεί παραγγελίες για 24 Eurofighter Typhoon, 36 Dassault Rafale και 36 Boeing F-15QA. Κάτι ανάλογο έχει συμβεί για το στρατό ξηράς, όπου υφίστανται παραγγελίες για μεγάλο αριθμό αρμάτων μάχης και τακτικών πυραύλων μέσω βεληνεκούς.

Ο Πήτερ Γουέζεμαν, ερευνητής προγραμμάτων στρατιωτικών δαπανών του Διεθνούς Ινστιτούτου Ερευνών της Στοκχόλμης (SIPRI), περιέγραψε τα εξοπλιστικά προγράμματα του Κατάρ, ως "πλήρη μετασχηματισμό από πολύ μικρές ένοπλες δυνάμεις, όπως αναμένεται από μια μικρή χώρα, σε δυνάμεις που θα έχουν το μέγεθος και την τεχνολογία μεταξύ των μεγάλων δυνάμεων και πιο ικανών χωρών του κόσμου σε σχέση πάντα με τον πληθυσμό". Εντούτοις, ο ίδιος αναλυτής προβληματίζεται δηλώνοντας: «Η πολύ μεγάλη ταχύτητα με την οποία η χώρα παραγγέλλει εξαιρετικά προηγμένα όπλα, παραμένει να δούμε πώς θα μπορέσει να ενσωματωθεί ως μια αποτελεσματική δύναμη, λόγω της έλλειψης εξειδικευμένου προσωπικού και εξάρτησης από μισθοφόρους".²⁰

ΟΙ ΣΧΕΣΕΙΣ ΤΩΝ ΔΥΟ ΑΝΤΙΠΑΛΩΝ

Καταβολές

Κατά τον 18^ο και 19^ο αιώνα, η ιστορία της περιοχής του Κόλπου, απαρτίζεται από τις διαμάχες των τοπικών οικογενειοκρατούμενων νομαδικών φυλών, για την κυριαρχία επί των εδαφών. Όσον αφορά το Κατάρ, από το 1670 και μετά ο Μπανί Χαλίντ, αφού εκδίωξε τους Οθωμανούς, απέκτησε τη διακυβέρνηση. Το 1766, οι φυλές των Αλ Τζαλάχμα και Αλ Χαλίφα, μετανάστευσαν από το Κουβέιτ στο Κατάρ. Έως το 1783, η φυλή των Αλ Χαλίφα επικράτησε στο

¹⁹ *Qatar armed forces*, (https://en.wikipedia.org/wiki/Qatar_Armed_Forces n.d.), (accessed 5-9-18)

²⁰Chirine Mouchantaf, *A huge military buildup is underway in Qatar. But who will man the systems?*, (Mouchantaf 2017), 15-12-17, (accessed 4-9-18)

Μπαχρέιν και το Κατάρ. Στα μέσα της δεκαετίας του 1800, εμφανίστηκε στο προσκήνιο ως εξουσία η φυλή των Αλ Θάνι. Το 1868, μετά από σχετική συμφωνία, το Κατάρ αναγνωρίστηκε ξανά ως κυρίαρχη οντότητα από τους Βρετανούς, οι οποίοι διατήρησαν τον έλεγχο μεγάλου μέρους του Περσικού Κόλπου. Ωστόσο, ο έλεγχος του Κατάρ άλλαζε συχνά χέρια μεταξύ των σαουδαράβων και διαφόρων φυλών των γύρω περιοχών. Από το 1871 έως το 1915, βρέθηκε κάτω από τον έλεγχο των Οθωμανών, ενώ από το 1916 έως το 1971 ήταν προτεκτοράτο των Βρετανών. Τη δεκαετία του 1930 εντάθηκαν οι ανταγωνισμοί εξόρυξης πετρελαίου και παράλληλα ο ανταγωνισμός χάραξης των συνόρων με πολλές διεκδικούμενες περιοχές. Σημείο κλειδί για την ανάπτυξη του Κατάρ ήταν μετά το τέλος του Β' Παγκόσμιου Πολέμου το 1949, οπότε ξεκίνησε η συστηματική εκμετάλλευση των κοιτασμάτων υδρογονανθράκων.²¹

Το Κατάρ από το 2010 και μετά, διαδραμάτισε ενεργό ρόλο υποστήριξης στο επαναστατικό κύμα των διαδηλώσεων και εμφυλίων πολέμων του Αραβικού κόσμου, που έχει γίνει γνωστό με την ονομασία Αραβική Άνοιξη. Άλλοτε με ρόλο διαμεσολαβητή και άλλοτε με την ενεργό υποστήριξη ακόμη και με στρατιωτικά μέσα, επενέβη σε γεγονότα της Αραβικής Άνοιξης στη Μέση Ανατολή και την Βόρεια Αφρική. Επίσης στη Συρία ενεπλάκη ενεργά υποστηρίζοντας διάφορες ομάδες, κυρίως αντικυβερνητικές.

Η Σαουδική Αραβία, από τον 7^ο αιώνα, καθορίζεται ως κέντρο του μουσουλμανικού κόσμου, λόγω της μεγάλης ιστορικής σημασίας της Μέκκας γενέτειρας του Μωάμεθ. Από το 1744, ο Μοχάμεντ ιμπν Σαούντ ο ηγέτης των δύο πιο ισχυρών πόλεων, συμμάχησε με το θρησκευτικό ηγέτη Μοχάμεντ ιμπν Αμπντάλ Ουαχάμπ, τον ιδρυτή του κινήματος του Ουαχαμπισμού. Αυτή η συμμαχία επεκτάθηκε και καθιερώθηκε κατά τον 18^ο αιώνα, δημιουργώντας την αντίστοιχη ιδεολογική ώθηση και παραμένοντας η βάση της δυναστείας που κυβερνά έως σήμερα.

Ενδιάμεσα έως τα τέλη του 18^{ου} αιώνα, η δυναστεία των Σαούντ ανέβηκε και έπεσε αρκετές φορές με τελευταία φορά κατά τον Α' Παγκόσμιο Πόλεμο, όπου με τη βοήθεια των Άγγλων εκδιώχθηκαν οι Οθωμανοί, οπότε ο Αμπντούλ Αζίζ

²¹ *History of Qatar*, (https://en.wikipedia.org/wiki/History_of_Qatar n.d.), (accessed 4-9-18)

μπιν Σαούντ έμεινε στην εξουσία επιτυχημένα έως το 1953. Έως τον 20^ο αιώνα, εναλλάσσονταν στην εξουσία βασιλείς των οποίων η εξωτερική πολιτική διαμορφώθηκε από τα ακόλουθα κύρια γεγονότα:

α. Από το 1945 υφίσταται μία διαρκής συμμαχία με τις ΗΠΑ σε συνέχεια συμφωνίας εγγύησης της ασφάλειας της Σαουδικής Αραβίας, με παράλληλη συμφωνία για το μεταξύ των δύο κρατών εμπόριο του πετρελαίου.²²

β. Το 1962 όταν ξέσπασε εμφύλιος πόλεμος στην Υεμένη, η Αίγυπτος εισέβαλε στην περιοχή με το μέρος των δημοκρατικών δυνάμεων, ενώ η Σαουδική Αραβία υποστήριξε την αντίθετη πλευρά. Η ένταση υποχώρησε το 1967, όταν οι αιγυπτιακές δυνάμεις αποχώρησαν.²³

γ. Η Σαουδική Αραβία δεν συμμετείχε στον Αραβο-Ισραηλινό πόλεμο των 6 ημερών αλλά αργότερα υποστήριξε οικονομικά την Αίγυπτο, την Ιορδανία και τη Συρία.²⁴

δ. Κατά τη διάρκεια του δεύτερου αραβο-ισραηλινού πολέμου (Γιομ Κιπούρ) το 1973, η Σαουδική Αραβία συμμετείχε στο μποϋκοτάζ εναντίον των κρατών που βοήθησαν το Ισραήλ, μεταξύ αυτών και των ΗΠΑ. Ως αποτέλεσμα ήταν η αύξηση των τιμών του πετρελαίου που βοήθησε σημαντικά στην αύξηση ισχύος της Σαουδικής Αραβίας.²⁵

ε. Το 1979, συνέβησαν δύο γεγονότα που επέδρασαν σημαντικά στη μακροπρόθεσμη εσωτερική και εξωτερική πολιτική. Το πρώτο ήταν η ιρανική ισλαμική επανάσταση, με αποτέλεσμα πολλές αντικυβερνητικές ταραχές στην περιοχή το 1979 και το 1980. Το δεύτερο γεγονός ήταν η κατάληψη του Μεγάλου Τζαμιού στη Μέκκα από ισλαμιστές εξτρεμιστές, οι οποίοι επαναστάτησαν λόγω της θεωρούμενης διαφθοράς και μη-ισλαμικής φύσης του καθεστώτος της Σαουδικής Αραβίας. Μέρος της απάντησης της βασιλικής οικογένειας ήταν να

²² *U.S.-Saudi Relations*, (Council of Foreign Relations 2017), 12-5-17, (accessed 12-9-18)

²³ (www.globalsecurity.org 2011), 7-11-11, (accessed 12-9-18)

²⁴ Gawdat Bahgat, (G. Bahgat 2007), 2007, (accessed 9-9-18)

²⁵ O'Brien Browne, (Browne 2015), 16-12-15, (accessed 10-9-18)

ακολουθήσει μία περισσότερο αυστηρή πολιτική παραδοσιακής ισλαμικής κατεύθυνσης.²⁶

στ. Το 1991 μετά την εισβολή του Ιράκ στο Κουβέιτ, η Σαουδική Αραβία φοβούμενη πιθανή επίθεση, επέτρεψε τη δημιουργία στρατιωτικών βάσεων των ΗΠΑ στο έδαφός της. Ωστόσο το 2003 δεν επέτρεψε την επίθεση των ΗΠΑ προς το Ιράκ, από το δικό της έδαφος.²⁷

ζ. Το 2011 καθώς εξελισσόταν η Αραβική Άνοιξη, η Σαουδική Αραβία αντιπάχθηκε υπό το φόβο εσωτερικών ταραχών, βοηθώντας το γειτονικό Μπαχρέιν με στρατιωτικές δυνάμεις για την καταστολή εξεγέρσεων. Ακολούθως υποστήριξε τις κυβερνήσεις της Τυνησίας και της Αιγύπτου προς την ίδια κατεύθυνση.²⁸

²⁶Stephen Rakowski, (Rakowski 2017), 2-7-17, (accessed 12-9-18)

²⁷ Sharon Otterman, (Otterman 2005), 7-2-2005, (accessed 12-9-18)

²⁸ John R. Bradley, (Bradley 2011), 13-10-11, (accessed 12-9-18)

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Γ : Η ΣΥΓΚΡΟΥΣΗ ΤΩΝ ΔΥΟ

Η ΠΟΡΕΙΑ ΣΥΓΚΡΟΥΣΗΣ

Η γεωγραφία της περιοχής του Κόλπου επιβάλλει μία σχετικά περικλειστη πραγματικότητα στα κράτη που μοιράζονται κοινά σύνορα, λόγω του υδάτινου στοιχείου που τα περιβάλλει.

Η Σαουδική Αραβία, ως η μεγαλύτερη και πιο ισχυρή χώρα του Κόλπου, αποτιμάται ως υπερδύναμη της περιοχής, με όλα τα υπόλοιπα κράτη να έπονται ιεραρχικά, επιβάλλοντας μία σιωπηρή κυριαρχία, μεταξύ άλλων και στο Κατάρ. Πριν τον 20^ο αιώνα, εν μέσω συνεχών ανακατατάξεων στην περιοχή αυτή, η ιεραρχική κατάσταση ήταν φανερή. Μετά όμως από την ανεξαρτητοποίηση των κρατών, και την αύξηση της ισχύος τους, κυρίως της οικονομικής λόγω της εκμετάλλευσης των πλούσιων κοιτασμάτων υδρογονανθράκων, οι συσχετισμοί άρχισαν να αναθεωρούνται.

Έτσι μετά από την αποαποικιοποίηση-ανεξαρτητοποίηση των περισσότερων αραβικών κρατών, οι ανωτέρω συσχετισμοί οδήγησαν αρχικά σε μορφές συνεργασίας οι οποίες αφού ωρίμασαν, το 1981 οδήγησαν στο Συμβούλιο Συνεργασίας του Κόλπου (ΣΣΚ) ή Gulf Cooperation Council (GCC), με τη συμμετοχή του Κουβέιτ, Ομάν, Μπαχρέιν, των Ηνωμένων Αραβικών Εμιράτων (ΗΑΕ), του Κατάρ και της Σαουδικής Αραβίας. Οι μόνη χώρα που δε συμπεριλήφθηκε στο συνασπισμό ήταν το Ιράκ.²⁹

Ένα από τα πιο μελαεπίβολα σχέδια, αυτό της νομισματικής ένωσης και κοινού νομίσματος του ΣΣΚ, ναυάγησε το 2010 μετά την αποχώρηση του Ομάν και των ΗΑΕ, με τη διαφωνία για την έδρα του κοινού οικονομικού οργανισμού, η οποία δρομολογούνταν από την Σαουδική Αραβία να ιδρυθεί στο Ριάντ. Έκτοτε, οι σχέσεις μεταξύ των χωρών του ΣΣΚ έχουν διακυμάνσεις με τάσεις συρρίκνωσης.

²⁹ Gulf Cooperation Council, (https://en.wikipedia.org/wiki/Gulf_Cooperation_Council n.d.), (accessed 6-9-18)

Εκτιμάται ότι, για να επιτύχει η εν λόγω νομισματική ένωση, απαιτείται ισχυρή πολιτική βούληση η οποία όπως φαίνεται είναι δύσκολο να βρεθεί.³⁰

Σε μία περιοχή όπου κυριαρχεί στον ύψιστο βαθμό το Ισλάμ, εκ πρώτης όψεως το Κατάρ και η Σαουδική Αραβία φαίνεται ότι διαγράφουν παράλληλες πορείες. Η θρησκεία που διαδραματίζει τον κύριο ρόλο σε αυτή την περιοχή του πλανήτη, είναι ίδια καθορίζοντας σε μεγάλο βαθμό την ταυτότητα των δύο κρατών. Είναι όμως έτσι;

Η αλήθεια είναι ότι, η Ντόχα δείχνει ότι ακολουθεί έναν τελείως διαφορετικό δρόμο από τα υπόλοιπα κράτη του Κόλπου. Η συμπεριφορά του μικρού κρατιδίου δείχνει ότι βρίσκεται σε μία διαρκή αναζήτηση της ξεχωριστής του ταυτότητας. Ότι κάνει προσπάθειες να επιβάλλει ένα είδος ανεξαρτησίας του και κυριαρχίας επί των αποφάσεων που λαμβάνει. Όσο αυξάνει η ισχύς ενός κράτους, τόσο περισσότερο αυτό το κράτος διψάει για ανεξαρτησία και ελευθερία κινήσεων. Το Κατάρ δείχνει ότι κεφαλαιοποιεί με τον καλύτερο τρόπο την διεθνή ισχυροποίηση του προφίλ του όπως και την οικονομική του ισχύ, προβαίνοντας σε δυσθεώρητα εξοπλιστικά προγράμματα και δημιουργώντας συμμαχίες με άλλα μεγάλα και εύρωστα κράτη.

Τα τελευταία χρόνια το νέο Κατάρ έχει προκαλέσει την απογοήτευση της Σαουδικής Αραβίας. Στη σαουδαραβική εκδοχή του Ουαχαμπισμού, τα δύο φύλα είναι αυστηρά διαχωρισμένα, οι γυναίκες δεν μπορούν να βγουν έξω αν δεν καλύπτονται από το κεφάλι ως το πέλμα και οι υπόλοιπες θρησκείες παραγράφονται. Για πολλούς στη Δύση, αυτού του είδους το Ισλάμ, το οποίο αγκάλιασε ο Οσάμα Μπιν Λάντεν, έγινε συνώνυμο της μισαλλοδοξίας και ακόμη και της τρομοκρατίας μετά τις επιθέσεις της 11^{ης} Σεπτεμβρίου. Για πολλούς Κατάριους, η χώρα τους αποτελεί απόδειξη ότι μια κοινωνία του Ισλάμ δεν χρειάζεται να είναι κρυμμένη. Ο πρύτανης του πανεπιστημίου του Κατάρ, Abdelhameed Al Ansari, δήλωσε το 2002 στην εφημερίδα Wall Street Journal: «Θεωρώ τον εαυτό μου έναν καλό wahhabi, μπορώ όμως επίσης να είμαι μοντέρνος, κατανοώντας το Ισλάμ με μία ανοιχτή οπτική. Λαμβάνουμε υπόψη τις αλλαγές στον κόσμο και δεν είμαστε στενόμυαλοι όπως οι Σαουδάραβες». Τα

³⁰ Courtney Trenwith, (Trenwith 2014), 25/11/14 (accessed 7-9-18)

τελευταία επτά χρόνια, σε αυτό το μικροσκοπικό εμιράτο, έχει συντελεσθεί μια κοινωνική επανάσταση, που έδωσε στις γυναίκες και τους άνδρες, ελευθερίες πρωτόγνωρες για το μεγαλύτερο μέρος της Αραβικής Χερσονήσου. Από την άρση της απαγόρευσης του αλκοόλ στην κατάργηση της λογοκρισίας, το Κατάρ προχώρησε σε μεγάλες αλλαγές για να τονίσει πόσο διαφορετικό είναι από τη Σαουδική Αραβία. Στην πρωτεύουσα Ντόχα, την οποία ο ενημερωτικός οδηγός του Lonely Planet μόλις πριν από λίγα χρόνια αποκαλούσε «το πιο βαρετό μέρος του κόσμου», πλέον τα νυχτερινά κέντρα διασκέδασης διαφημίζονται ελεύθερα, ενώ οι γυναίκες διασχίζουν τις λεωφόρους με τα φοινικόδεντρα με σπορ οχήματα.³¹

Από τα μέσα της δεκαετίας του 1990, το Κατάρ κατέβαλλε προσπάθειες να δημιουργήσει ένα διεθνές προφίλ και να εγείρει το ενδιαφέρον των μεγαλύτερων δυνάμεων του πλανήτη. Αυτή η πολιτική, διακρίθηκε περισσότερο από το 1995 και πιστώνεται σε μεγάλο βαθμό στον εμίρη Χαμάντ μπιν Χαλίφα Αλ Θάνι και στον πρωθυπουργό και υπουργό εξωτερικών Χαμάντ μπιν Τζαζίμ Αλ Θάνι. Προγενέστερα, το Κατάρ θεωρούνταν ότι ήταν κάτω από τον έλεγχο του ισχυρού του γείτονα, της Σαουδικής Αραβίας. Από τότε που ο εν λόγω εμίρης ανέλαβε την εξουσία, έδωσε μεγάλη σημασία στην ανεξαρτησία. Προς αυτήν την κατεύθυνση, πάρθηκε η απόφαση για τη χρηματοδότηση του δορυφορικού καναλιού διεθνούς εμβέλειας «Αλ Τζαζίρα», το οποίο συνέβαλλε στη διεθνή αναγνώριση του Κατάρ. Επιπρόσθετα, το Κατάρ προσπάθησε να διατηρήσει καλές σχέσεις με τις ΗΠΑ, το Ιράν και τα γειτονικά κράτη. Για την ενδυνάμωση του προφίλ του ως δυνατό κράτος της περιοχής, ανέλαβε το ρόλο του διαμεσολαβητή στις συγκρούσεις στο Σουδάν, το Λίβανο, την Υεμένη και την Παλαιστίνη.³²

Οι ηγέτες του Κατάρ πιστεύουν ότι πρέπει να προστατεύσουν το κράτος τους από τη Σαουδική Αραβία. Το Ριάντ από πολύ καιρό πριν, θεωρεί ότι το Κατάρ βρίσκεται στη δική του αποκλειστική σφαίρα επιρροής. Ακολουθώντας η Ντόχα εκτιμά ότι αν δινόταν η κατάλληλη ευκαιρία, η Σαουδική Αραβία δεν θα δίσταζε να προσαρτήσει το Κατάρ στα εδάφη της. Όσο όμως στο έδαφος του Κατάρ

³¹ Yaroslav Trofimov, *In Quiet Revolt, Qatar Snubs Saudis With Women's Rights*, (Trofimov 2002), 24-10-2002, (accessed 8-9-18)

³² Guido Steinberg, *Qatar and the Arab Spring*, https://www.swp-berlin.org/fileadmin/contents/products/comments/2012C07_sbg.pdf (Steinberg 2012), pages 1-2, (accessed 9-9-18)

σταθμεύουν στρατεύματα των ΗΠΑ, αυτό θα ήταν αδύνατο να συμβεί. Επίσης, όσον αφορά το Αλ Τζαζίρα, από την εποχή που ξεκίνησε την εκπομπή του, έχει ενοχλήσει αρκετά τη Σαουδική Αραβία με την προπαγάνδα υπέρ της ανεξαρτησίας του Κατάρ, η οποία κατά καιρούς έχει αντιδράσει νευρικά είτε με διαμαρτυρίες σε διπλωματικό επίπεδο, είτε κλείνοντας την αναμετάδοση σε τοπικό επίπεδο και παρενοχλώντας δημοσιογράφους που εργάζονται στο κανάλι. Κατά τα έτη 2008-2009, υπήρξε μια μεταστροφή εξομάλυνσης των σχέσεων με την αντικατάσταση του διευθυντή του καναλιού από έναν παλαιστίνιο με μακρά θητεία, σε ένα διευθυντή που ήταν μέλος της βασιλικής οικογένειας. Εκείνη την εποχή όμως ξεκίνησε και η προσέγγιση του Κατάρ με την Αραβική Άνοιξη, όπου διαφάνηκε μια έλλειψη ευθυγράμμισης με την πολιτική της Σαουδικής Αραβίας. Επιπρόσθετα, τα μεγάλης ηλικίας κυβερνητικά στελέχη της Σαουδικής Αραβίας, έδειξαν σημάδια κόπωσης και ολιγωρίας κατά τη διαδικασία λήψης αποφάσεων και προβλήματα στην κατάρτιση εξωτερικής πολιτικής, σε σχέση με τη δυναμικότητα του εμίρη του Κατάρ και του πρωθυπουργού του.³³

Ιστορικά, η σχέση των δύο κρατών διακρίνεται από αμοιβαία δυσπιστία, αν και μετριάζεται από το κοινό συμφέρον για τη διατήρηση της σταθερότητας στον Περσικό Κόλπο. Πριν από την ανεξαρτησία του Κατάρ το 1971, οι διασυνδέσεις της Σαουδικής βασιλικής οικογένειας με τους επιχειρηματίες και τις φυλές του Κατάρ, ενδυνάμωσαν την επιρροή στις εσωτερικές υποθέσεις του μικρού γείτονα. Ωστόσο, το 1992, δύο στρατιώτες του Κατάρ σκοτώθηκαν σε σύγκρουση κατά μήκος των συνόρων, κατακρημνίζοντας μια δεκαετία φτωχών πλην ήρεμων σχέσεων. Λίγα χρόνια αργότερα, μέλη της κυβέρνησης του Κατάρ, κατηγορήσαν το Ριάντ ότι επιχειρήσε ένα αντί-πραξικόπημα το 1996 μετά τον εκτοπισμό από τον Χαμάντ Μπιν Χαλίφα Αλ Τάνι του πατέρα του, σε αναίμακτο πραξικόπημα το 1995. Οι σχέσεις επιδεινώθηκαν καθώς τα κρατικά μέσα ενημέρωσης κάθε χώρας απεικόνιζαν την άλλη χώρα αρνητικά σε όλη τη δεκαετία του 1990. Τον Ιούλιο του 2006, σαουδάραβες αξιωματούχοι επικοινωνήσαν με τους επενδυτές του σχεδίου για το υποθαλάσσιο αγωγό φυσικού αερίου Dolphin, ένα αγωγό αξίας 3,5 δις. δολαρίων που συνδέει το Κατάρ με τα Η.Α.Ε., και διαμαρτυρήθηκαν για το ότι ο αγωγός θα εισερχόταν στα χωρικά ύδατα της Σαουδικής Αραβίας, χωρίς τη

³³ Ibid., 2-3

συγκατάθεση του Ριάντ. Ένα παρόμοιο σχέδιο κατασκευής αγωγού που συνδέει το Κατάρ και το Κουβέιτ, δημιούργησε παρόμοιες εντάσεις. Παρ'όλα αυτά, άρχισε μια προσέγγιση από τον Σεπτέμβριο του 2007, όταν ο ηγέτης του Κατάρ πραγματοποίησε επίσκεψη στη βασιλική οικογένεια της Σαουδικής Αραβίας στο Ριάντ, η οποία συνοδεύτηκε σε δεύτερο χρόνο από επίσκεψη του Σαουδάραβα βασιλιά Αμπντουλάχ μπιν Αμπντουλαζίζ στη Ντόχα τον Δεκέμβριο. Κατά τη διάρκεια του 2008 και του 2009, αξιωματούχοι της Σαουδικής Αραβίας και του Κατάρ αντάλλαξαν διπλωματικές επισκέψεις επιλύοντας πολλές από τις εντάσεις των προηγούμενων δεκαπέντε ετών, αν και οι θερμοί δεσμοί του Κατάρ με το Ιράν παρέμειναν αγκάθι στις σχέσεις με τη Σαουδική Αραβία.³⁴

Παρά την αναθέρμανση των σχέσεων, το κίνημα της Αραβικής Άνοιξης επανέφερε τις εντάσεις. Οι αντίθετες θέσεις ως προς τη Μουσουλμανική Αδελφότητα, έχουν γίνει μια πηγή ιδιαίτερης έντασης μεταξύ των δύο κρατών. Η βασιλική οικογένεια της Σαουδικής Αραβίας περιφρονεί τις αρχές της Μουσουλμανικής Αδελφότητας, αντιμετωπίζοντάς την ξεκάθαρα ως απειλή για το δικό της αυταρχικό σύστημα. Η Μουσουλμανική Αδελφότητα δέχεται μία πραγματικότητα της Αιγύπτου, την οποία απορρίπτουν οι Σαουδάραβες για τη δική τους κοινωνία. Στον αντίποδα, η Αιγυπτιακή Μουσουλμανική Αδελφότητα αντιτίθεται σθεναρά στη σαουδική μοναρχία, την οποία θεωρεί ως παρακμιακή και διεφθαρμένη μαριονέτα των Δυτικών δυνάμεων. Το Κατάρ ακολούθησε μία πολιτική συμμαχίας με τη Μουσουλμανική Αδελφότητα. Η ενθουσιώδης κάλυψη της αιγυπτιακής εξέγερσης από το Αλ Τζαζίρα, συνέβαλε αναμφισβήτητα στην πτώση του δικτάτορα Χόσνι Μουμπάρακ. «Μόλις άρχισε να χτίζεται το κύμα διαμαρτυρίας, η επικοινωνία και ο συντονισμός έγιναν λιγότερο απαραίτητες. Όλοι μπορούσαν να παρακολουθήσουν απλά το Αλ Τζαζίρα για να μάθουν πού και πότε θα συνέβαιναν οι διαμαρτυρίες», γράφει ο Μαρκ Λύντς, διευθυντής του Ινστιτούτου Μελετών της Μέσης Ανατολής στο Πανεπιστήμιο George Washington. Το Αλ Τζαζίρα «έγινε το αναμφισβήτητο σπίτι της επανάστασης στις εκπομπές του

³⁴ Giorgio Cafiero, *Saudi Arabia and Qatar: Dueling Monarchies*, [_\(Cafiero 2012\)_](#), 26-09-12, (accessed 9-9-18)

καναλιού, παρέχοντας ένα σημείο συνάντησης για τα ακροατήρια παντού όπου μοιράζονταν την επαναστατική διαμαρτυρία".³⁵

Η ΣΥΓΚΡΟΥΣΗ ΤΟΥ 2017

Όταν ο σείχης Χαμάντ Μπιν Χαλίφα αλ-Θάνι, ο πρίγκιπας του Κατάρ, ανέλαβε την εξουσία σε ένα αναίμακτο πραξικόπημα το 1995, κατέλαβε ένα σχεδόν ανεξάρτητο έθνος με μέγεθος όσο του Κοννέκτικατ, με τον ένα έβδομο του πληθυσμού του. Από την ανεξαρτησία του το 1971, το Κατάρ βρισκόταν κάτω από την ισχυρή σφαίρα επιρροής της Σαουδικής Αραβίας. Στα χρόνια πριν από τον σείχη Χαμάντ, μερικά περιστατικά συνέτειναν την επιθυμία του να απεγκλωβιστεί από τη Σαουδική κυριαρχία. Το 1988, ο πατέρας του είχε εγκαταστήσει καλές διπλωματικές σχέσεις με τη Σοβιετική Ένωση, έναν αντίπαλο της Σαουδικής Αραβίας, δίνοντας στο Κατάρ τη γεύση μιας ανεξάρτητης εξωτερικής πολιτικής. Το 1992, η σύγκρουση με τη Σαουδική Αραβία κατά μήκος των συνόρων για αμφισβητούμενες περιοχές, άφησε πίσω της δύο νεκρούς στρατιώτες του Κατάρ. Δύο χρόνια αργότερα, όταν στην Υεμένη ξέσπασε σύντομος εμφύλιος πόλεμος, το Κατάρ και η Σαουδική Αραβία υποστήριξαν τις αντίθετες πλευρές. Η αυτονομία, που επεδίωξε ο Σείχ Χαμάντ, θα μπορούσε να είναι όχι μόνο επιθυμητή αλλά και εφικτή. Ο Marc Lynch, πολιτικός επιστήμονας στο Πανεπιστήμιο George Washington, έθεσε την οπτική του Σείχ Χαμάντ ως εξής: «Γιατί να βρίσκεσαι κάτω από την κυριαρχία των σαουδαράβων, αν δεν χρειάζεται να είσαι;» Ο εμίρης του Κατάρ είχε επίσης φιλοδοξίες να αποδειχθεί κάτι περισσότερο από ένα υποτελή των σαουδαράβων. Λίγες χώρες έχουν καταφέρει να περάσουν από την κατάσταση υποτελούς σε μία περιφερειακή δύναμη, σε μία κατάσταση όπου οι ίδιες είναι περιφερειακές δυνάμεις. Το Κατάρ το κατάφερε σε λίγα μόλις χρόνια. «Από τα τέλη της δεκαετίας του 1990, η εξωτερική πολιτική του Κατάρ είναι ένας συνδυασμός: Τι μπορούμε να κάνουμε για να καθιερωθούμε στον παγκόσμιο χάρτη; Και τι μπορούμε να κάνουμε για να ενοχλήσουμε τους σαουδάραβες;» υποστηρίζει ο κ. Lynch. Το Κατάρ καλλιέργησε δεσμούς με το Ιράν και καθιέρωσε εμπορικές σχέσεις με το Ισραήλ. Έχει ταυτόχρονα φιλοξενήσει μια μεγάλη αμερικανική αεροπορική βάση, με σκοπό εν μέρει να προφυλαχθεί από τη

³⁵ Ibid.

σαουδική εκφοβιστική συμπεριφορά. Χρησιμοποίησε επίσης την ιστορία του ως ένα απομακρυσμένο καταφύγιο για τους ισλαμιστές εξόριστους. Εάν οι ξένες κυβερνήσεις έπρεπε να συνδιαλλαγούν με τη Μουσουλμανική Αδελφότητα, την Παλαιστινιακή Χαμάς, τους Τσετσένους αυτονομιστές ή ακόμα και τους Ταλιμπάν, συχνά μεσολαβούσε το Κατάρ.³⁶

Τον Απρίλιο του 2017, το Κατάρ συμμετείχε σε συμφωνία με τους σουνίτες και σίιτες μαχητές στο Ιράκ και τη Συρία. Η συμφωνία είχε δύο στόχους. Ο άμεσος στόχος ήταν να εξασφαλιστεί η επιστροφή 26 καταριανών ομήρων (συμπεριλαμβανομένων μελών της βασιλικής οικογένειας) που είχαν απαχθεί από σίιτες μαχητές, ενώ διενεργούσαν κυνήγι με γεράκια στο νότιο Ιράκ και κρατήθηκαν σε αιχμαλωσία για περισσότερο από 16 μήνες. Ο δεύτερος στόχος ήταν να συμφωνηθεί από τους σουνίτες και σίιτες μαχητές στη Συρία, να επιτρέψουν τη διακίνηση ανθρωπιστικής βοήθειας και παράλληλα την ασφαλή εκκένωση των αμάχων. Σύμφωνα με τους *New York Times*, η συμφωνία αυτή επέτρεψε την εκκένωση τουλάχιστον 2.000 αμάχων μόνο από το συριακό χωριό Madaya. Αυτό που εξόργισε τη Σαουδική Αραβία και τα ΗΑΕ είναι το χρηματικό ποσό που είχε καταβάλει το Κατάρ για να εξασφαλίσει τη συμφωνία. Σύμφωνα με τους *Financial Times*, το Κατάρ κατέβαλε 700 εκατομμύρια δολάρια σε σίιτες πολιτοφύλακες που υποστηρίχθηκαν από το Ιράν.³⁷

Στα τέλη Μαΐου του 2017, το κρατικό πρακτορείο ειδήσεων του Κατάρ έγινε δέκτης μίας μεγάλων διαστάσεων κυβερνοεπίθεσης, κατά την οποία οι χάκερ δημοσίευσαν άρθρα που έδειχναν ως φίλους του Κατάρ, το Ιράν, το Ισραήλ, τη Μουσουλμανική Αδελφότητα και τη Χαμάς. Αν και το Κατάρ αρνήθηκε την αυθεντικότητα δηλώσεων που υποστηρίχθηκε ότι έγιναν από τον ηγέτη του Κατάρ σείχη Τάμιμ Μπιν Χαμάντ αλ-Θάνι, που υποτίθεται περιέγραφε το Ιράν ως «περιφερειακή και ισλαμική εξουσία», τα άρθρα αυτά προκάλεσαν την οργή της Σαουδικής Αραβίας και των περιφερειακών συμμάχων της. Ενώ η Σαουδική Αραβία, τα ΗΑΕ και η Αίγυπτος, μεταξύ άλλων, επί χρόνια επέκριναν τη Ντόχα για

³⁶ Max Fisher, *How the Saudi-Qatar Rivalry, Now Combusting, Reshaped the Middle East*, (Fisher 2017), 13-6-17, (accessed 10-9-18)

³⁷ 2017-18 Qatar diplomatic crisis (https://en.wikipedia.org/wiki/2017%E2%80%9318_Qatar_diplomatic_crisis#cite_note-8 n.d.), (accessed 10-9-18)

τη διατήρηση σχέσεων με το Ιράν και την υποστήριξη ισλαμικών οργανώσεων, τα άρθρα που δημοσιεύθηκαν κατά τη διάρκεια της κυβερνοεπίθεσης, φάνηκαν να δίνουν το έναυσμα για μία κατά μέτωπο σύγκρουση. Έτσι στις 5 Ιουνίου 2017, η Σαουδική Αραβία, τα ΗΑΕ, το Μπαχρέιν, η Αίγυπτος και η Υεμένη, διέκοψαν τις διπλωματικές τους σχέσεις με το Κατάρ, διακόπτοντας όλες τις αεροπορικές, χερσαίες και θαλάσσιες συνδέσεις με το μικρό κράτος του Αραβικού Κόλπου. Αρκετές από τις χώρες διέταξαν τους διπλωμάτες του Κατάρ να αποχωρήσουν και ανακάλεσαν τους πρεσβευτές τους από τη Ντόχα. Τα ΗΑΕ κατηγόρησαν το Κατάρ ότι αποσταθεροποιούν την περιοχή, υποστηρίζοντας τρομοκρατικές, εξτρεμιστικές και σεκταριστικές οργανώσεις, ενώ η Σαουδική Αραβία δήλωσε ότι τα μέτρα αποσκοπούν στην προστασία από τους «κινδύνους της τρομοκρατίας και του εξτρεμισμού». Η Ντόχα απέρριψε τους ισχυρισμούς, λέγοντας ότι δεν είχαν καμία σχέση με την πραγματικότητα.³⁸

Ενεργώντας ως διαμεσολαβητής, το Κουβέιτ παρουσίασε στο Κατάρ έναν κατάλογο δεκατριών (13) αιτημάτων της Σαουδική Αραβίας, του Μπαχρέιν, των ΗΑΕ και της Αιγύπτου, τα τέσσερα αραβικά έθνη που διέκοψαν τους δεσμούς με το Κατάρ. Αυτά τα αιτήματα διατυπώθηκαν στην προστακτική και ήταν τα εξής:

1. Περιορίστε τους διπλωματικούς δεσμούς με το Ιράν και αποκλείστε τις διπλωματικές αποστολές του. Απελάστε τα μέλη της Επαναστατικής Φρουράς του Ιράν από το Κατάρ και διακόψτε οποιαδήποτε κοινή στρατιωτική συνεργασία με το Ιράν. Είναι επιτρεπτό μόνο το εμπόριο με το Ιράν, το οποίο συμμορφώνεται με τις αμερικανικές και διεθνείς κυρώσεις.

2. Διακόψετε όλους τους δεσμούς με τις τρομοκρατικές οργανώσεις, συγκεκριμένα τη Μουσουλμανική Αδελφότητα, το ISIL, την Αλ Κάιντα και τη Χεζμπολάχ.

3. Κλείστε το Al Jazeera και τους συνεργάτες του.

³⁸ Lewis Sanders, *What is the Qatar crisis?*, (Sanders 2017), 21-7-17, (accessed 11-9-18)

4. Κλείστε τα πρακτορεία ειδήσεων που το Κατάρ χρηματοδοτεί, άμεσα ή έμμεσα, συμπεριλαμβανομένων των Arabi21, Rassd, Al Araby Al Jadeed και του Midle East Eye.

5. Αμέσως να τερματιστεί η τουρκική στρατιωτική παρουσία που βρίσκεται σήμερα στο Κατάρ, καθώς και οποιαδήποτε κοινή στρατιωτική συνεργασία με την Τουρκία εντός του Κατάρ.

6. Σταματήστε όλους τους τρόπους χρηματοδότησης σε άτομα, ομάδες ή οργανισμούς που έχουν καταγραφεί ως τρομοκράτες από τη Σαουδική Αραβία, τα ΗΑΕ, την Αίγυπτο, το Μπαχρέιν, τις ΗΠΑ και άλλες χώρες.

7. Εκδιώξτε τους τρομοκράτες που έχουν επικηρυχθεί από τη Σαουδική Αραβία, τα ΗΑΕ, την Αίγυπτο και το Μπαχρέιν προς τις χώρες καταγωγής τους. Παγώστε τα περιουσιακά τους στοιχεία και δώστε τις επιθυμητές πληροφορίες σχετικά με την κατοικία, τις κινήσεις και τα οικονομικά τους.

8. Τερματίστε την παρέμβαση στις εσωτερικές υποθέσεις κυρίαρχων κρατών. Σταματήστε τη χορήγηση της ιθαγένειας σε υπηκόους της Σαουδικής Αραβίας, των ΗΑΕ, της Αιγύπτου και του Μπαχρέιν.

9. Σταματήστε όλες τις επαφές με την αντιπολίτευση της Σαουδικής Αραβίας, τα ΗΑΕ, την Αίγυπτο και το Μπαχρέιν. Κοινοποιήστε όλα τα αρχεία που περιγράφουν τις προηγούμενες επαφές του Κατάρ για την υποστήριξη σε αυτές τις ομάδες αντιπολίτευσης.

10. Πληρώστε αποζημιώσεις για απώλειες ζωής και άλλες οικονομικές απώλειες που προκλήθηκαν από τις πολιτικές του Κατάρ τα τελευταία χρόνια. Το ποσό θα καθοριστεί σε συντονισμό με το Κατάρ.

11. Ευθυγραμμιστείτε με τον υπόλοιπο Κόλπο και τις αραβικές χώρες σε στρατιωτικό, πολιτικό, κοινωνικό και οικονομικό επίπεδο, καθώς και σε οικονομικά ζητήματα, σύμφωνα με συμφωνία που έχει συναφθεί με τη Σαουδική Αραβία το 2014.

12. Να συμφωνήσετε με όλες τις απαιτήσεις εντός 10 ημερών από την υποβολή της λίστας αλλιώς η λίστα καθίσταται άκυρη. (Το έγγραφο δεν διευκρινίζει τι θα κάνουν οι χώρες εάν το Κατάρ αρνείται να συμμορφωθεί).

13. Να συμφωνήσει το Κατάρ σε μηνιαίο έλεγχο για το πρώτο έτος μετά από την εξυπηρέτηση των απαιτήσεων, και μία φορά ανά τρίμηνο κατά τη διάρκεια του δεύτερου έτους. Για τα επόμενα 10 χρόνια, το Κατάρ θα παρακολουθείται ετησίως για συμμόρφωση.³⁹

Η Ντόχα απάντησε περιγράφοντας το τελεσίγραφο ως παράλογο. Δήλωσε ότι, δεν θα συμμορφωνόταν με τα αιτήματα, διότι αποσκοπούσαν στην υπονόμευση της κυριαρχίας της χώρας. Μετά την προθεσμία του τελεσιγράφου, ο συνασπισμός υπό την ηγεσία της Σαουδικής Αραβίας εξέδωσε αργότερα έξι αρχές, τις οποίες κάλεσε το Κατάρ να τηρήσει. Σε αυτές περιέλαβαν την αποφυγή της εμπλοκής στις εσωτερικές υποθέσεις των Αραβικών κρατών του Κόλπου και την αποκύρξη της τρομοκρατίας και του εξτρεμισμού σε όλες τις μορφές τους.⁴⁰

Τα τελευταία χρόνια, το Ριάντ έχει ιδρύσει την Εθνική Αρχή Ασφάλειας στον κυβερνοχώρο, για την καταπολέμηση του Ιράν μετά από κυβερνοεπιθέσεις που είχε δεχθεί από αυτό. Το 2017, στην Αρχή ανατέθηκε ένας επιπρόσθετος στόχος: να υποκινήσει τον αραβικό κόσμο ενάντια στο Κατάρ. Σύμφωνα με εκτιμήσεις, η Αρχή απασχολεί περίπου 4.000 ανθρώπους. Ο λογαριασμός Twitter της Εθνικής Αρχής Ασφάλειας, έχει 400.000 οπαδούς. Οι υπάλληλοι λειτουργούν ηλεκτρονικά έχοντας ψεύτικες ταυτότητες και η δουλειά τους είναι να δημιουργούν δημοφιλή hashtags (ετικέτες προφίλ) που θα επηρεάζουν στο μέγιστο βαθμό τις μάζες. Το σύνθημά τους είναι να ελέγξουν την κοινή γνώμη και να καταστρέψουν το Κατάρ και τους ηγέτες του. Οι αντίστοιχοι λογαριασμοί Twitter καταφέρονται κυρίως κατά του Κατάρ και του Ιράν. Χρησιμοποιούν αντισημιακή ορολογία, αναφερόμενοι στο

³⁹ *The 13 demands on Qatar from Saudi Arabia, Bahrain, the UAE and Egypt*, <https://www.thenational.ae/world/the-13-demands-on-qatar-from-saudi-arabia-bahrain-the-uae-and-egypt-1.93329>, Associated Press, 23-6-17 (accessed 12-9-18) (Press 2017)

⁴⁰ *Qatar crisis: What you need to know*, (BBC News 2017), 19-7-17, (accessed 13-9-18)

Κατάρ ως 'Qatariel' και ισχυριζόμενοι ότι το δίκτυο Al-Jazeera 'ανήκει στην ισραηλινή Mossad'.⁴¹

⁴¹ (Cohen 2018)

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Δ: ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΣΧΕΣΕΙΣ ΚΑΤΑΡ ΚΑΙ ΣΑΟΥΔΙΚΗΣ ΑΡΑΒΙΑΣ

Με σκοπό την σε βάθος εξέταση της εξεταζόμενης σύγκρουσης, στο παρόν κεφάλαιο, παρατίθενται οι σχέσεις των δύο υπό εξέταση κρατών με κράτη ενδιαφέροντος, με τα οποία παρατηρείται μία πιο άμεση αλληλεπίδραση στη βάση της εξυπηρέτησης των συμφερόντων και της ισορροπίας ισχύος. Ισχυρός πόλος που καθορίζει το σημείο ισορροπίας στην περιοχή, θεωρείται το Ιράν το οποίο επιδρά ποικιλοτρόπως στις εξελίξεις των σχέσεων σε περιφερειακό επίπεδο.

ΣΑΟΥΔΙΚΗ ΑΡΑΒΙΑ – ΙΡΑΝ

Το Ιράν, αποτελούμενο από πληθυσμό κατά πλειοψηφία Σιιτικό, είναι παραδοσιακά αντίπαλος της Σαουδικής Αραβίας. Τοποθετημένο στην αντίπερα όχθη και όντας ένα εξίσου μεγάλο κράτος, μοιραία έχει ακολουθήσει μία πολιτική καθιέρωσης ως βασικού παίχτη της περιοχής, που απαιτεί σεβασμό και επιδιώκει τη μεγιστοποίηση της επιρροής που αποπνέει. Οι σχέσεις μεταξύ των δύο κρατών βρίσκονται σε μία συνεχή ένταση εδώ και πολλά χρόνια.

Η Σαουδική Αραβία εδώ και χρόνια διεκδικεί την πρωτοκαθεδρία στη Μέση Ανατολή, με κύριο επιχείρημα ότι η χώρα αποτελεί το κέντρο του ισλαμικού κόσμου, καθώς εκεί γεννήθηκε ο προφήτης Μωάμεθ και από εκεί προήλθε το Κοράνι, το ιερό βιβλίο του Ισλάμ. Ακόμα, αποτελεί μία από τις πλουσιότερες χώρες της Μέσης Ανατολής, λόγω του πετρελαίου που παράγει και εξάγει διεθνώς. Ταυτόχρονα, το Ιράν (πρώην Περσία) αξιώνει την πρωτοκαθεδρία στην περιφέρεια, επικαλούμενο ιστορικούς λόγους. Επίσης το Ιράν, είναι μία μεγάλη πετρελαϊκή δύναμη. Μία βασική διαφορά των δυο κρατών, είναι ότι η Σαουδική Αραβία πιστεύει στο σουνιτικό Ισλάμ, όπως και η πλειοψηφία του μουσουλμανικού κόσμου, ενώ το Ιράν στο σιιτικό Ισλάμ. Το σιιτικό Ισλάμ θεωρείται αίρεση από τους σουνίτες, και η έχθρα τους με τους σιίτες έχει οδηγήσει πολλές φορές σε συγκρούσεις. Επιπλέον, ψυχρότητα μεταξύ των δύο χωρών προϋπήρχε λόγω των διαφορετικών θρησκευτικών αντιλήψεων, όμως μετά την Ιρανική Επανάσταση του 1979 οι εντάσεις αυξήθηκαν. Ο νέος τότε ηγέτης του Ιράν, Ayiatollah Khomeini, αμφισβήτησε ανοιχτά τη νομιμότητα των μοναρχιών της Αραβικής Χερσονήσου,

και υποστήριξε την εξάπλωση της θεοκρατίας σε όλο το μουσουλμανικό κόσμο γεγονός που απείλησε, μεταξύ άλλων, και την ισχύ της Σαουδικής μοναρχίας. Στη συνέχεια, κατά τη διάρκεια του πολέμου Ιράν-Ιράκ τη δεκαετία του 1980, η Σαουδική Αραβία υποστήριξε τον Saddam Hussein, ο οποίος με τη βοήθεια των ΗΠΑ κατάφερε να αποδυναμώσει το Ιράν. Όμως τα πράγματα άλλαξαν όταν το 2003, η εισβολή των ΗΠΑ στο Ιράκ οδήγησε στην απομάκρυνση του Hussein από την κυβέρνηση, και τη δημιουργία ενός κενού ασφάλειας το οποίο καλύφθηκε εν τέλει, από κυβερνήσεις με σιιτικό προσανατολισμό. Το κενό ασφάλειας που άφησε πίσω του ο πόλεμος του Ιράκ ήταν εξέχουσας σημασίας, καθώς οδήγησε σε μία ατέρμονη σύγκρουση μεταξύ σουνιτών-σιιτών-κούρδων, την οποία η Σαουδική Αραβία και πολύ περισσότερο το Ιράν, φρόντισαν να εκμεταλλευτούν, ώστε να αυξήσουν την επιρροή τους στην μετά Hussein εποχή.⁴²

Το 2016, η Σαουδική Αραβία διέκοψε τις διπλωματικές σχέσεις με το Ιράν και έδωσε στους ιρανούς διπλωμάτες 48 ώρες προθεσμία για να εγκαταλείψουν τη χώρα. Η αιφνιδιαστική απόφαση ανακοινώθηκε κατά την διάρκεια συνέντευξης τύπου από τον υπουργό εξωτερικών της Σαουδικής Αραβίας, Αντελ αλ-Ζουμπέιρ, μετά την δριμεία κριτική της ιρανικής ηγεσίας για την εκτέλεση του σίιτη ιερωμένου, Νιμρ αλ-Νιμρ και την έφοδο διαμαρτυρόμενων διαδηλωτών στην πρεσβεία της Σαουδικής Αραβίας στην Τεχεράνη. Το παράδειγμά της ακολούθησαν το Μπαχρέιν, και το Σουδάν. Η εκτέλεση του Νιμρ αλ-Νιμρ, σφοδρού επικριτή της δυναστείας των αλ-Σαούντ, κλιμάκωσε την ένταση στη Μέση Ανατολή, και κυρίως στο Ιράν, όπου διαδηλωτές επιτέθηκαν και πυρπόλησαν την πρεσβεία της Σαουδικής Αραβίας στην Τεχεράνη.⁴³

Το Ιράν αντιλαμβάνεται τον εαυτό του ως τον πυρήνα του μουσουλμανικού κόσμου και ηγέτη της αντίστασης ενάντια στη δυτική επιρροή στη Μέση Ανατολή. Στη ιρανική ιδιοσυγκρασία, οι Ιρανοί είναι οι πραγματικοί κληρονόμοι ενός αρχαίου και υπερβατικού περσικού πολιτισμού που κάποτε είχε εξαιρετική πολιτική και

⁴² Μαρία Πλάκα, *Σαουδική Αραβία – Ιράν: Ένας «Ψυχρός Πόλεμος για τη Μέση Ανατολή*, (Πλάκα 2017), 5-12-17, (accessed 14-9-18)

⁴³ *Η Σαουδική Αραβία διέκοψε τις διπλωματικές σχέσεις της με το Ιράν*, (<http://www.kathimerini.gr/844471/article/epikairothta/kosmos/h-saoydikh-aravia-diekoye-tis-diplwmatikes-sxeseis-ths-me-to-iran> 2016), NYT, REUTERS, ΑΠΕ-ΜΠΕ, 4-1-16, (accessed 17-9-18)

πολιτιστική επιρροή σε ένα μεγάλο μέρος της Μέσης Ανατολής και ειδικότερα σε ολόκληρο το Πακιστάν, το Αφγανιστάν και μεγάλες περιοχές της Κεντρικής Ασίας και του Καυκάσου. Ως αναθεωρητική δύναμη, αποζητά την αναγνώριση του ρόλου του ως του αδιαμφισβήτητου περιφερειακού ηγεμόνα ειδικότερα από τη Δύση. Αυτή η προδιάθεση του Ιράν, καθορίζεται από την ανεκτίμητη γεωστρατηγική του θέση, την αρχαία ιστορία, την πλούσια κουλτούρα, τους άφθονους φυσικούς πόρους και του σχίσματος σουνιτών-σιιτών. Η αμερικανική παρουσία και επιρροή στα ΜΜΕ αποτελεί βδέλυγμα για την Τεχεράνη και το ιρανικό καθεστώς θεωρεί ως θεμελιώδη την υποχρέωσή του να αντιταχθεί και να κατατροπώσει τον «Μεγάλο Σατανά» (απαγορευτικό όνομα για την Αμερική, που επινοήθηκε από τον Χομείνι). Οι επαναστάσεις της Αραβικής Άνοιξης και οι κοινωνικές αναταραχές στην περιοχή της Μεσογείου, έδωσαν στην Τεχεράνη στρατηγικές προκλήσεις, καθώς και ευκαιρίες για άσκηση επιρροής. Η Τεχεράνη προσπαθεί να βοηθήσει τις μειονότητες των σιιτών σε διάφορα Αραβικά κράτη του Κόλπου και επιδιώκει να διαβρώσει τις εγχώριες δυνάμεις των σουνιτών ηγετών τους. Αυτά τα αραβικά κράτη είναι συνήθως σύμμαχοι των ΗΠΑ και βασίζονται ουσιαστικά στην αμερικανική ομπρέλα ασφαλείας. Εκτός από το ιρανικό στρατιωτικό δόγμα ενεργητικής αποτρεπτικής αποτροπής για την αποθάρρυνση της ξένης επιθετικότητας, η Τεχεράνη αντιλαμβάνεται την περιφερειακή της δέσμευση ως εγγενές τμήμα της ασφάλειας της.⁴⁴

Οι διακριτικές και ιδεολογικές διαφορές μεταξύ των δύο κρατών, είχαν ένα "φαινόμενο ηχώ" στην εγγύς περιοχή, αλλά δεν είναι οι κύριοι καθοριστικοί παράγοντες στις προοπτικές πολιτικής του κάθε καθεστώτος. Η σύγκρουση μεταξύ σουνιτών – σιιτών είναι σίγουρα υπαρκτή, ωστόσο στους σχεδιασμούς των ηγετών, είτε ενθαρρύνονται είτε υποβαθμίζονται, ως εργαλείο σε ένα μεγαλύτερο παιχνίδι γεωπολιτικών ελιγμών. Η ηγεσία εκάστου κράτους, πρέπει να αντιμετωπίσει τα βασικά χαρακτηριστικά αυτού του σχεταριστικού φαινομένου με το οποίο είναι συνδεδεμένοι οι λαοί, αν και αυτό λαμβάνει χώρα περισσότερο στη Σαουδική Αραβία παρά στο Ιράν. Το καθεστώς της Σαουδικής Αραβίας, βρίσκεται αντιμέτωπο με την πίεση των σαλαφιστών κληρικών για ξεκάθαρη θέση κατά των σιιτών. Στις σχέσεις με το Ιράν και ειδικότερα στα τέλη του 2006, υπήρξε πράγματι

⁴⁴ Patrick van der Heiden and Alex Krijger, (Krijger 2018), 2018, (accessed 18-9-18)

αυξανόμενη πίεση από την κοινή γνώμη της Σαουδικής Αραβίας για την προστασία των σουνιτών στο Ιράκ. Την ίδια στιγμή, η κυρίαρχη ελίτ στη Σαουδική Αραβία φαίνεται να έχει εκμεταλλευτεί ή να υποστηρίζει σιωπηρά αυτή τη ρητορική, ως τρόπο αντιμετώπισης της μεγαλύτερης απειλής του διεθνούς ισλαμικού λαϊκισμού του Ιράν. Αντιμέτωπη με τον κύριο υποψήφιο παίχτη που παίζει το ρόλο του ηγέτη στη Μέση Ανατολή, η Σαουδική Αραβία προσπαθεί να παρουσιάσει το Ιράν ως πολιτισμική και ιδεολογική απόκλιση από την υπόλοιπη περιοχή και το πιο εύχρηστο εργαλείο που χρησιμοποιεί για να το καταφέρει, είναι να φωτογραφίσει το Ιράν ως απειλή για τους απανταχού Σουνίτες. Παράπλευρη απώλεια αυτής της τακτικής, είναι η ίδια η σιιτική κοινότητα της Σαουδικής Αραβίας. Από την πλευρά του το Ιράν, τείνει να υποβαθμίζει τον σεχταρισμό ως κύριο αγκάθι των διμερών σχέσεων, επικρίνοντας την αντι-σιιτική ρητορική από το Βασίλειο, αλλά συχνά υποδεικνύοντας τη διάκριση μεταξύ των ακραίων εκφάνσεων των σουνιτών σαουδαράβων κληρικών και του καθεστώτος της Σαουδικής Αραβίας. Επιπλέον, τα δύο κράτη έλαβαν περιστασιακά μέτρα για την άμβλυνση των θρησκευτικών συγκρούσεων στον Λίβανο και στο Ιράκ, προκειμένου να προετοιμάσουν το έδαφος για συντονισμό σε ένα φάσμα οικονομικών και πολιτικών θεμάτων⁴⁵.

Από το 2003, ο βασικός μοχλός της σχέσης των δύο κρατών, είναι ένας αγώνας για διαμόρφωση της περιφερειακής ισορροπίας εξουσίας. Κάθε κράτος βλέπει την επέκταση της περιφερειακής επιρροής από την άλλη πλευρά, ως καθαρή ζημία για το ίδιο, είτε αυτό αφορά την επιρροή στην Παλαιστίνη, τον Λίβανο, το Ιράκ ή τα κράτη των παραλίων του κόλπου. Αυτό το παιχνίδι γεωπολιτικής, ενισχύεται από το γεγονός ότι το περιφερειακό τοπίο ορίζεται από αδύναμα κράτη που απαρτίζονται από φατρίες, οι οποίες συχνά πυκνά προσπαθούν να ενδυναμωθούν βασιζόμενες στην εξωτερική βοήθεια. Σε πολλές περιπτώσεις, αυτές οι φατρίες ευθυγραμμίζονται με φανατισμό στο χάσμα σιιτών - σουνιτών και η προστασία της Σαουδικής Αραβίας και του Ιράν συνεχώς επιδεινώνει την κατάσταση, εκφράζοντας μία επικίνδυνη μορφή σεκταριστικής πολιτικής, ανεξάρτητα από το αν αυτή είναι η αρχική πρόθεση της πολιτικής σχεδίασης του Ριάντ και της Τεχεράνης. Καταβάλλοντας προσπάθειες για ευελιξία

⁴⁵ Frederic Wehrey et Al., *Saudi-Iranian Relations Since the Fall of Saddam*, https://www.rand.org/content/dam/rand/pubs/monographs/2009/RAND_MG840.pdf, Rand Corporation, (Al. 2009) 2009, (accessed 21-9-18)

σε αυτό το θολό και ασταθές τοπίο, η Σαουδική Αραβία και το Ιράν χρησιμοποιούν ασύμμετρα εργαλεία πολιτικής, γνωρίζοντας ότι οι πιθανότητες για συμβατική σύγκρουση στο πεδίο της μάχης, ούτε πιθανό ούτε ωφέλιμο θα ήταν. Το Ιράν είναι πιο έμπειρο στη στήριξη επαναστατικών κινημάτων και αναμειγνύεται επιτυχημένα σε ζητήματα όπως το Παλαιστινιακό, ιδίως την παρούσα εποχή, όπου τα κράτη του Κόλπου έχουν υιοθετήσει όλο και περισσότερο αρνητική στάση έναντι του Ισραήλ. Από την πλευρά της, η Σαουδική Αραβία επενδύει μεγαλύτερους οικονομικούς πόρους στον έλεγχο των παναραβικών μέσων μαζικής ενημέρωσης και την υποστήριξη της εξωτερικής ισχύος της περιοχής.⁴⁶

Η εισβολή στο Ιράκ από τις Η.Π.Α. το 2003, δημιούργησε νευρική κατάσταση στη Σαουδική Αραβία. Η πτώση του Σαντάμ Χουσεΐν, άνοιξε το δρόμο για την άνοδο της πλειοψηφίας των σιιτών του Ιράκ, οι οποίοι κρατήθηκαν στο περιθώριο από το καθεστώς του Χουσεΐν. Οι νέες κυβερνήσεις του Ιράκ αντανάκλασαν έντονα τη νέα σιιτική εξουσία. Κατά τη διάρκεια της αραβικής άνοιξης το 2011, η Σαουδική Αραβία και το Ιράν, βρέθηκαν να υποστηρίζουν συχνά διαφορετικούς αντιπάλους στα κράτη όπου έλαβαν χώρα αναταραχές. Η πυρηνική συμφωνία του 2015 μεταξύ του Ιράν και των έξι παγκόσμιων δυνάμεων, προκάλεσε την έντονη ενόχληση του Ριάντ, το οποίο φοβόταν ότι θα σταματούσε η διεθνής απομόνωση του Ιράν. Ως αποτέλεσμα, η Σαουδική Αραβία επιδίωξε στενότερους δεσμούς με το Ισραήλ, έναν μεγάλο εχθρό του Ιράν. Το 2016, τα πράγματα πήραν άσχημη τροπή, όταν η Σαουδική Αραβία εκτέλεσε τον δημοφιλή σιίτη κληρικό. Οι εντάσεις έχουν κλιμακωθεί περαιτέρω με τις πρόσφατες επιθέσεις πυραύλων από τους σίιτες Χούτι της Υεμένης, για τις οποίες το Ριάντ ισχυρίζεται ότι ενορχηστρώνονται από το Ιράν. Ποια πλευρά υποστηρίζουν οι μεγάλες χώρες της Μέσης Ανατολής; Και ποιος κερδίζει; Στους σημαντικούς υποστηρικτές της Σαουδικής Αραβίας, περιλαμβάνονται η Αίγυπτος, το Μπαχρέιν και τα Ηνωμένα Αραβικά Εμιράτα. Το Ιράν έχει στενούς δεσμούς με το Ιράκ, με μεγάλα τμήματα του Λιβάνου και με τη σημερινή ηγεσία της Συρίας. Ο περιφερειακός αναλυτής Juan Cole εξηγεί τι κρύβεται πίσω από το φόβο της Σαουδικής Αραβίας: «η επιρροή που ασκεί το Ιράν, έχει διανύσει μία πορεία σχεδόν από το μηδέν κατά τη δεκαετία του 1990, έως την σημαντική κυριαρχία στις ανατολικές περιοχές της Μέσης Ανατολής

⁴⁶ Ibid., xii

σήμερα. Οι σιίτες Χούτι, πραγματοποίησαν πραξικόπημα στην Υεμένη το 2014 και εμβάθυναν τον έλεγχο τους στη χώρα το επόμενο έτος. Αυτό ήταν κυρίως μια τοπική εξέλιξη στην περιοχή, που όμως έκανε το Ριάντ να προβάλλει την ιρανοφοβία του. Η φιλο-ιρανική πολιτοφυλακή Χεζμπολάχ στο Λίβανο κυριάρχησε στην κυβέρνηση εθνικής ενότητας της χώρας από το 2016. Μία άλλη σφαίρα επιρροής του Ιράν, το καθεστώς Baath του Μπασάρ αλ-Ασαντ, φαίνεται να κερδίζει έδαφος κατά τον εμφύλιο πόλεμο στη Συρία και τα συμφέροντα της Σαουδικής Αραβίας στην περιοχή, που εκφράζονται από τον εξτρεμιστικό Στρατό του Ισλάμ έχουν αποδυναμωθεί. Η επιρροή της Σαουδικής Αραβίας στο Ιράκ φαίνεται ότι αποδομείται, αφού οι περισσότερες επαρχίες της πλειονότητας των Σουνιτών Αράβων αποχώρησαν για να ενταχθούν στο «χαλιφάτο» του Ισλαμικού Κράτους το 2014 και στη συνέχεια κατακτήθηκαν από τον στρατό της κεντρικής κυβέρνησης και τους βοηθούς των σιιτικών πολιτοφυλακών. Ταυτόχρονα, η σχέση της Τεχεράνης με την παλαιστινιακή Χαμάς, έχει εκτοξευθεί από το 2011.⁴⁷

Θα μπορούσε να υποστηριχθεί με ασφάλεια ότι από το 1979 έως σήμερα τα δύο κράτη διανύουν μία μακρά ψυχροπολεμική περίοδο, που χαρακτηρίζεται από έντονες εκφάνσεις πολεμικών συγκρούσεων διά αντιπροσώπων, μέσω της υποστήριξης εκ μακρόθεν, διαμετρικά αντίθετων αντίπαλων δυνάμεων. Μπορεί μία μεταξύ των σύγκρουση να φαντάζει μακρινή. Ωστόσο, η συγκρουσιακή ατμόσφαιρα που αποπνέουν, καθώς και η ενεργός συμμετοχή βοήθειας σε εκτός των εδαφών τους δυνάμεις, αποτελούν παράγοντα αποσταθεροποίησης της Μέσης Ανατολής και ισχυρής πόλωσης μεταξύ συμμαχιών που μοιραία δημιουργούνται.

ΚΑΤΑΡ – ΙΡΑΝ

Το Κατάρ συνορεύει διά θαλάσσης με το Ιράν, έχοντας λίγα κοινά στοιχεία με αυτό όσον αφορά το μέγεθος, τον πληθυσμό, την ιστορία, την πολιτική κατεύθυνση και την ιδεολογία. Παρ' όλα αυτά τα δύο κράτη πάντα διερευνούσαν το κοινό έδαφος στις διάφορες ευκαιρίες που παρουσιάζονταν από τη μία πλευρά και στις στρατηγικές και πολιτικές επιλογές των ηγετών τους από την άλλη. Το

⁴⁷ Amanda Erickson, *What's behind the feud between Saudi Arabia and Iran? Power*, <https://www.washingtonpost.com/news/worldviews/wp/2017/12/20/whats-behind-the-feud-between-saudi-arabia-and-iran-power/>, The Washington Post, 20-12-17 (accessed 23-9-18) (Erickson 2017)

αποτέλεσμα των ανωτέρω, ήταν πάντα μία με την ευρύτερη έννοια φιλική προσέγγιση του ενός προς τον άλλο. Ενώ οι σχέσεις των δύο βασίζονται σε μεταξύ τους εμπόριο και διπλωματική ειρήνη, αυτές επηρεάζονται και από μία ευρεία δυναμική εντός του Κόλπου, ειδικότερα όσον αφορά το ΣΣΚ. Το Κατάρ συνήθως ενεργεί ευέλικτα εντός του ΣΣΚ, καταφέροντας μέσω της διπλωματίας να παρουσιάζει κάποιες κινήσεις του που είναι ενάντια στο Ιράν, ως μοιραία υποχρέωση που απορρέει από τη συμμετοχή του στο ΣΣΚ.⁴⁸

Το 2015, μετά τη συμφωνία μεταξύ του Ιράν και της Δυτικής Συμμαχίας για το ιρανικό πυρηνικό πρόγραμμα, το Ριάντ ξεκίνησε μία καμπάνια με σκοπό την περιθωριοποίηση της Τεχεράνης και την παρεμπόδιση των προσπαθειών για να βγει από τη διεθνή απομόνωση. Αυτό φάνηκε στη γενικότερη στάση του ΣΣΚ, γεγονός που ψύχρανε τις σχέσεις του Κατάρ με το Ιράν. Παρά την γενικότερη τάση να υπάρχει μία ηρεμία στις μεταξύ τους σχέσεις, αυτές οι διακυμάνσεις, διατηρούνται διαχρονικά επηρεαζόμενες από τις κατά περίπτωση συγκυρίες. Για το Κατάρ, το Ιράν είναι κομβικό στη στρατηγική της εξωτερικής εξισορρόπησης που ακολουθεί, καθώς και αντίβαρο στην Σαουδική Αραβία και τις ΗΠΑ. Παράλληλα, γνωρίζοντας την μικρή ποσότητα στρατιωτικής ισχύος που το ίδιο έχει, το Κατάρ αποφεύγει τις εντάσεις και συγκρούσεις με το Ιράν. Για το Ιράν, το Κατάρ είναι από τα λίγα Αραβικά γειτονικά κράτη, με το οποίο δεν είχε ποτέ εδαφικούς, ιδεολογικούς και στρατηγικούς ανταγωνισμούς και παράλληλα βρίσκει σε αυτό έναν δυνητικό συνεργάτη σε έναν αριθμό τοπικών και διεθνών ζητημάτων. Και για τα δύο κράτη, τα πλεονεκτήματα της συνεργασίας υπερτερούν σημαντικά του κόστους που θα υπήρχε σε πιθανή συγκρουσιακή πορεία.⁴⁹

Ένα σημαντικό κίνητρο για συνεργασία, είναι το καθαρά οικονομικό. Το Κατάρ και το Ιράν μοιράζονται το μεγαλύτερο ανεξάρτητο πεδίο φυσικού αερίου στον κόσμο, κάτω από τα ύδατα του Περσικού Κόλπου. Το Βόρειο Πεδίο (North Field), όπως το αποκαλεί το Κατάρ, παρέχει σχεδόν όλη την παραγωγή φυσικού αερίου του εμιράτου και περίπου το 60% των εξαγωγικών εσόδων του. Ενώ το Ιράν παρέμεινε σε μεγάλο βαθμό αποκομμένο από ξένες επενδύσεις και τεχνική

⁴⁸ G.Bahgat et Al., (Bahgat 2017), Chapter 8, *Iran-Qatar Relations*, σελ.167-168

⁴⁹ Ibid., σελ.168

βοήθεια μετά την επανάσταση του 1979, το Κατάρ υπέγραψε συμφωνίες με μεγάλες δυτικές εταιρείες, μέσω των οποίων κατασκευάστηκαν στη μικροσκοπική χώρα, μεγάλες μονάδες υγροποίησης και την έκαναν έναν από τους μεγαλύτερους εξαγωγείς φυσικού αερίου στον κόσμο. Το Ιράν και το Κατάρ κατέχουν το δεύτερο και το τρίτο μεγαλύτερο απόθεμα φυσικού αερίου αντίστοιχα στον κόσμο, πίσω από τη Ρωσία. Το 1969, κατά τη διάρκεια της βασιλείας του Mohammad Reza Shah Pahlavi, οι δύο χώρες υπέγραψαν συμφωνία οριοθέτησης των χωρικών υδάτων στον Περσικό Κόλπο. Κατά τις δύο τελευταίες δεκαετίες, το Ιράν προσπάθησε να μιμηθεί την επιτυχία του Κατάρ, κατασκευάζοντας τον αγωγό South Pars για τον οποίο όμως δυσκολεύτηκε να προσελκύσει ξένους επενδυτές.⁵⁰

Κατά την παρούσα περίοδο, ειδικά μετά τις κυρώσεις που υπέστη το Κατάρ από τη Σαουδική Αραβία τον Ιούνιο του 2017, έχει συντελεστεί μία άνευ προηγουμένου προσέγγιση της Τεχεράνης με τη Ντόχα.

Το Ιράν και το Κατάρ αποκατέστησαν πλήρεις διπλωματικές σχέσεις το καλοκαίρι του 2017, στον απόηχο των δεκατριών (13) αιτημάτων του τελεσιγράφου, που υποβλήθηκε από το αραβικό κουαρτέτο, συμπεριλαμβανομένου του περιορισμού των σχέσεων με το Ιράν και του τερματισμού των διπλωματικών αποστολών. Το αραβικό κουαρτέτο εξέφρασε ανησυχίες για τις στρατιωτικές ενέργειες του Ιράν στη Συρία, την Υεμένη και σε άλλα μέρη του αραβικού κόσμου. Η στενή σχέση του Ιράν και του Κατάρ, απομόνωσε περαιτέρω τις δύο χώρες από τους γείτονές τους στον Κόλπο. Ως αποτέλεσμα του μποϊκοτάζ, τουρκικά γαλακτοκομικά προϊόντα και ιρανικά φρούτα έχουν κατακλύσει το Κατάρ. Το εμπόριο μεταξύ των δύο χωρών υπερέβη τα 200 εκατομμύρια δολάρια. Τον Φεβρουάριο του 2018, το Ιράν και το Κατάρ εγκαινίασαν ένα κοινό εμπορικό επιμελητήριο, ακολουθώντας τους στενότερους δεσμούς μεταξύ των τραπεζών του Ιράν και του Κατάρ, που δημιουργήθηκαν τον

⁵⁰ Mardo Soghom, *The Economic Incentive Behind Qatar's Iran Ties*, (Soghom 2017), 5-6-17 (accessed 1-11-18)

Δεκέμβριο του 2017, ενώ πολλές ιρανικές τράπεζες εξακολουθούν να υπόκεινται σε αμερικανικές και διεθνείς κυρώσεις.⁵¹

ΣΑΟΥΔΙΚΗ ΑΡΑΒΙΑ - ΑΙΓΥΠΤΟΣ

Η Αίγυπτος διαδραμάτισε συχνά κεντρικό ρόλο στην πολιτική της Μέσης Ανατολής και έχει ιστορικά καλύτερες σχέσεις με τη Σαουδική Αραβία παρά με το Ιράν, ιδιαίτερα μετά την ισλαμική επανάσταση. Επιπρόσθετα, η Σαουδική Αραβία υποστήριξε την απομάκρυνση του ισλαμιστή προέδρου Mohammed Morsi το 2013. Ωστόσο, υπήρξαν ευκαιρίες προσέγγισης της Αιγύπτου και του Ιράν, όπως όταν το Ιράν μεσολάβησε σε πετρελαϊκή συμφωνία Αιγύπτου-Ιράκ μετά από τη διακοπή των εξαγωγών πετρελαίου από τη Σαουδική Αραβία στην Αίγυπτο τον Οκτώβριο του 2016. Εν μέσω της πρόσφατης εντεινόμενης έντασης μεταξύ Σαουδικής Αραβίας και Ιράν, ο αιγύπτιος πρόεδρος Αμπντούλ Φατάχ αλ Σισί κάλεσε σε αποφυγή κλιμάκωσης της έντασης στην περιοχή, η οποία θα είναι εις βάρος της ασφάλειας και της σταθερότητας του Κόλπου.⁵²

Εξετάζοντας πιο προσεκτικά τη σχέση μεταξύ της Αιγύπτου και της Σαουδικής Αραβίας κατά τους τελευταίους μήνες, θα παρατηρούσαμε κάποιου είδους εντάσεις. Αυτό είναι απροσδόκητο, δεδομένου ότι ο Ριάντ υποστήριξε σθεναρά την κυβέρνηση του προέδρου Sisi μετά το στρατιωτικό πραξικόπημα του 2013, προσφέροντας δεκάδες δισεκατομμύρια δολάρια βοήθειας και προμήθειας καυσίμων, ενώ το Κάιρο προώθησε την πλήρη διπλωματική, πολιτική και στρατιωτική υποστήριξη στο βασίλειο. Η Αίγυπτος συμφώνησε ακόμη να επιστρέψει τον έλεγχο στη Σαουδική Αραβία, δύο νησιών της Ερυθράς Θάλασσας, του Τίραν και του Σαναφίρ. Η συμφωνία αυτή θα ήταν το πρώτο βήμα σε ένα πολύ μεγαλύτερο σχέδιο που θα συνδέει τις δύο χώρες με μια γέφυρα που εκτείνεται στα στενά του Τίραν και θα οδηγούσε στην οικονομική ανάπτυξη και στις δύο ακτές. Αναμενόταν ότι η μοίρα και των δύο κρατών θα συνδεθεί με στενούς

⁵¹ *Iran and Qatar reinforce alliance, increasing Doha's isolation*, (<https://www.thenational.ae/world/mena/iran-and-qatar-reinforce-alliance-increasing-doha-s-isolation-1.713033> 2019), 14-3-18, (accessed 1-11-18)

⁵² *Iran and Saudi Arabia: Friends and foes in the region*, (<https://www.bbc.com/news/world-middle-east-41945860> 2017), 10-11-17 (accessed 2-11-18)

δεσμούς, ταυτόχρονα με την ευκολότερη μετακίνηση των ανθρώπων και την έκρηξη των επενδύσεων. Η διαφαινόμενη όμως αυτή σχέση, έχει συρρικνωθεί, και αρκετά γρήγορα από τον Ιούνιο του 2016. Τα δικαστήρια της Αιγύπτου έχουν επανειλημμένα αρνηθεί να εγκρίνουν την παράδοση των νησιών της Ερυθράς Θάλασσας, παρά την υπόσχεση του Προέδρου Sisi ότι η συμφωνία αυτή θα εφαρμοστεί. Σε απάντηση στη νομική απόφαση για τα νησιά, οι σαουδαραβικές αρχές είτε ακύρωσαν είτε πάγωσαν συμφωνίες οικονομικής βοήθειας προς την Αίγυπτο. Το Ριάντ και το Κάιρο έχουν πολύ διαφορετική οπτική για τον πόλεμο στη Συρία και γενικότερα για την επιρροή του Ιράν στην περιοχή. Η Σαουδική Αραβία είναι ανένδοτη στο ότι ο πρόεδρος Άσαντ πρέπει να φύγει, ενώ το Κάιρο φαίνεται να προτιμά αυτός να παραμείνει στην εξουσία, προτιμώντας ένα στρατιωτικό αυταρχικό καθεστώς στη Συρία για την κυριαρχία επί των ακραίων ισλαμιστών που αναμφισβήτητα θα αναλάβουν την εξουσία εάν αποπεμφθεί ο Άσαντ. Τον περασμένο Οκτώβριο, η Αίγυπτος ψήφισε υπέρ ενός ψηφίσματος του Συμβουλίου Ασφαλείας του ΟΗΕ για τη Συρία, το οποίο καταψήφισαν οι Σαουδάραβες. Οι ενδείξεις ότι η Αίγυπτος δεν υποστηρίζει πλήρως τη Σαουδική Αραβία, φάνηκαν από την άνοιξη του 2015 όταν το Κάιρο προσέφερε χλιαρή υποστήριξη για τον πόλεμο του Ριάντ στην Υεμένη ενάντια στις πολιτοφυλακές των Χούτι, που υποστηρίχθηκαν από το Ιράν και αρνήθηκε να κινητοποιήσει το στρατό της προς αυτή την κατεύθυνση. Η Σαουδική Αραβία βλέπει τον πόλεμο στην Υεμένη ως μέρος του μεγαλύτερου αγώνα της κατά της εξάπλωσης του Ιράν στον αραβικό κόσμο, ενώ η Αίγυπτος παρουσιάζεται ουδέτερη ως προς τις επεκτατικές πολιτικές του Ιράν. Ένα σημάδι αυτής της άποψης εκδηλώθηκε τον Νοέμβριο του 2016 όταν ο υπουργός πετρελαίου της Αιγύπτου επισκέφθηκε την Τεχεράνη για να επιτύχει μια συμφωνία που θα αντισταθμίζει τις απώλειες της μειωμένης βοήθειας σε καύσιμα από τη Σαουδική Αραβία. Πως εξηγούνται αυτοί οι τριγμοί των σχέσεων των δύο κρατών; Η πιθανότερη εξήγηση για τις εντάσεις στις σχέσεις μεταξύ Ριάντ και Καΐρου είναι δομική: η Αίγυπτος βρίσκεται σε απότομη πολιτική και οικονομική παρακμή εδώ και δεκαετίες, ενώ η Σαουδική Αραβία είναι μια ανερχόμενη περιφερειακή δύναμη που καθοδηγείται από μια δυναμική ηγεσία. Αυτές οι αποκλίνουσες τροχιές είναι βέβαιο ότι θα προκαλέσουν τριβές, καθώς η Αίγυπτος διανύει μία εποχή συμβιβασμών λόγω μειωμένης ισχύος, ενώ η Σαουδική Αραβία

ανακαλύπτει τα όρια της νεοσυσταθείσας εξουσίας και του περιφερειακού της ρόλου μετά από δεκαετίες σχετικής παθητικότητας.⁵³

Κατόπιν των ανωτέρω, είναι φανερό ότι η Αίγυπτος τηρεί μία ουδετερότητα που προέρχεται από την ανάγκη για σταθερότητα στην εγγύς περιοχή λόγω των εσωτερικών προβλημάτων που αντιμετωπίζει. Αν και μεγάλο κράτος που θεωρείται διαχρονικά το κέντρο του ισλαμικού κόσμου, δεν μπορεί να θεωρηθεί μία δύναμη που θα μπορούσε να διαδραματίσει ηγετικό ρόλο στις εξελίξεις. Ως αποτέλεσμα αποτελεί η προσπάθεια εξομάλυνσης των σχέσεων με όλους τους πόλους της περιοχής.

ΚΑΤΑΡ – ΑΙΓΥΠΤΟΣ

Η Αίγυπτος είναι μία από τις πέντε (5) χώρες που διέκοψαν τις διπλωματικές τους σχέσεις με το Κατάρ τον Ιούνιο του 2017. Ιστορικά η Αίγυπτος δεν διατηρούσε καλές σχέσεις με το Κατάρ.

Το αποκορύφωμα της πολιτικής του Κατάρ που καθόρισε την πορεία των σχέσεων των δύο κρατών, ήταν η ανοιχτή υποστήριξη στο κίνημα των αδελφών μουσουλμάνων κατά την επανάσταση της Αραβικής Άνοιξης στην περιοχή της Αιγύπτου. Κατά το μικρό διάστημα κυριαρχίας της μουσουλμανικής αδελφότητας στην Αίγυπτο, η εξωτερική πολιτική του Κατάρ χαρακτηρίστηκε από την ενεργό υποστήριξη μέσω χρηματοδότησης που έφθασε τα 7,5 δις. δολάρια.⁵⁴

Όταν ο στρατός της Αιγύπτου ανέλαβε την εξουσία με τη βία από τον Μοχάμεντ Μόρσι το καλοκαίρι του 2013, διέκοψε ταυτόχρονα τους πολιτικούς δεσμούς με τον επικεφαλής οικονομικό προστάτη και βασικό ενεργειακό εταίρο του ισλαμικού ηγέτη, το πλούσιο Κατάρ. Οι συνέπειες του διπλωματικού διαζυγίου ήταν σε πρώτο χρόνο, η επιδείνωση της οικονομικής κατάστασης εν μέσω έλλειψης ενεργειακών πόρων, που προσέφερε το Κατάρ στην προηγούμενη κυβέρνηση της Αιγύπτου. Σε μια προσπάθεια να αποφύγει την κρίση, η νέα

⁵³ Bernard Haykel, *Saudi Arabia And Egypt: An Uneasy Relationship*, (Haykel 2017), 14-3-17 (accessed 2-11-18)

⁵⁴ *Egypt returns \$2 billion to Qatar in sign of growing tensions*, (<https://www.reuters.com/article/us-egypt-qatar-deposits-idUSBRE9810N020130919> 2013), 19-9-2013, (accessed 14-11-18)

κυβέρνηση της Αιγύπτου αύξησε την τιμή του φυσικού αερίου, το οποίο ευθύνεται για τουλάχιστον το 70% της παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας και παρότρυνε τους καταναλωτές να εξοικονομούν ενέργεια όσο μπορούν. Οι νέοι ευεργέτες του νυν προέδρου της Αιγύπτου Σίσι, οι πετρελαϊκοί γίγαντες Σαουδική Αραβία, Κουβέιτ και Ηνωμένα Αραβικά Εμιράτα, όλοι οι αντίπαλοι του Κατάρ, δεν διαθέτουν τις εξαγωγές φυσικού αερίου που έχει ανάγκη η Αίγυπτος. Η βραχύβια ενεργειακή σχέση με το Κατάρ ήταν ιδανική για την ενεργειακή κατάσταση της Αιγύπτου, αλλά κράτησε λίγο χρονικό διάστημα από την πτώση του Μουμπάρακ το 2011, ο οποίος ήταν εχθρός του Κατάρ και του Αλ Τζαζίρα.⁵⁵

ΣΑΟΥΔΙΚΗ ΑΡΑΒΙΑ – ΙΣΡΑΗΛ

Η Σαουδική Αραβία και οι χώρες του Κόλπου αναγνωρίζουν τη στρατιωτική ισχύ του Ισραήλ καθώς και τους στενούς δεσμούς του με τις Ηνωμένες Πολιτείες (και την επιρροή του στο Κογκρέσο), και βλέπουν την αξία της διατήρησης καλών σχέσεων με αυτό. Ωστόσο, ισχυρίζονται ότι οι φυσιολογικές σχέσεις δεν είναι δυνατές, εφόσον δεν υπάρχει σημαντική πρόοδος στην ειρηνευτική διαδικασία με τις παλαιστινιακές αρχές. Επιπρόσθετα υποστηρίζουν ότι, εάν και όποτε το Ισραήλ και οι Παλαιστίνιοι καταλήξουν σε πλήρη ή μερική πολιτική συμφωνία, δεν είναι καθόλου σαφές ότι αυτό θα οδηγήσει αναγκαστικά σε μια «πολιτική άνοιξη» μεταξύ του Ισραήλ και της Σαουδικής Αραβίας. Κατά καιρούς η Δύση ζητάει από τη Σαουδική Αραβία ένα άνοιγμα στις σχέσεις με το Ισραήλ και τη συμβολή της στην περιφερειακή σταθερότητα, ως λύση στην ισραηλινο-παλαιστινιακή σύγκρουση.⁵⁶

Σε μια ιστορική απόφαση, η Σαουδική Αραβία επέτρεψε πτήσεις από και προς το Ισραήλ, 70 χρόνια μετά την ίδρυση του εβραϊκού κράτους, με το οποίο το Ριάντ δεν διατηρεί διπλωματικές σχέσεις. Πρόκειται για πτήσεις της Air India από το Νέο Δελχί προς το Τελ Αβίβ και το αντίστροφο, όπως επιβεβαίωσε στο πρακτορείο Reuters εκπρόσωπος της ινδικής αεροπορικής εταιρείας. Η κίνηση της Σαουδικής Αραβίας, η οποία σημειωτέον δεν έχει αναγνωρίσει καν το Ισραήλ, φαίνεται να σηματοδοτεί μια βελτίωση των διμερών σχέσεων μεταξύ των δύο

⁵⁵ Erin Cunningham, *Egypt's break with Qatar could contribute to a scorching summer for country's residents*, (Cunningham 2014), 21-5-2014, (accessed 15-11-18)

⁵⁶ Udi Dekel and Yoel Guzansky, *Israel and Saudi Arabia: Is the Enemy of My Enemy My Friend?*, (Guzansky 2013), 22-12-2013, accessed 15-11-18)

βασικών συμμάχων των ΗΠΑ στη Μέση Ανατολή, καθώς το Ριάντ και το Τελ Αβίβ ανησυχούν για την αυξανόμενη επιρροή του Ιράν στην ευρύτερη περιοχή.⁵⁷

Το σουνιτικό βασίλειο μοιάζει να συγκλίνει όλο και περισσότερο με το Ισραήλ, κυρίως απέναντι στον κοινό τους εχθρό στην περιοχή, το σιιτικό Ιράν. Ο δεξιός πρωθυπουργός του Ισραήλ Βενιαμίν Νετανιάχου δήλωσε πρόσφατα ότι η χώρα του είναι «απαραίτητος εταίρος» των σουνιτικών αραβικών χωρών που έχουν έρθει αντιμέτωπες με την Τεχεράνη. Ο Λευκός Οίκος μοιάζει να βασίζεται στην προσέγγιση των Ισραηλινών και των Σαουδαράβων για την αναδιαμόρφωση των ισορροπιών στην περιοχή, τη στιγμή που οι παλαιστίνιοι ηγέτες έχουν καταστήσει σαφές ότι δεν θέλουν πλέον η Ουάσινγκτον να διαδραματίζει ρόλο μεσολαβητή, μετά την απόφαση του Τραμπ να αναγνωρίσει την 6η Δεκεμβρίου την Ιερουσαλήμ ως την πρωτεύουσα του Ισραήλ.⁵⁸

Στις 2 Απριλίου 2018, ο σαουδάραβας πρίγκιπας Μοχάμεντ μπιν Σαλμάν δήλωσε σε συνέντευξή του σε αμερικανικό περιοδικό ότι, οι ισραηλινοί έχουν «δικαίωμα» να διαθέτουν το δικό τους έθνος-κράτος, όπως και οι παλαιστίνιοι. Η τοποθέτηση αυτή αποτελεί προοίμιο για την αναγνώριση του Ισραήλ ως κράτους από τη Σαουδική Αραβία, εφόσον υπάρξει συμφωνία που θα διασφαλίζει την πλατεία των Τεμένων, τα δικαιώματα των Παλαιστινίων και οδικός χάρτης για τη δημιουργία παλαιστινιακού κράτους. «Πιστεύω ότι κάθε λαός, οπουδήποτε, έχει το δικαίωμα να ζει στο ειρηνικό κράτος του. Πιστεύω ότι οι παλαιστίνιοι και οι ισραηλινοί έχουν το δικαίωμα να διαθέτουν τη δική τους γη» υπογράμμισε ο νέος ισχυρός άνδρας του Ριάντ, στη συνέντευξη που παραχώρησε.⁵⁹

Εκτιμάται ότι, η προσέγγιση με το Ισραήλ επιχειρείται σε μία προσπάθεια ανάσχεσης της επιρροής του Ιράν. Τα δύο κράτη έχουν έναν κοινό εχθρό, το Ιράν,

⁵⁷ Σ. Αραβία: Μετά από 70 χρόνια, επέτρεψε στον εναέριο χώρο της πτήσεις προς το Ισραήλ, (<https://www.naftemporiki.gr/story/1327743/saoudiki-arabia-meta-70-xronia-enaerio-xoro-ptiseis-pros-israil> 2018), 7-3-18, (accessed 15-11-18)

⁵⁸ Σαουδική Αραβία: Δικαίωμα των ισραηλινών να έχουν έθνος – κράτος, (<https://www.tanea.gr/2018/04/03/world/saoudiki-arabia-dikaiwma-twn-israilinwn-na-exoyn-ethnos-kratos/> 2018), 3-4-18, (accessed 15-11-18)

⁵⁹ Προοίμιο αναγνώρισης του Ισραήλ από τη Σαουδική Αραβία, (<https://www.crisismonitor.gr/2018/04/03/prooimio-anagnorisis-toy-israil-apo-ti-saoydiki-aravia/> 2018), 3-4-18, (accessed 15-11-18)

γεγονός που τα οδηγεί μοιραία σε συμμαχία, βάσει του ρητού «ο εχθρός του εχθρού μου είναι φίλος μου».

ΚΑΤΑΡ – ΙΣΡΑΗΛ

Οι σχέσεις του Κατάρ με το Ισραήλ στο πέρασμα των χρόνων, έχουν χαρακτηριστεί από διακυμάνσεις και έχουν άμεσες πολιτικοοικονομικές καταβολές. Από τη μία πλευρά υπάρχει ο ενεργειακός τομέας όπου δείχνει το δρόμο στην αναζήτηση συνεργασίας από το Ισραήλ και από την άλλη είναι η ανοιχτή στήριξη της Ντόχα στη Χαμάς, την αντίπαλη οργάνωση που υποστηρίζει με τη βία εναντίον των ισραηλινών, το παλαιστινιακό κράτος.

Στα τέλη του 1995 ο νέος emir του Κατάρ, Χαμάντ μπιν Χαλίφα Αλ Θάνι, υπέγραψε με το Ισραήλ μία συμφωνία πρόθεσης συνεργασίας για μία μακράς διάρκειας ενεργειακή συμφωνία. Αυτή η συμφωνία ενέπλεκε τον αμερικανικό ενεργειακό κολοσσό Enron ως διαμεσολαβητή για να αποφευχθούν αποτυχίες κατά την προσέγγιση των δύο. Τον Μάιο του 1996 το Ισραήλ εγκαινίασε ένα γραφείο εμπορικών συναλλαγών στη Ντόχα. Το Νοέμβριο του 1997 παρά τις έντονες αντιρρήσεις του ΣΣΚ, το Κατάρ επέμεινε στην πρόσκληση ισραηλινής αντιπροσωπείας σε ένα συνέδριο MENA, δηλώνοντας ότι ακολουθεί ανεξάρτητη εξωτερική πολιτική και προκαλώντας την έντονη δυσαρέσκεια της Σαουδικής Αραβίας και της Αιγύπτου. Το 2000, σε συνέχεια αιματηρών περιστατικών ισραηλινών και παλαιστινίων, η Ντόχα έκλεισε το γραφείο εμπορίου του Ισραήλ.⁶⁰

Η Ντόχα είναι η μόνη αραβική πόλη όπου έχει δεχθεί επισκέψεις από εκπροσώπους όλων των παλαιστινιακών οργανώσεων. Τον Οκτώβριο του 2006 το Κατάρ υποστήριξε διαπραγματεύσεις μεταξύ της Χαμάς και της Φατάχ με τους παλαιστινίους να το αναγνωρίζουν ως στρατηγικό εταίρο, μέσω της αμέριστης βοήθειας που τους προσέφερε.⁶¹

Το Κατάρ έχει κάνει προσπάθειες διαμεσολάβησης μεταξύ του Ισραήλ και των παλαιστινιακών αρχών, πιστεύοντας στην ίδρυση ενός παλαιστινιακού

⁶⁰ James A. Baker, *The Gulf States and Israeli–Palestinian Conflict Resolution*, (Baker 2014), Baker Institute Policy Report, No 61, September 2014, (accessed 15-11-18)

⁶¹ Allen J. Fromherz, *Qatar rise to power and influence*, I.B.Tauris. 2013 (Fromherz 2012)

κράτους. Για αυτό το σκοπό έχει προκαλέσει πολλές συναντήσεις εκπροσώπων, συμπεριλαμβανομένων των Ηνωμένων Εθνών, καθώς και ειρηνευτικές συμφωνίες κατάπαυσης του πυρός. Το Κατάρ έχει το προνόμιο διατήρησης άμεσου διαύλου επικοινωνίας με τις παλαιστινιακές οργανώσεις και δύναται ανά πάσα στιγμή να γίνει ο ενδιάμεσος κρίκος που θα συνδέσει τις δύο αντίπαλες πλευρές, με απώτερο στόχο την ειρήνευση στη Μέση Ανατολή.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Ε: ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΤΗΣ ΣΥΓΚΡΟΥΣΗΣ ΣΤΙΣ ΙΣΟΡΡΟΠΙΕΣ ΤΟΥ ΔΙΕΘΝΟΥΣ ΣΥΣΤΗΜΑΤΟΣ

Η ΔΙΑΤΑΡΑΞΗ ΜΙΑΣ ΕΥΘΡΑΥΣΤΗΣ ΙΣΟΡΡΟΠΙΑΣ

Σε αυτό το μικρό κομμάτι του πλανήτη, όπου το κύριο χαρακτηριστικό είναι ο θρησκευτικός φανατισμός, τα αυταρχικά καθεστώτα και η ενεργειακή ευμάρεια, οι ισορροπίες μεταξύ των κύριων πόλων ανέκαθεν δοκιμάζονταν. Από τη μία πλευρά συναντούμε το Ιράν, μία αξιολύβαστη δύναμη της περιοχής, με μεγάλα ενεργειακά αποθέματα, που ακολουθεί τις τελευταίες δεκαετίες μία ανεξάρτητη πορεία, φανατικά αντίθετη στα δυτικά συμφέροντα και συναφώς αντίθετη με τα κράτη που στηρίζουν αυτά. Το Ιράν βρίσκεται σε μόνιμη απομόνωση από τη Δύση η οποία έχει επιβάλλει σε αυτό σκληρές κυρώσεις. Οι ΗΠΑ αναζητώντας την επιβολή της ισχύος και την εξυπηρέτηση των συμφερόντων τους στην περιοχή, μετά και από την εισβολή στο Ιράκ, έχουν εγκαθιδρύσει μία σφαίρα επιρροής με επίκεντρο τη Σαουδική Αραβία, η οποία αποκτά το ρόλο του δεύτερου μεγάλου πόλου της περιοχής. Το ερώτημα που γεννάται, μετά από την πολιτική που ακολουθεί ο μικρός αλλά καθόλου ευκαταφρόνητος γείτονας, το Κατάρ και η συγκρουσιακή κατάσταση που έχει διαμορφωθεί με τη Σαουδική Αραβία, είναι κατά πόσο θα μπορούσαν να αλλάξουν οι ισορροπίες στη Μέση Ανατολή προς τη μία ή προς την άλλη κατεύθυνση.

Ακολούθως, εξετάζονται οι αλληλεπιδράσεις της σύγκρουσης με το διεθνές σύστημα, όσον αφορά τους ισχυρούς πόλους καθώς και τους υπολογίσιμους ισχύος περιφερειακούς δρώντες, που εμπλέκονται με τον έναν ή τον άλλο τρόπο στην εν λόγω διένεξη.

ΟΙ ΕΠΙΔΙΩΞΕΙΣ ΤΗΣ ΤΟΥΡΚΙΑΣ

Εν μέσω αποτυχημένων στρατηγικών στην ασταθή κατάσταση της Μέσης Ανατολής, η τουρκική ηγεσία διακρίνει το Κατάρ ως τον πιο αξιόπιστο αραβικό σύμμαχο της Άγκυρας. Πράγματι, μέσα σε αυτό το γεωπολιτικό πλαίσιο, ο πρεσβευτής της Άγκυρας στην Ντόχα ανακοίνωσε πέρυσι σχέδια για τη δημιουργία μιας τουρκικής στρατιωτικής βάσης στο Κατάρ. Στο επίκεντρο της μεταγενέστερης πολιτικής και στρατιωτικής συμφωνίας της Άγκυρας με τη Ντόχα,

είναι η δημόσια αναγνώριση ότι αμφότερα τα κράτη αντιμετωπίζουν κοινούς εχθρούς, χορηγούν τους ίδιους μη κρατικούς φορείς, έχουν παρόμοιες αντιδράσεις σε πολυάριθμες περιφερειακές κρίσεις και τελικά μοιράζονται αρκετούς μακροπρόθεσμους στόχους. Η συμφωνία προβλέπει ότι η Τουρκία δεσμεύεται να προστατεύσει το Κατάρ από εξωτερικές απειλές, μια φυσική εξέλιξη της σταδιακής ενίσχυσης των στρατιωτικών σχέσεων μεταξύ των δύο χωρών, που χρονολογούνται από τη συμφωνία αμυντικής συνεργασίας του 2007. Περίπου 100 χρόνια αφού τα οθωμανικά στρατεύματα έφυγαν από τον Περσικό Κόλπο και κατέφυγαν στο Ιράν μετά από βίαιες αντιπαραθέσεις με τους Βρετανούς, η επιστροφή του στρατού της Τουρκίας στο Κατάρ ταιριάζει στις αντιλήψεις για τις «νεο-οθωμανικές» φιλοδοξίες του Τούρκου Προέδρου. Εκτός από την ένδειξη ότι η Τουρκία προσπαθεί πραγματικά να αποκαταστήσει την παλαιά οθωμανική επιρροή, είναι σαφές ότι η Άγκυρα ενδιαφέρεται να αποκτήσει ερείσματα σε εδάφη που κάποτε κατείχε, συμπεριλαμβανομένων των νότιων ακτών του Κόλπου.⁶²

Κορυφαίοι Τούρκοι διπλωμάτες, έσπευσαν να επισκεφθούν τα κράτη του Κόλπου μετά από την επιβολή των κυρώσεων εναντίον του Κατάρ, αποδεικνύοντας ότι η Άγκυρα αντιλαμβάνεται ως πραγματική απειλή την περίπτωση μιας βαθύτερης σύγκρουσης μεταξύ των μελών του ΣΣΚ. Παρά το γεγονός ότι ο Ταγίπ Ερντογάν αποκάλυψε τον αποκλεισμό «απάνθρωπο και ενάντια στις ισλαμικές αξίες», η Τουρκία επιδιώκει μια πολύ προσεκτική προσέγγιση με σκοπό να αποφύγει τη δριμεία κριτική του καθεστώτος της Σαουδικής Αραβίας. Ο Ερντογάν έσπευσε να επαναλάβει την προσφορά της Τουρκίας για τη δημιουργία στρατιωτικής βάσης στη Σαουδική Αραβία, υπογραμμίζοντας ότι η τουρκική βάση στο Κατάρ δεν αποτελεί απειλή για το βασίλειο. Τα τουρκικά μέσα ενημέρωσης παρουσίασαν την κρίση στον Κόλπο ως επιδίωξη των ΗΠΑ να σπείρουν τη διχόνοια στον μουσουλμανικό κόσμο. Υπάρχουν τρεις σημαντικοί παράγοντες που διαμορφώνουν την πολιτική της Άγκυρας σχετικά με την κρίση του Κόλπου: Πρώτον, ο φόβος ότι οι ισχυρισμοί κατά του Κατάρ, για την υποστήριξη της Μουσουλμανικής Αδελφότητας και της Χαμάς, θα μπορούσαν να απευθυνθούν και στην Τουρκία. Δεύτερον, οι

⁶² Middle East Institute, *Turkey and Qatar's Burgeoning Strategic Alliance*, (Institute n.d.), (accessed 17-11-18)

οικονομικές επιπτώσεις στην παρούσα δεινή οικονομική κατάσταση της Τουρκίας. Τρίτον, οι δυνητικά επιβλαβείς συνέπειες όσον αφορά τους τουρκικούς υπολογισμούς για τη Συρία και το Ιράκ. Δεν αποτέλεσε έκπληξη όταν ο αιγύπτιος Πρόεδρος Αλ-Σίσι κάλεσε τους ηγέτες του Κόλπου να μποϊκοτάρουν την Τουρκία για την υποστήριξη στο Κατάρ. Η Άγκυρα και η Ντόχα εδώ και αρκετό καιρό μοιράζονται κοινές επιδιώξεις εξωτερικής πολιτικής, ενώ είχαν από κοινού υποστηρίξει τη Μουσουλμανική Αδελφότητα.⁶³

Πριν τον πόλεμο της Συρίας, η Τουρκία είχε στόχο τη δημιουργία μιας κοινής αγοράς στην ανατολική Μεσόγειο που θα περιλάμβανε τη Συρία, την Ιορδανία και κράτη του Κόλπου. Το Κατάρ και η Τουρκία είχαν υπογράψει ένα προσύμφωνο για την κατασκευή ενός αγωγού φυσικού αερίου που θα ξεκινούσε από το Κατάρ και μέσω Ιορδανίας και Συρίας θα έφτανε στην Τουρκία και από εκεί στην Ευρώπη. Η εξέγερση της Συρίας διέκοψε αυτά τα σχέδια, αλλά η ιδέα παραμένει. Επίσης, επειδή το Κατάρ έχει κοινά κοιτάσματα φυσικού αερίου με το Ιράν, έχει καλές σχέσεις μαζί του και προσπαθεί να παίξει έναν διαμεσολαβητικό ρόλο μεταξύ του Ιράν και των άλλων κρατών του Κόλπου, ώστε να λύσουν τις διαφορές τους μέσω του διαλόγου. Η Τουρκία, ταυτόχρονα, χρειάζεται το Ιράν για να ελέγξει το κουρδικό ζήτημα στο Ιράκ και τη Συρία. Μέσα σε αυτά τα πλαίσια, η Τουρκία δεν μπορεί να εγκαταλείψει το Κατάρ. Ο Ερντογάν δεν έχει άλλη επιλογή από το να στηρίξει το Κατάρ. Αν δεν το κάνει και κυριαρχήσει η Σαουδική Αραβία, θα αποδυναμωθεί η θέση της Τουρκίας στη Μέση Ανατολή.⁶⁴

Υπάρχουν δε αρκετοί λόγοι που δικαιολογούν μία στροφή της Άγκυρας προς την Τεχεράνη και τη Μόσχα. Ο Ερντογάν μετά και από την ανάληψη της τουρκικής προεδρίας το 2014, ευνόησε τη θρησκευτική πλευρά της χώρας και μετέφερε αυτή μακριά από τον περίφημο κοσμικό χαρακτήρα της, που χρονολογείται από τον ιδρυτή της Κεμάλ Ατατούρκ στις αρχές του εικοστού αιώνα. Η κοσμοθεωρία του Ερντογάν μοιράζεται πολλές αρχές με εκείνες της Ισλαμικής Δημοκρατίας και της Ρωσίας. Όπως η Μόσχα και η Τεχεράνη, η Άγκυρα είναι

⁶³ Mustafa Gurbuz, *Turkey and the Gulf Crisis: Erdoğan's Most Difficult Game?*, http://arabcenterdc.org/policy_analyses/turkey-gulf-crisis/, Arab Center Washington DC, 19-6-17, (accessed 18-11-18) (Gurbuz 2017)

⁶⁴ Αλέξανδρος Κούτσης, (Κούτσης 2017), Συνέντευξη 9-6-17

πλέον αντιδυτική περισσότερο από οποιαδήποτε στιγμή της πρόσφατης ιστορίας της. Με αυτή την έννοια, η Τουρκία απομακρύνεται από το NATO και οδεύει προς τις δύο εν λόγω ρεβιζιονιστικές δυνάμεις. Οι πεπιοθήσεις του Ερντογάν, διαμορφώνουν την αντίληψή του για την περιφερειακή τάξη. Ο Τούρκος πρόεδρος φαίνεται να βλέπει τον εαυτό του ως σύγχρονο σουλτάνο, τον νόμιμο κληρονόμο της ηγεσίας των Σουνιτών. Έχει πάει τόσο μακριά ώστε να ισχυρίζεται ότι η Τουρκία «είναι η μόνη χώρα που μπορεί να οδηγήσει τον μουσουλμανικό κόσμο». Αυτό καθιστά το Σώμα του Σάουτ λιγότερο σύμμαχο και περισσότερο ανταγωνιστή.⁶⁵

Ο ΡΟΛΟΣ ΤΗΣ ΡΩΣΙΑΣ

Από την ανεξαρτησία του Κατάρ το 1971 έως το 1988, ο φιλοδυτικός και συντηρητικός εμίρης του δεν είχε επίσημες σχέσεις με τη Σοβιετική Ένωση. Κατά τη διάρκεια της δεκαετίας του 1990, η Μόσχα κατηγορήσε το Κατάρ για τη χρηματοδότηση της τρομοκρατίας στο βόρειο Καύκασο της Ρωσίας. Η δολοφονία του χρηματοδότη Zelimkhan Yandarbiven του 2004, ενεργού προέδρου της αποσχισθείσας Τσετσενικής Δημοκρατίας της Ichkeria, σε ένα αυτοκίνητο βομβαρδισμένο έξω από ένα τζαμί στη Ντόχα, οδήγησε σε διπλωματικό ρήγμα. Δύο ρώσοι πράκτορες στρατιωτικοί, συνελήφθησαν και καταδικάστηκαν σε ισόβια κάθειρξη, αλλά αργότερα εκδόθηκαν στη Ρωσία. Το 2007, ο Ρώσος πρόεδρος Βλαντιμίρ Πούτιν έκανε την πρώτη του επίσκεψη στο Κατάρ, καθώς και στη Σαουδική Αραβία και την Ιορδανία, εν μέσω σχεδιασμού για έναν διάδρομο σύνδεσης βορρά-νότου της Ρωσίας με το ΣΣΚ.⁶⁶

Οι επαφές του Κατάρ με τη Ρωσία, εντάθηκαν μετά από την κρίση με τη Σαουδική Αραβία. Στις 25-3-18 ο εμίρης του Κατάρ συναντήθηκε στη Μόσχα με τον Βλαντιμίρ Πούτιν ο οποίος κρατάει ουδέτερη στάση και προτείνει να μεσολαβήσει για την επίλυσή της κρίσης. Από την άλλη πλευρά θεωρείται ότι η επίσκεψη αποτελεί συνέχεια της εξωτερικής πολιτικής του Κατάρ το οποίο μετά την κρίση προσπαθεί να ενδυναμώσει τις σχέσεις του με όσο το δυνατόν

⁶⁵ Colin P. Clarke and Ariane M. Tabatabai, (Tabatabai 2018), 31-10-18, (accessed 18-11-18)

⁶⁶ Giorgio Cafiero and Theodore Karasik, *Qatar and Russia: What Do They See in Each Other?*, (Karasik 2017), 11-10-17, (accessed 18-11-18)

περισσότερα κράτη. Γενικά οι σχέσεις μεταξύ των δύο κρατών θεωρούνται υποτονικές, περιορισμένες σε λίγες εμπορικές συναλλαγές και συμφωνίες εκπαίδευσης. Σήμερα η Ρωσία βλέπει τα συμφέροντά της να εστιάζονται περισσότερο στην επέκταση της συνεργασίας με τη Σαουδική Αραβία και τα ΗΑΕ από ότι με το Κατάρ, κάτι που μπορεί επίσης να θεωρηθεί ένας σημαντικός λόγος, που παρεμποδίζει την ανάπτυξη των σχέσεων μεταξύ Κατάρ και Ρωσίας.⁶⁷

Το Κατάρ είναι από τους πιο ενεργούς υποστηρικτές της αντιπολίτευσης στη Συρία. Από την άλλη πλευρά η Ρωσία έχει αλλάξει τις ισορροπίες της εμφύλιας σύρραξης στη Συρία, μέσω της ισχυρής υποστήριξης στην επίσημη κυβέρνηση του προέδρου Άσαντ και παρουσιάζεται ως απειλή στα συμφέροντα του Κατάρ. Κατά την παρούσα κρίση του Κόλπου, η Μόσχα κράτησε αποστάσεις και από τους δύο αντιπάλους, μην παραλείποντας να τεθεί στη διάθεση του Κατάρ για ανακούφισή του από το μποϋκοτάζ. Η επίσκεψη στη Μόσχα του εμίρη του Κατάρ το 2016 και 2018, καθώς και αρκετές τηλεφωνικές επικοινωνίες με τον πρόεδρο Πούτιν, δείχνουν ομαλότητα στις διμερείς σχέσεις. Η Μόσχα όντας σε αμφιλεγόμενη οικονομική κατάσταση, είναι σίγουρο ότι αναζητά επενδύσεις από πλούσια κράτη όπως το Κατάρ. Και τα δύο κράτη εμπλέκονται σε ενεργειακά συμφέροντα. Εκτιμάται ότι ένας σοβαρός λόγος εμπλοκής τους στην Συρία είναι τα σχέδια της Ντόχα για κατασκευή αγωγού φυσικού αερίου που θα περνά από τη Συρία και θα σαμποτάρει τις αντίστοιχες εξαγωγές της Μόσχας προς την Ευρώπη. Η Ρωσία και το Κατάρ, είναι οι δύο μεγαλύτεροι εξαγωγείς φυσικού αερίου παγκοσμίως. Στον αντίποδα οι σχέσεις Ρωσίας με τη Σαουδική Αραβία θεωρούνται ότι είναι πολύ πιο ισχυρές. Η Μόσχα θεωρεί το Ριάντ ως την υπερδύναμη της περιοχής σε οικονομικό αλλά και στρατιωτικό επίπεδο, ενώ αναμένει μέσω της συνεργασίας να αποκομίσει σημαντικά οφέλη ενδυνάμωσης της θέσης της στον αραβικό κόσμο. Αν ληφθεί όμως υπόψη η θετική στάση της Ρωσίας στις σχέσεις με το Ιράν και την επίσημη κυβέρνηση της Συρίας το τελικό αποτέλεσμα είναι μία αμφιλεγόμενη σχέση.⁶⁸

⁶⁷ Elena Melkumyan, *Emir of Qatar in Russia: Low Profile and Modest Outcome*, (Melkumyan 2018), 30-3-18, (accessed 18-11-18)

⁶⁸ Nicu Popescu and Stanislav Secrieu, (Secrieu 2018), European Union Institute for Security Studies, Chaillot Paper No 146, 31-7-18

Έως το 1979, οι σχέσεις Σαουδικής Αραβίας και Ρωσίας ήταν εξαιρετικά άτονες. Οι δύο χώρες δεν είχαν καν διπλωματικές σχέσεις από τη δεκαετία του 1930. Πολλοί αναλυτές θεωρούσαν ότι η Σοβιετική στρατιωτική στήριξη σε μαρξιστικά καθεστώτα στην Αιθιοπία, τη Νότια Υεμένη και το Αφγανιστάν, αποσκοπούσε τελικά στο να κυκλώσει το πλούσιο σε πετρέλαιο βασίλειο και να προκαλέσει την πτώση της βασιλικής φιλοδυτικής οικογένειας. Η σοβιετική εισβολή στο Αφγανιστάν και η αβεβαιότητα σχετικά με το αν η ιρανική επανάσταση μπορούσε να εξελιχθεί με μαρξιστική κατεύθυνση, χρησίμευσε μόνο για να εντείνει την αντίληψη μιας σοβιετικής απειλής για το Βασίλειο. Έως το 2009 όμως, οι σχέσεις των δύο κρατών έγιναν τόσο φιλικές όσο ποτέ. Η Μόσχα σταμάτησε να υποστηρίζει ένα δίκτυο μαρξιστικών επαναστατικών καθεστώτων ή να παρεμβαίνει στρατιωτικά στην εγγύς περιοχή της Σαουδικής Αραβίας.⁶⁹

Η Ρωσία έχει σχέσεις με πολλές κυβερνήσεις της Μέσης Ανατολής και είναι η μόνη που μπορεί να συναλλάσσεται με όλους, συμπεριλαμβανομένου του Ισραήλ, του Ιράν, της Συρίας και ακόμη της Χαμάς και της Χεζμπολάχ. Οι Ηνωμένες Πολιτείες, από την άλλη πλευρά, είναι σε σύγκρουση με την κυβέρνηση της Συρίας και έχουν όλο και πιο ψυχρές σχέσεις με το Ιράν. Η καθηγήτρια Πανεπιστημίου της Georgetown Angela Stent δήλωσε ότι η Σαουδική Αραβία πιστεύει ότι η Ρωσία θα μπορούσε να τη βοηθήσει με το Ιράν, για το οποίο ελλοχεύει ο φόβος ανάπτυξης πυρηνικών όπλων και βρίσκεται στην αντίθετη πλευρά στον πόλεμο στην Υεμένη. «Νομίζω ότι οι Σαουδάραβες ποντάρουν στη Ρωσία για γεωπολιτικούς λόγους, και παρόλο που ο Τράμπ πήγε στη Σαουδική Αραβία και υποτίθεται ότι αυτή είναι μία σπουδαία σχέση, οι Σαουδάραβες συνειδητοποιούν ότι η Ρωσία έχει μεγαλύτερη ισχύ από τις Ηνωμένες Πολιτείες στη Μέση Ανατολή», δήλωσε ο Στεντ, ο οποίος είναι διευθυντής του Κέντρου Ευρασιατικών, Ρωσικών και Ανατολικοευρωπαϊκών Σπουδών. Εν τω μεταξύ, η σύμπραξη Ρωσίας - Σαουδικής Αραβίας προχωράει, με την κρατική εταιρεία πετρελαίου Aramco να επενδύει στους σχεδιασμούς εξόρυξης φυσικού αερίου

⁶⁹ *Saudi-Russian Relations: 1979-2009*, (Institute, <http://www.mei.edu/publications/saudi-russian-relations-1979-2009> n.d.), Middle East Institute, (accessed 7-11-18)

στην περιοχή της Αρκτικής και το Ταμείο Αμέσων Επενδύσεων της Ρωσίας αναμένεται να επενδύσει στην Aramco.⁷⁰

Μέχρι πρόσφατα δεν μπορούσε κανείς να φανταστεί τη εγγύτητα της συνεργασίας μεταξύ της Ρωσίας και της Σαουδικής Αραβίας στον ενεργειακό τομέα. Όμως, από το τέλος του 2016, η Ρωσία έχει περάσει από κύριος ανταγωνιστής του ΟΠΕΚ σε στενός σύμμαχος, διαδραματίζοντας έναν από τους κορυφαίους ρόλους στην τρέχουσα συμφωνία μείωσης της παραγωγής, που διατηρεί τις τιμές του πετρελαίου λίγο πολύ σταθερές. Τον περασμένο μήνα, το Reuters ανέφερε ότι και οι δύο χώρες εργάζονται σε μια συμφωνία για τη διαχείριση των πετρελαϊκών αγορών, δυνητικά για τα επόμενα 20 χρόνια. Ο πρίγκιπας της Σαουδικής Αραβίας, Mohammad bin Salman, δήλωσε στο Reuters: «Εργαζόμαστε για να μεταβούμε από μια ετήσια συμφωνία σε μια συμφωνία με προοπτική 10-20 ετών». Η ανακοίνωση μιας τέτοιας συμφωνίας από την ανώτατη αρχή μπορεί να αντιπροσωπεύει έναν μεγάλο γεωπολιτικό σεισμό, προκαλώντας έκπληξη σε όλους. Αυτή η ιστορική συμφωνία ήρθε ως ένα κερασάκι στην κορυφή της τούρτας των διμερών σχέσεων Σαουδικής Αραβίας – Ρωσίας, που έχουν υπερθερμανθεί αισθητά τα τελευταία δύο χρόνια. Η στενότερη πολιτική και εμπορική συνεργασία της Σαουδικής Αραβίας και της Ρωσίας, πέρα από τη ρύθμιση των τιμών του πετρελαίου, έδειξε το δρόμο για ένα νέο κεφάλαιο στις σχέσεις τους, που μπορεί να έχει σημαντικό αντίκτυπο και στη γεωπολιτική της Μέσης Ανατολής και του παγκόσμιου ενεργειακού τομέα.⁷¹

Ως επί το πλείστον, η Μόσχα προσπαθεί να διατηρήσει καλές σχέσεις τόσο με το Ριάντ όσο και με την Τεχεράνη και να μην επιλέξει μεταξύ τους. Η Μόσχα εξαγει στρατιωτικό υλικό στην Τεχεράνη, αλλά είναι επίσης πρόθυμη να κάνει το ίδιο και στο Ριάντ. Επίσης έχει ολοκληρώσει την κατασκευή ενός πυρηνικού αντιδραστήρα στο Ιράν και είναι πρόθυμη να κατασκευάσει περισσότερους, αλλά είναι επίσης πρόθυμη να κατασκευάσει πυρηνικούς αντιδραστήρες και για τη Σαουδική Αραβία. Οι ρωσικές εταιρείες πετρελαίου δραστηριοποιούνται εδώ και

⁷⁰ Patti Domm, *Putin's power play: Saudi-Russia oil deal leads to bigger Russia role in Middle East*, (Domm 2018), 5-3-18, (accessed 10-11-18)

⁷¹ Stasa Salacanin, *An energy and geopolitical earthquake: The Saudi-Russian long-term oil deal*, (Salacanin 2018), 3-5-18, (accessed 11-11-18)

καιρό στο Ιράν και επιδιώκουν να αυξήσουν τη συμμετοχή τους και στη Σαουδική Αραβία. Ωστόσο, η Μόσχα δεν μπορεί να ξεκαθαρίσει εντελώς τις σχέσεις της με την Τεχεράνη και το Ριάντ, δεδομένου ότι ο ανταγωνισμός μεταξύ Σαουδικής Αραβίας και Ιράν διεξάγεται ενεργά σε άλλες χώρες της περιοχής, όπως τη Συρία, τον Λίβανο, το Ιράκ, την Υεμένη και το Μπαχρέιν. Στη Συρία, η Ρωσία έχει συμμετάσχει σαφώς υπέρ του Ιράν υποστηρίζοντας το καθεστώς Assad και εναντίον της Σαουδικής Αραβίας που υποστήριξε τους αντιπάλους του Assad. Αλλά η Μόσχα δεν έχει στενή σχέση με το Ιράν σε άλλες συγκρούσεις. Στο Λίβανο, η Μόσχα έχει αναζητήσει καλές σχέσεις τόσο με το κίνημα της Χεζμπολάχ, το οποίο υποστηρίζει η Τεχεράνη, όσο και με τους σουνίτες μουσουλμάνους και χριστιανούς αντιπάλους της. Στο Ιράκ, η Μόσχα έχει καλές σχέσεις με όλες τις πλευρές. Στην Υεμένη, η Μόσχα αναγνωρίζει την κυβέρνηση Hadi που υποστηρίζεται από τη Σαουδική Αραβία, αλλά έχει επίσης καλές σχέσεις με τους αντιπάλους της, τους Houthis που υποστηρίζονται από το Ιράν.⁷²

Η στρατηγική της Ρωσίας στη Μέση Ανατολή, χαρακτηρίζεται από τη φιλοδοξία που αυτή έχει να ανατραπεί το υφιστάμενο status quo της μίας υπερδύναμης στην περιοχή. Η προβολή ισχύος στη Συρία, έχει επιτρέψει στη Μόσχα να αμφισβητήσει τον ρόλο των ΗΠΑ ως περιφερειακό τοποτηρητή, σε περιοχές όπου ο Λευκός Οίκος επέλεξε να απεμπλακεί, καθώς και σε περιοχές που εξακολουθούν να είναι κρίσιμες γι 'αυτόν. Ωστόσο, η πολιτική της Ρωσίας στην Μέση Ανατολή, που είναι ορθολογική αλλά και αντιφατική στη φύση της, ήταν διαφορετική σε σχέση με το ΣΣΚ. Ενώ η Μόσχα έχει αναπτύξει την άποψη ότι η Μέση Ανατολή αποτελεί πεδίο μάχης ενάντια στη Δύση όπου υπερασπίζεται τα εθνικά της συμφέροντα, η άποψη αυτή δεν επεκτείνεται στο ΣΣΚ. Αυτό που ανησυχεί τη Μόσχα, είναι το πόσο περιπετειώδης και αντιφατική μπορεί να γίνει η εξωτερική πολιτική της Σαουδικής Αραβίας. Ο Μπιν Σαλμάν μπορεί να αγωνίζεται να επικρατήσει του Ιράν στην Υεμένη, αλλά σίγουρα έχει αποφασίσει να αποτρέψει την επέκταση του Ιράν στη Μέση Ανατολή. Το Ριάντ ενδέχεται να αποσύρεται σταδιακά από τη Συρία, αλλά έχει ξεκινήσει μια πιο επιτυχημένη εκστρατεία για να περιορίσει την επιρροή του Ιράν στο Ιράκ. Η αντιπαράθεση μεταξύ των δύο, θα

⁷² Mark N. Katz, *Balancing Act: Russia between Iran and Saudi Arabia*, (Katz 2018), LSE Middle East Centre, 7-5-18, (accessed 14-11-18)

επηρεάσει αναπόφευκτα την εκστρατεία της Ρωσίας στη Συρία και θα θέσει τη Μόσχα στο προσκήνιο, ως επιβλητικό παράγοντα επέκτασης του Ιράν.⁷³

Ο ΡΟΛΟΣ ΤΩΝ ΗΠΑ

Μία πρωτόγνωρη εποχή για την αμερικανική εξωτερική πολιτική ξεκίνησε με δύο διαφορετικούς τρόπους: απότομα και σταδιακά. Η ιαπωνική επίθεση στο Περλ Χάρμπορ στη Χαβάη, στις 7 Δεκεμβρίου 1941, άλλαξε το ρόλο της Αμερικής στον κόσμο σε μια στιγμή. Στον αντίποδα, τα γεγονότα που αποδόμησαν τη συμμαχία του Β' Παγκοσμίου Πολέμου με τη Σοβιετική Ένωση και έδωσαν τη θέση τους στην αντιπαράθεση του Ψυχρού Πολέμου, που διήρκεσε τέσσερις δεκαετίες, έλαβαν χώρα σε μια περίοδο αρκετών ετών. Ο ανακατατάξεις στην διεθνή σκακιέρα τις τελευταίες δύο δεκαετίες, έχουν στοιχεία και από τους δύο διαφορετικούς τρόπους. Η αποσύνθεση της ισορροπίας μετά το Ψυχρό Πόλεμο βρίσκεται ακόμα σε εξέλιξη για το μεγαλύτερο μέρος του πλανήτη, δεδομένου ότι η μεγάλη οικονομική κρίση του 2008, αλλά και η ρωσική εισβολή στην Ουκρανία στις αρχές του 2014, κατέστησαν την τάση για πολλαπλές συγκρούσεις αδιαμφισβήτητη. Τώρα τρεις φιλόδοξες δυνάμεις, η Ρωσία στην Ευρώπη, η Κίνα στην Ανατολική Ασία και το Ιράν στη Μέση Ανατολή, επιδιώκουν ενεργά την αναθεώρηση των ισορροπιών στις περιοχές τους, με αποτέλεσμα οι ΗΠΑ και οι σύμμαχοί τους να αποδυναμώνονται συνεχώς. Αυτός ο διεθνής ανασχηματισμός της κατανομής ισχύος, οφείλεται στον ρεβιζιονισμό κάποιων κρατών, τα οποία επιθυμούν να διαταράξουν προς όφελός τους, την ισορροπία στις περιοχές όπου δρουν.⁷⁴

Η πρώτη φορά που η Δύση ενεπλάκη στη στρατηγική του πετρελαίου στη Μέση Ανατολή, ήταν προς τα τέλη του 1914, όταν Βρετανοί στρατιώτες προσγειώθηκαν στη Βασόρα στο νότιο Ιράκ, για να προστατεύσουν τα αποθέματα πετρελαίου από τη γειτονική Περσία. Εκείνη την εποχή, οι Ηνωμένες Πολιτείες είχαν ελάχιστο ενδιαφέρον για το πετρέλαιο στη Μέση Ανατολή. Οι φιλοδοξίες της εξωτερικής τους πολιτικής, επικεντρώνονταν νότια στη Λατινική Αμερική και την Καραϊβική και δυτικά προς την Ανατολική Ασία και τον Ειρηνικό. Όταν η Μ.

⁷³ Yury Barmin, *Russia and the GCC: An Unlikely Partnership*, (Barmin 2018), LSE Middle East Centre, 28-3-18, (accessed 14-11-18)

⁷⁴ Michael Mandelbaum, *America's Global Role in Question*, (Mandelbaum 2018), The American Interest, 26-3-18, (accessed 16-11-16)

Βρετανία πρότεινε να μοιραστεί τα λάφυρα της αποχώρησης της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας μετά τον Α΄ Παγκόσμιο Πόλεμο, ο Πρόεδρος Woodrow Wilson αρνήθηκε. Η ευρεία συμμετοχή των Ηνωμένων Πολιτειών στη Μέση Ανατολή άρχισε αργότερα, κατά τη διάρκεια της ηγεσίας του Τρούμαν, και συνεχίστηκε μέσα στον 21^ο αιώνα.⁷⁵

Οι Ηνωμένες Πολιτείες εξακολουθούν να αποτελούν τη σημαντικότερη εξωτερική δύναμη στη Μέση Ανατολή, αλλά τώρα αντιμετωπίζουν μια περιοχή στην οποία οι τοπικοί παίχτες, συμπεριλαμβανομένων των μακροχρόνιων εταίρων, ορίζουν τα δικά τους εθνικά και οικονομικά συμφέροντα με τρόπους που συχνά αποκλίνουν από εκείνα των ΗΠΑ. Φυσικά αυτό δεν είναι ένα νέο φαινόμενο. Μάλλον είναι ένα ενοχλητικό κυκλικό μοτίβο, που περιπλέκει τα συμφέροντα και τους στόχους πολιτικής των ΗΠΑ στην περιοχή. Η διαφοροποίηση των σχέσεων στη Μέση Ανατολή, χαρακτηρίζεται από μια απομάκρυνση των σχεδόν κυρίαρχων ΗΠΑ, μία θέση στο περιφερειακό τοπίο ασφαλείας που εμφανίστηκε μετά τη αποχώρηση της Βρετανίας από τα ανατολικά του Σουέζ το 1971 και αυξήθηκε καθώς ο σοβιετικός ρόλος στη Μέση Ανατολή διαβρώθηκε και εξαφανίστηκε, ανοίγοντας το δρόμο για τις ΗΠΑ, να αναλάβουν σταδιακά έναν σχεδόν μονοπωλιακό ρόλο του εγγυητή εξωτερικής ασφάλειας της περιοχής. Ενώ οι ΗΠΑ παραμένουν ο πρωταρχικός εγγυητής ασφάλειας στη Μέση Ανατολή, σήμερα πολλοί από τους εταίρους τους έχουν καταστεί πολύ πιο ικανοί και πολύ πιο επιδεκτικοί: αποφασίζουν για τα συμφέροντά τους, το βέλτιστο τρόπο επίτευξής τους και τους τύπους των σχέσεων που επιθυμούν να ακολουθήσουν με άλλους δρώντες. Οι μικρότερες δυνάμεις, όπως το Κατάρ και τα ΗΑΕ, ακολούθησαν αυτή τη στρατηγική ενδυνάμωσης και έγιναν όλο και πιο ανεξάρτητες ακόμη και σε στρατιωτικό επίπεδο.⁷⁶

Όποια και αν είναι η φύση της στρατηγικής των ΗΠΑ, δεν υπάρχει αμφιβολία ότι αυτές αναγνωρίζουν τη σημασία της περιοχής. Στη διασταύρωση τριών ηπείρων και την πηγή των περισσότερων αποθεμάτων πετρελαίου

⁷⁵ Pierre Tristam, *U.S. Policy in the Middle East: 1945 to 2008*, (Tristam 2018), 14-8-18, (accessed 16-11-18)

⁷⁶ Karl P. Mueller, Becca Wasser, Jeffrey Martini, Stephen Watts, *U.S. Strategic Interests in the Middle East and Implications for the Army*, (Mueller n.d.), (accessed 7-11-18)

παγκοσμίως, η Μέση Ανατολή έχει περιγραφεί από κορυφαίους Αμερικανούς αξιωματούχους, ως την πιο στρατηγικά σημαντική περιοχή στον κόσμο. Οι έξι Αραβικές μοναρχίες του Περσικού Κόλπου, είναι φύλακες των πολύτιμων αποθεμάτων πετρελαίου στα οποία οι Ηνωμένες Πολιτείες επιδιώκουν την πρόσβαση, όχι μόνο για να συμπληρώσουν τα αμερικανικά αποθέματα (επί του παρόντος η Μέση Ανατολή παρέχει περίπου το 18% της αμερικανικής κατανάλωσης), αλλά ως μέσο διατήρησης ενός βαθμού μόχλευσης στις εξαρτώμενες ευρωπαϊκές και ιαπωνικές αγορές. Κατά τη διάρκεια του πολέμου μεταξύ Ιράν και Ιράκ τη δεκαετία του 1980, οι Ηνωμένες Πολιτείες επενέβησαν στη μεταξύ τους σύγκρουση, για να εξασφαλίσουν ότι κανένα από αυτά τα καθεστώτα δεν θα αποκτούσε σημαντική επιρροή σε αυτά τα αποθέματα. Στην περιοχή υφίσταται μια ευρέως διαδεδομένη συνεχιζόμενη απειλή από τις ριζοσπαστικές κοσμικές ή ισλαμικές δυνάμεις, καθώς και ανησυχία για την αστάθεια που θα μπορούσε να προκύψει από οποιεσδήποτε μείζονες προκλήσεις για την κυριαρχία των φιλοδυτικών καθεστώτων, ακόμη και αν οδηγούνται από δυνητικά δημοκρατικά κινήματα.⁷⁷

Οι Ηνωμένες Πολιτείες βρίσκονται σε ένα μεσοδιάστημα μεταξύ του κόσμου που υπήρχε από το 1991 έως το 2003 και εκείνου που δεν έχει γεννηθεί ακόμη. Το ασαφές τοπίο που έχει από καιρό εντοπίσει η κοινότητα των διεθνών σχέσεων, έχει συνάφεια με την κατάσταση στη Συρία τα τελευταία επτά χρόνια και έχει ανοίξει μία μακρά συζήτηση για τα συμφέροντα και την εξωτερική πολιτική των ΗΠΑ, σε μια νέα εποχή που κανείς δεν γνωρίζει ακόμα ή δεν κατανοεί επαρκώς. Σε αυτήν την κακή συγκυρία, οι αμερικανοί δεν είναι σίγουροι για το τι θέλουν και τι είναι σημαντικό για αυτούς, αλλά παρ' όλα αυτά είναι υποχρεωμένοι να λάβουν αποφάσεις. Αυτός είναι ο λόγος για τον οποίο δύο πρόεδροι των Η.Π.Α., δεν κατάφεραν να αντιμετωπίσουν με αποφασιστικότητα μια σύγκρουση που έχει προκαλέσει μία μεγάλη ανθρωπιστική κρίση και έχει κάνει τόσο μεγάλη ζημιά στα μακροχρόνια συμφέροντα των ΗΠΑ στη Μέση Ανατολή, τα οποία τίθενται εν αμφιβόλω. Οι Ηνωμένες Πολιτείες είναι πολύ πιθανό να καταστούν ο μεγαλύτερος παραγωγός πετρελαίου παγκοσμίως, άρα η δέσμευση στη Σαουδική Αραβία και

⁷⁷ Stephen Zunes, *Continuing Storm: The U.S. Role in the Middle East*, (Zunes 1999), Institute for Policy Studies, 1-4-99, (accessed 13-11-18)

τον Περσικό Κόλπο δεν μπορεί να φαίνεται πλέον επείγουσα ή χρήσιμη. Φαίνεται ότι οι αμερικανοί δεν είναι πλέον πρόθυμοι να αναλάβουν το βάρος να είναι η κυρίαρχη δύναμη στη Μέση Ανατολή. Έτσι ίσως τα παραδοσιακά συμφέροντα των Ηνωμένων Πολιτειών δεν είναι πλέον σημαντικά για να αξίζουν τις θυσίες που συνδέονται με την παροχή προστασίας. Ή ίσως τα συμφέροντα να παραμένουν σε ισχύ, αλλά οι Αμερικανοί δεν πιστεύουν πλέον ότι οι πολιτικές που χρησιμοποιήθηκαν τα τελευταία 70 χρόνια για την επίτευξή τους, είναι κατάλληλες.⁷⁸

Γεγονός είναι ότι επί του παρόντος, οι Ηνωμένες Πολιτείες δεν έχουν αποσυρθεί από τη Μέση Ανατολή και η περιοχή δεν καταρρέει στο χάος, διότι η Ουάσιγκτον ακόμη διατηρεί την παρουσία της. Είναι αλήθεια ότι ο συνολικός αριθμός στρατιωτών των ΗΠΑ είναι σημαντικά χαμηλότερος από το ζενίθ του πολέμου στο Ιράκ, αλλά όταν εκεί υπήρχαν 150.000 αμερικανοί στρατιώτες, η περιοχή ήταν σε μεγαλύτερο βαθμό ασταθής. Οι Ηνωμένες Πολιτείες εξακολουθούν να έχουν περίπου 25.000 στρατιωτικούς σε διάφορα μέρη της περιοχής, συμπεριλαμβανομένων αρκετών χιλιάδων στρατευμάτων που αγωνίζονται εναντίον των υπολειμμάτων του Ισλαμικού Κράτους και προσπαθούν να αντιμετωπίσουν την ιρανική επιρροή με ένα ναυτικό στολίσκο με έδρα το Μπαχρέιν, μια μεγάλη και ενεργή αεροπορική βάση στο Κατάρ, και έναν απροσδιόριστο αριθμό στρατιωτών και ειδικών δυνάμεων που δραστηριοποιούνται σε διάφορες άλλες χώρες, οι περισσότεροι από τους οποίους ασχολούνται με αντιτρομοκρατικές ενέργειες.⁷⁹

ΤΟ ΙΣΡΑΗΛ

Δεδομένης της παραδοσιακής στήριξης του Κατάρ στις παλαιστινιακές οργανώσεις, το αποτέλεσμα της σύγκρουσης με τη Σαουδική Αραβία, δεν θα είχε διαφορετικό αποτέλεσμα από τη σύσφιξη των σχέσεων του Τελ Αβίβ με το Ριάντ. Ενισχυτικό στοιχείο αυτής της αναθέρμανσης των σχέσεων, είναι και η ανοιχτή

⁷⁸ Steven A. Cook, *Lost in the Middle East*, (Cook 2018), 20-4-18, (accessed 16-11-18)

⁷⁹ Stephen M. Walt, *This Is America's Middle East Strategy on Steroids*, (Walt 2018), 15-10-18, (accessed 18-11-18)

αντιπαλότητα του Ριάντ απέναντι στα σχέδια του Ιράν για πυρηνική ανάπτυξη, η οποία ταυτίζεται με τις ισραηλινές επιδιώξεις.

Ο πρώην υπουργός άμυνας του Ισραήλ, Μοσέ Γιαάλλο, εξέφρασε την υποστήριξή του για το σεχταριστικό συνασπισμό της Σαουδικής Αραβίας. «Οι σουνιτικές αραβικές χώρες, εκτός από το Κατάρ, βρίσκονται σε μεγάλο βαθμό στο ίδιο πλοίο μαζί μας, αφού όλοι βλέπουμε ένα πυρηνικό Ιράν ως την νούμερο ένα απειλή εναντίον όλων μας», δήλωσε σε τελετή εορτασμού της 50^{ης} επετείου της στρατιωτικής κατοχής του Ισραήλ στη Δυτική Όχθη, στη Λωρίδα της Γάζας και τα Υψώματα Γκολάν της Συρίας.⁸⁰

Στον αντίποδα όμως αυτής της επιφανειακής προσέγγισης, βρίσκεται η προσπάθεια των ΗΠΑ για σταθερότητα στην περιοχή και επίλυση του παλαιστινιακού ζητήματος.

Στις 16 Μαρτίου 2008, ο υπουργός περιφερειακής συνεργασίας του Ισραήλ Τζάτσι Χανέγκμπι, δήλωσε ότι το Κατάρ «προσπαθεί ιδιαίτερα με τη βοήθεια του στη Γάζα η οποία δεν καταλήγει σε καμία ενδυνάμωση της Χαμάς». Ο Χανέγκμπι ανέφερε ότι το Ισραήλ επιβλέπει και εγκρίνει τις προσπάθειες ανοικοδόμησης, προσθέτοντας ότι συνεργάζεται με τον απεσταλμένο του Κατάρ στη Γάζα, τον Mohammed al-Emadi, προκειμένου να επεκτείνει τις διπλωματικές σχέσεις. Στις 8 Ιουλίου 2008, ο al-Emadi παρέθεσε μια άνευ προηγουμένου συνέντευξη στην ισραηλινή τηλεόραση, όπου ανακοίνωσε λεπτομέρειες σχετικά με το διαμεσολαβητικό ρόλο του Κατάρ μεταξύ της Χαμάς και του Ισραήλ. Είναι γεγονός ότι, κατά την παρούσα φάση, λόγω της τρέχουσας κρίσης στον Κόλπο, η Ντόχα προσπάθησε να αποκαταστήσει την περιφερειακή απομόνωση ενισχύοντας την σχέσεις με το Ισραήλ μέσω της συνεργασίας για την επίλυση του παλαιστινιακού.⁸¹

Οι Σαουδική Αραβία εκτιμάται ότι παίζει διπλό παιχνίδι. Πίσω από τις κάμερες, στέλνει στους Ισραηλινούς το μήνυμα ότι η Τεχεράνη είναι ένας κοινός

⁸⁰ Ali Abunimah, *Israel Backs Saudi Arabia in Confrontation with Qatar*, (Abunimah 2017), 7-6-17, (accessed 16-11-18)

⁸¹ Sigurd Neubauer, *Washington's Interest in Qatari-Israeli Relations*, (Neubauer 2018), 17-7-18, (accessed 16-11-18)

εχθρός και τάσσεται ενάντια στο Ιράν και τη Χεζμπολάχ. Ωστόσο στο εσωτερικό, υποστηρίζει ότι ο εχθρός είναι πρωτίστως το κράτος του Ισραήλ, ακολουθούμενο από το Ιράν.⁸²

Για τη Σαουδική Αραβία και πολλά από τα κράτη του Αραβικού Κόλπου, το παλαιστινιακό ζήτημα είναι μια παραφωνία στην εκκολαπτόμενη συμμαχία με το Ισραήλ, που επικεντρώνεται στον αμοιβαίο φόβο για τη στρατηγική του Ιράν. Για τη Σαουδική Αραβία, τα Ηνωμένα Αραβικά Εμιράτα και το Μπαχρέιν, το Ισραήλ αντιπροσωπεύει τις εμπορικές και αμυντικές ευκαιρίες, ιδιαίτερα κατά του Ιράν, οι οποίες έχουν μεγαλύτερη αξία από την επιφανειακή έχθρα ενάντια στο Τελ Αβίβ. Παράλληλα, για το ίδιο το Ισραήλ, η κρίση στη Γάζα, δεν αποτελεί πλέον την πρωταρχική πρόκληση. Η μεγαλύτερη ανησυχία είναι το Ιράν και τι θα μπορούσε να κάνει, καθώς ενισχύει την επιρροή του στη Συρία και θέτει σε κίνδυνο τα βόρεια σύνορα του Ισραήλ.⁸³

ΑΛΛΗΛΕΠΙΔΡΑΣΕΙΣ ΚΑΙ ΕΚΤΙΜΗΣΕΙΣ

Το κίνητρο του συνασπισμού για τις κυρώσεις εναντίον του Κατάρ, φαίνεται εκ πρώτης όψεως ότι έχει τις ρίζες του σε βαθιά ιδεολογικές διαφορές. Είναι πολύ πιθανό μελλοντικά η σύγκρουση που έλαβε χώρα, να οδηγήσει σε μία ευρύτερη σύγκρουση τριβής διά αντιπροσώπων η οποία θα πυροδοτούσε μεγαλύτερου βαθμού ένταση στην περιοχή. Έτσι ενώ δημιουργείται ένας περιφερειακός «ψυχρός πόλεμος», οι κύριοι παίκτες όπως το Κατάρ και η Τουρκία πιέζονται να επιλέξουν πλευρές σε αυτόν τον φαύλο κύκλο των συγκρούσεων. Εν τω μεταξύ, το Ιράν επωφελείται από μια τέτοια πόλωση, κινητοποιώντας τις θρησκευτικές πολιτοφυλακές και εδραιώνοντας την περιφερειακή του εξουσία. Όταν πρόκειται για κινητοποίηση σεκταριστικών ομάδων, οι ικανότητες του Ιράν είναι πολύ

⁸² Edy Cohen, *Saudi Arabia and Israel: Know Thine Enemy*, (Cohen 2018), 20-7-18, (accessed 16-11-18)

⁸³ Ryan Bohl, *Gaza looks out onto a changing Middle East*, (Bohl 2018), 16-5-18, (accessed 16-11-18)

μεγάλες. Ανάλογη κινητοποίηση στην Υεμένη, το Λίβανο, το Ιράκ και τη Συρία έχει αποδειχτεί επιζήμια για τα συμφέροντα των κρατών του Κόλπου στην περιοχή.⁸⁴

Όσον αφορά την ανθεκτικότητα στις κυρώσεις, το Κατάρ με ένα κεφάλαιο που αγγίζει τα 300 δις. δολάρια και έναν μικρό πληθυσμό των 300 χιλ. κατοίκων, φαίνεται ότι δεν θα επηρεαστεί σημαντικά. Οι εμπορικές συναλλαγές με τα γειτονικά κράτη που πρωτοστατούν στο μπουκοτάζ, είναι σχεδόν ανύπαρκτες εκτός από τα ΗΑΕ όπου υφίσταται κάποιος βαθμός εμπορίου. Επιπλέον, η Ντόχα γνωρίζει ότι οι ΗΠΑ ενδιαφέρονται να εξασφαλίσουν την ασφάλειά της, εφόσον η αεροπορική βάση του Al-Udeid αποτελεί κρίσιμο παράγοντα της παρουσίας τους στην περιοχή, για τον έλεγχο των περιοχών του Αφγανιστάν, του Ιράκ, της Συρίας και της Υεμένης. Οι ΗΠΑ δεν έχουν προφανείς εναλλακτικές λύσεις έναντι του Al-Udeid. Επιπρόσθετα, οι υπερήφανη ηγεσία του Κατάρ είναι βαθιά αντίθετη σε πιθανές παραχωρήσεις και έχει υποσχεθεί να μην ικανοποιήσει τους όρους που θεωρεί ότι νομιμοποιούν την υποτιθέμενη «κηδεμονία» του Ριάντ για τη Ντόχα, η οποία θέτει σε κίνδυνο την ανεξαρτησία της εξωτερικής πολιτικής της.⁸⁵

Στο παρελθόν, το Κατάρ έκανε εισαγωγές γάλακτος από τα γειτονικά κράτη. Μετά το μπουκοτάζ, έφθασαν αεροπορικώς χιλιάδες αγελάδες, τις οποίες αγόρασε μαζί με επαγγελματίες παραγωγούς και έτσι έλυσε το πρόβλημα. Αυτή είναι μία συνήθης πρακτική της καθημερινότητας στην μικρή πλούσια χώρα και ένα παράδειγμα για την απόδειξη της αποτυχίας των κυρώσεων.⁸⁶

Όσον αφορά την ηγεσία της Σαουδικής Αραβίας, γίνεται όλο και πιο φανερό, ότι ο Mohammed bin Salman δεν έχει σχέση με την εικόνα του προοδευτικού μεταρρυθμιστή που θέλει να προβάλλει. Αντίθετα, έχει αποκαλυφθεί ότι είναι ένας ισχυρός, εκδικητικός και όχι πολύ ικανός ηγέτης που έχει κάνει μια εντυπωσιακή δουλειά στην εδραίωση της εξουσίας και μια αποτυχημένη δουλειά στη χρήση της. Έχει φτάσει στο χειρότερο σημείο των σχέσεων με το Λίβανο και

⁸⁴Talha Kose & Ufuk Ulutas, *Regional Implications of the Qatar Crisis: Increasing Vulnerabilities*, (Ulutas 2017), SETA Perspective, No 31, June 2017, (accessed 15-11-18)

⁸⁵ Philip Gordon, Amos Yadlin, Ari Heistein, *The Qatar Crisis: Causes, Implications, Risks, and the Need for Compromise* (P. G. Al. 2017), Tel Aviv University, 13-6-17, (accessed 16-11-18)

⁸⁶ Benny Avni, *It's time to get Qatar back into the fold*, (Avni 2018), 13-6-18, (accessed 16-11-18)

το Κατάρ και έχει εμπλέξει τον σαουδαραβικό στρατό, σε έναν βάνουσο πόλεμο στην Υεμένη, εκθέτοντας έτσι τη διεθνή φήμη του βασιλείου. Επιπλέον, η ασταθής και ψυχαναγκαστική του συμπεριφορά, τρομάζει τους ξένους επενδυτές, τους οποίους χρειάζεται για την ανάπτυξη της σαουδαραβικής οικονομίας έτσι ώστε να μειώσει την εξάρτησή της από τις εξαγωγές πετρελαίου. Αν συμπεριληφθεί σε αυτό το μίγμα αποτυχίας, η δολοφονία του διαφωνούντος δημοσιογράφου Jamal Khashoggi, που δεν έθετε πραγματική απειλή στο καθεστώς, θα είναι δύσκολο να δικαιολογηθεί η άνευ όρων στήριξη των ΗΠΑ στο Ριάντ.⁸⁷

Η σύγκρουση του Κατάρ με τη Σαουδική Αραβία, είναι πολύ πιθανό να έχει επιπτώσεις στην προβολή ισχύος των ΗΠΑ, καθώς και άλλων δυτικών δυνάμεων που ευθύνονται για το σχεδιασμό της ασφάλειας της περιοχής. Σίγουρα επηρεάζει αρνητικά την κατάσταση στη Συρία, την Υεμένη και τη Λιβύη και δημιουργεί προϋποθέσεις για την τρομοκρατική δράση του ισλαμικού κράτους στο Ιράκ. Όλα αυτά διαδραματίζονται εν μέσω προσπαθειών εύρεσης κοινής γραμμής εξωτερικής πολιτικής στο εσωτερικό της κυβέρνησης των ΗΠΑ, με τα μηνύματα για μειωμένη επιρροή στη Μέση Ανατολή να είναι πολλαπλά.⁸⁸

Η εισβολή της Σαουδικής Αραβίας στην Υεμένη, αντικατοπτρίζει μια νέα εξωτερική πολιτική, που εκφράζει τις Σαουδαραβικές διεκδικήσεις στη Μέση Ανατολή με τη χρήση ακόμη και των εγχώριων ένοπλων δυνάμεων για να διασφαλίσει τα συμφέροντά της. Μετά από αιώνες εξάρτησης από εξωτερικές αυτοκρατορίες - πρώτα από τη Μ. Βρετανία και μετά από τις ΗΠΑ - για να διαφυλάξει την επικράτειά της και να προστατεύσει τα περιφερειακά της συμφέροντα, η βασιλεία των Σάουντ αρχίζει να βασίζεται στους δικούς της πόρους. Καθώς στη Μέση Ανατολή υφίσταται αυτή η βίαιη και ασταθής μετάβαση, οι ΗΠΑ φαίνονται αποφασισμένες να μην εμπλακούν περαιτέρω στις συγκρούσεις της περιοχής. Η κυβέρνηση Obama αποκάλυψε με υπερηφάνεια τη δημιουργία ενός νέου άξονα στην Ασία, την ήπειρο που θα καθορίσει τον εικοστό πρώτο αιώνα. Μια ανερχόμενη Κίνα με τη ραγδαία αναπτυσσόμενη οικονομία, είναι πολύ

⁸⁷ Stephen M. Walt, *This Is America's Middle East Strategy on Steroids*, <https://foreignpolicy.com/2018/10/15/this-is-americas-middle-east-strategy-on-steroids/>, 15-10-18

⁸⁸ Kristian Coates Ulrichsen, *Implications of the Qatar Crisis for Regional Security in the Gulf*, (Ulrichsen 2017), 29-6-17, (accessed 16-11-18)

πιο σημαντική για την Ουάσιγκτον από τη Μέση Ανατολή. Καθώς το πετρέλαιο της περιοχής μειώνεται επιδρώντας όλο και λιγότερο στη λειτουργία της παγκόσμιας οικονομίας, η Ουάσιγκτον δεν φαίνεται πλέον να ανησυχεί για τη μείωση της επιρροής στη Μέση Ανατολή. Οι προσπάθειές των ΗΠΑ για την καταπολέμηση της τρομοκρατίας στην περιοχή, μπορούν κάλλιστα να καθοδηγούνται με μη επανδρωμένα αεροσκάφη ελεγχόμενα από μακριά.⁸⁹

Η Ρωσία караδοκεί για να δρέψει τους καρπούς πιθανών αλλαγών στους συσχετισμούς της ισχύος, διαδραματίζοντας ένα ρόλο ουδετερότητας ως προς αυτή καθεαυτή τη σύγκρουση του ΣΣΚ με το Κατάρ, αλλά με σαφή σκοπό άμεσης πλήρωσης όλων των κενών που πρόκειται να δημιουργηθούν από τις αλληλεπιδράσεις των συμφερόντων στην περιοχή. Είναι ξεκάθαρο ότι δεν προβλέπεται να λάβει σαφή θέση προς τη μία ή την άλλη πλευρά, αλλά με μία έξυπνη και ευέλικτη διπλωματία, σκοπεύει να μεγιστοποιήσει τα κέρδη της. Ο καιρός που η Ρωσία ευνοούσε φανερά συγκεκριμένες δυνάμεις της περιοχής έχει περάσει ανεπιστρεπτί, και έχει δώσει τη θέση του σε μία εποχή όπου υποκινούνται με υβριδικό τρόπο οι επεκτατικές βλέψεις αυτού του κεντρικού παίχτη της διεθνούς αρένας.

⁸⁹ Ray Takeyh, *The New Saudi Foreign Policy*, (Takeyh 2015), 17-4-15, (accessed 16-11-18)

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΣΤ': Η ΚΡΙΣΗ ΤΟΥ ΚΟΛΠΟΥ ΚΑΙ Η ΕΛΛΑΔΑ

Ο ΡΟΛΟΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ

Η Ελλάδα έχει ιδιαίτερο ενδιαφέρον για τη Μέση Ανατολή, λόγω της γεωγραφικής της θέσης και των οικονομικών και ιστορικών δεσμών της με την περιοχή. Η Ελλάδα συνεργάστηκε με συμμαχικές δυνάμεις κατά τη διάρκεια του πολέμου του Περσικού Κόλπου 1990-91. Από το 1994, η Ελλάδα έχει υπογράψει συμφωνίες αμυντικής συνεργασίας με το Ισραήλ και την Αίγυπτο. Τα τελευταία χρόνια, οι έλληνες ηγέτες φιλοξένησαν αρκετές συναντήσεις ισραηλινών και παλαιστινίων πολιτικών, για να συμβάλουν στην ειρηνευτική διαδικασία. Ενώ η Ελλάδα υποστηρίζει παραδοσιακά τις παλαιστινιακές αξιώσεις, ξεκινώντας στα τέλη της δεκαετίας του 1990, οι προσπάθειες για μια ισορροπημένη σχέση με το Ισραήλ έλαβαν μία άλλη δυναμική.⁹⁰

Οι ηγέτες του Ισραήλ, της Ελλάδας και της Κύπρου οργανώνουν τακτικές τριμερείς συνόδους κορυφής και η ισραηλινή αεροπορία χρησιμοποιεί τον ελληνικό εναέριο χώρο για εκπαίδευση. Οι τρεις χώρες μαζί με την Αίγυπτο, ενεργούν από κοινού για την εκμετάλλευση των αποθεμάτων φυσικού αερίου στην ανατολική Μεσόγειο. Ο βασικός λόγος για όλα αυτά: η Τουρκία. Έως το 2010, οπότε η μακροχρόνια φιλία του Ισραήλ με την Τουρκία διεκόπη, οι ισραηλινοί πιλότοι μαχητικών αεροσκαφών εκπαιδεύονταν στον εναέριο χώρο της Τουρκίας και το Ισραήλ πωλούσε στρατιωτικό υλικό σε αυτήν. Πλέον το όλο σκηνικό έχει αλλάξει προς όφελος της Ελλάδας.⁹¹

Πρωθείται η κατασκευή του αγωγού East Med, που σχεδιάζεται να μεταφέρει φυσικό αέριο από τα κοιτάσματα της ανατολικής Μεσογείου, μέσω Κύπρου, Κρήτης και ηπειρωτικής Ελλάδας στην Ιταλία, με τελικό προορισμό την κεντροδυτική Ευρώπη. Η Τουρκία και η Ρωσία, αντιδρούν και προτείνουν ο

⁹⁰ Greece - Foreign Relations, <https://www.globalsecurity.org/military/world/europe/gr-forrel.htm>, (accessed 9-11-18)

⁹¹ Yaroslav Trofimov, *Turkey's Rise Sparks New Friendship Between Israel and Greece*, <https://www.wsj.com/articles/turkeys-rise-sparks-new-friendship-between-israel-and-greece-1532170802>, Wall Street Journal, 21-7-18

αγωγός μεταφοράς του φυσικού αερίου της Α. Μεσογείου, να διέλθει από τούρκικο έδαφος με κατεύθυνση την Ευρώπη, με το ισχυρό επιχείρημα, ότι θα είναι πολύ πιο οικονομικός. Μάλιστα, οι αμερικανοί είχαν υιοθετήσει την πρόταση ο αγωγός να διέλθει από τουρκικό έδαφος, αλλά άλλαξαν άποψη και υιοθέτησαν την εναλλακτική επιλογή (Κύπρος- Κρήτη- Πελοπόννησος- Θεσπρωτία- Ιταλία), λόγω των διαταραγμένων αμερικανο-τουρκικών σχέσεων και των ισραηλινών πιέσεων.⁹²

Όσον αφορά τις εμπορικές συναλλαγές με το Κατάρ, όπως αναφέρει το ΑΠΕ-ΜΠΕ, σύμφωνα με τα στοιχεία του Πανελληνίου Συνδέσμου Εξαγωγών (ΠΣΕ) για το 2016, η αξία των ελληνικών εξαγωγών προς το Κατάρ ανήλθε στα 41,7 εκατ. ευρώ, ενώ οι εισαγωγές προϊόντων στην Ελλάδα ήταν της τάξης των 45 εκατ. ευρώ. Το πρώτο προϊόν στη λίστα των εξαγόμενων ειδών προς το Κατάρ είναι τα μάρμαρα, ενώ ακολουθούν τα σχοινιά-σπάγγοι, τα βιβλία, το επεξεργασμένο πετρέλαιο, οι ανελκυστήρες, τα κοσμήματα, οι αλουμιένιες ράβδοι και οι ηλεκτρικές λάμπες, ενώ το 62% των εισαγωγών από τη χώρα αυτή είναι πετρέλαιο. Το Κατάρ αποτελεί κορυφαίο προμηθευτή υγροποιημένου φυσικού αερίου (LNG) με εννέα δισεκατομμύρια κυβικά πόδια φυσικού αερίου ημερησίως. Ωστόσο, η Ελλάδα έχει κύριο προμηθευτή την Αλγερία, και από το Κατάρ παραλαμβάνει ποσότητες σε περιόδους αιχμής. Στο Κατάρ δραστηριοποιούνται περίπου 180 ελληνικές μεγάλες ή μικρότερες επιχειρήσεις, κυρίως σε μεγάλα κατασκευαστικά έργα υποδομών και ενέργειας, ενώ υπάρχουν και μεγάλα ναυτιλιακά συμβόλαια.⁹³

Καμία μη διαχειρίσιμη επίπτωση, δεν προκαλεί μέχρι τώρα στις ελληνικές εταιρείες που δραστηριοποιούνται στο Κατάρ, ο διπλωματικός αποκλεισμός αυτού του κράτους που διαθέτει το υψηλότερο κατά κεφαλή ακαθάριστο εγχώριο προϊόν (ΑΕΠ) παγκοσμίως. Ενόψει της διοργάνωσης του παγκόσμιου κυπέλλου ποδοσφαίρου το 2022, το Κατάρ αποτελεί σημαντικό επενδυτικό προορισμό για τις

⁹² Χρήστος Καπουτσής, *Η πολύπλευρη κρίση στην Αν. Μεσόγειο και ο αγωγός East Med*, (Καπουτσής 2018), 9-11-18, (accessed 15-11-18)

⁹³ Κατάρ: Ο αντίκτυπος της κρίσης για τις ελληνικές επιχειρήσεις, (<https://thesseconomy.gr/> 2017), 7-6-17, (accessed 16-11-18)

ελληνικές τεχνικές και μελετητικές εταιρείες, οι οποίες τα τελευταία χρόνια έχουν λάβει σειρά μεγάλων έργων.⁹⁴

Η ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΤΟΥ ΚΑΤΑΡ

Το Κατάρ, ως ένα μικρό κράτος του Περσικού Κόλπου, εκμεταλλεύεται όλη την ισχύ που διαθέτει για να επιβιώσει και να ευδοκιμήσει. Η αρχή έγινε μέσω της βρετανικής επιρροής στην περιοχή. Κατόπιν, τη δεκαετία του 1970, συμάχησε με το Ιράν που τότε ήταν ο κύριος ηγεμόνας της περιοχής. Στη συνέχεια χρηματοδότησε την πολεμική μηχανή του Ιράκ εναντίον των ιρανών επαναστατών που απειλούσαν την κυριαρχία του. Πήρε μέρος στο ΣΣΚ υπό την ηγεσία της Σαουδικής Αραβίας, για να σχηματίσει ένα συλλογικό περιβάλλον ασφάλειας και τέλος έδωσε χώρο για την παρουσία των ΗΠΑ στο έδαφός του, με σκοπό να δημιουργήσει μία αποτελεσματική ισορροπία δυνάμεων. Το Κατάρ ως κυρίαρχο κράτος του διεθνούς συστήματος, παρά το μέγεθος και τις περιορισμένες δυνατότητές του ως μικρή δύναμη, μπόρεσε να διαδραματίσει σημαντικό ρόλο στην περιφερειακή πολιτική, οικονομική και γεωπολιτική πραγματικότητα. Οι κυριότεροι παράγοντες ισχύος του είναι: η ευελιξία της πολιτικής ελίτ, οι σημαντικοί φυσικοί πόροι (πετρέλαιο και φυσικό αέριο) που είναι πολύ σημαντικοί για την ευημερία της παγκόσμιας οικονομίας, η γεωγραφική του θέση με την ανεμπόδιστη πρόσβαση στη θάλασσα που προσδίδει στις Ηνωμένες Πολιτείες ελεύθερη έξοδο, η πολιτιστική του συγγένεια με τις γειτονικές χώρες και το πιο σημαντικό, παρόμοια κοινωνικοπολιτική δομή με τις γειτονικές χώρες στην Αραβική Χερσόνησο. Ίσως ένα προτέρημα του Κατάρ να είναι ότι, με εξαίρεση τη Σαουδική Αραβία, οι υπόλοιποι γείτονές του έχουν περίπου το ίδιο μέγεθος.⁹⁵

Κατά το 2017, έτος επιβολής του μπουκόταζ, το Κατάρ δαπάνησε 16,3 εκατομμύρια δολάρια για την άσκηση πιέσεων στις ΗΠΑ, από 4,2 εκατομμύρια δολάρια το προηγούμενο έτος. Από τον Ιούνιο του 2018, η χώρα απασχόλησε άμεσα είκοσι τρεις (23) επιχειρήσεις μοχλών πίεσης (lobbying), από επτά (7) το

⁹⁴Πόσο επηρεάζει η κρίση στο Κατάρ τις ελληνικές εταιρείες, (<http://www.capital.gr/epixeiriseis/3217194/poso-epireazei-i-krisi-sto-katar-tis-ellinikes-etairieies> 2017), 7-6-17, (accessed 15-11-18)

⁹⁵ Njdej Asisian, (Asisian 2018), Small Wars journal, 6-2-18

2016. Έγιναν προσπάθειες να επηρεαστούν λομππίστες (influencers) που διατηρούσαν άμεσες σχέσεις με τον πρόεδρο των ΗΠΑ. Επίσης στράφηκε άτυπα σε φίλους, συνεργάτες και διάφορους θαυμαστές του προέδρου. Εκτιμάται ότι χρησιμοποιήθηκε ένας κατάλογος διακοσίων πενήντα (250) influencers. Όλη αυτή η προσπάθεια, κατέληξε τον Απρίλιο σε μία δραστική αλλαγή στάσης του Τραμπ, οπότε και καλωσόρισε στο Λευκό Οίκο τον εμίρη του Κατάρ και τον αποκάλεσε «έναν αξιόλογο συνεργάτη και ένα μακροπρόθεσμο φίλο», διαφοροποιώντας εντελώς την επιθετική στάση που είχε σε συνέχεια την επιβολής των κυρώσεων.⁹⁶

Οι διπλωματικές προσπάθειες του Κατάρ, για την αντιμετώπιση του οικονομικού και πολιτικού αποκλεισμού από αρκετούς πρώην συμμάχους στην περιοχή, φαίνεται ότι λειτουργούν αποτελεσματικά, ενώ η αμερικανική κυβέρνηση τονίζει τώρα την υποστήριξή της προς τη Ντόχα και ταυτόχρονα καλεί όλες τις πλευρές να συμβιβαστούν.⁹⁷

Ένα χρόνο μετά το μπουϊκοτάζ, με το Κατάρ να παραμένει αμετακίνητο στις επιλογές του, φαίνεται πως έχει αναδειχθεί ως ο κύριος νικητής της σύγκρουσης. Το «κουαρτέτο» κατά του Κατάρ απέτυχε στο να το αναγκάσει να αποδεχθεί τις 13 απαιτήσεις του, αν και αυτές ήταν σαφώς σχεδιασμένες να είναι υπερβολικές, ώστε να μην μπορούν να γίνουν αποδεκτές από τη Ντόχα. Ο πραγματικός στόχος, ήταν ουσιαστικά να καταστήσει το Κατάρ ένα υποτελές κράτος, ανίκανο να διεξάγει οποιαδήποτε ανεξάρτητη εξωτερική πολιτική. Για το σκοπό αυτό, η Σαουδική Αραβία και οι σύμμαχοί της ξεκίνησαν μια μαζική επικοινωνιακή επιχείρηση στις δυτικές πρωτεύουσες, ώστε να δυναμώσει η διπλωματική πίεση στο Κατάρ και να στραφεί η κοινή γνώμη εναντίον του. Στον αντίποδα, το Κατάρ έχει δαπανήσει περίπου 1,5 δισεκατομμύρια δολάρια σε αυτήν την εκστρατεία δημοσίων σχέσεων από την πρώτη στιγμή που ξέσπασε η κρίση αυτή στον Κόλπο. Ανώτερος άραβας αξιωματούχος δήλωσε στο Foreign Policy, καλούμενος να σχολιάσει την άποψη ότι το Κατάρ κερδίζει τον πόλεμο των δημοσίων σχέσεων: «Αν ήμουν το Κατάρ, θα άφηνα την εικόνα να κάνει τη δουλειά για μένα: Το μικρό Κατάρ ανάμεσα στις

⁹⁶Julie Bykowicz, (Bykowicz 2018), 29-8-18, (accessed 13-11-18)

⁹⁷Dominic Dudley, *How Qatar Is Winning The Diplomatic War In Its Dispute With Saudi Arabia And The UAE*, (Dudley 2018), 31-1-18, (accessed 11-11-18)

μεγάλες χώρες. Η Σαουδική Αραβία είναι η άλλη πλευρά. Είναι φυσιολογικό πολλοί να πάνε με την μεριά του Κατάρ».⁹⁸

Η κρίση του 2014 δίδαξε στη Ντόχα τη σημασία της ανάπτυξης σχεδίων έκτακτης ανάγκης. Ως απάντηση στο πιο πρόσφατο περιφερειακό παιχνίδι ισχύος και στην απροσδόκητη απόφαση του προέδρου Τραμπ να υποστηρίξει αρχικά τον αποκλεισμό, το Κατάρ επιτάχυνε τις προσπάθειες να διαφοροποιήσει την οικονομία του, να διευρύνει τις διεθνείς συνεργασίες του και να μειώσει την ευπάθειά του από εξωτερικούς κραδασμούς. Παρόλο που το εμπάργκο εξακολουθεί να ισχύει, το Κατάρ έχει αποδειχθεί πιο ανθεκτικό από όσο περίμεναν οι περισσότεροι.⁹⁹

ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑ ΓΙΑ ΜΙΜΗΣΗ

Τα μικρά κράτη δεν έχουν επιθετικές φιλοδοξίες και επιδιώκουν την επιβίωση σε ένα διεθνές περιβάλλον όπου προσπαθούν να αντισταθούν στις επιδιώξεις των ισχυρών κρατών. Ενδιαφέρονται περισσότερο να επιλύουν προβλήματα ασφάλειας στο εγγύς περιβάλλον από τα οποία επηρεάζονται άμεσα. Λόγω μειωμένης σκληρής ισχύος επιστρατεύουν εργαλεία διπλωματικής και οικονομικής εξωτερικής πολιτικής. Επιδιώκουν επίσης τη διεθνή συνεργασία και τη στήριξη των διεθνών οργανισμών, με σκοπό να μεγιστοποιήσουν τις πιθανότητες επιβίωσης. Το Κατάρ θεωρείται ότι είναι ένα μικρό κράτος με μικρή έκταση και ελάχιστους γηγενείς κατοίκους. Παρ' όλα αυτά η εξωτερική πολιτική του, ακολουθεί τις νόρμες ενός μεγάλου κράτους με αποτέλεσμα να δύναται όχι μόνο να επιδιώκει την επιβίωση αλλά και να κινείται επιθετικά στη διεθνή αρένα. Όντας μία οικονομική υπερδύναμη, έχει επιλέξει να κεφαλαιοποιεί αυτό το προσόν σε σκληρή ισχύ, την οποία εφαρμόζει διά αντιπροσώπων, σε διάφορες περιοχές όπως στη Συρία, στην Αίγυπτο, στη Γάζα, στο Ιράκ και τη Λιβύη. Ο Keohane υποστήριξε ότι οι μεσαίες δυνάμεις (middle powers), χαρακτηρίζονται από την πεποίθηση ότι μπορούν να έχουν συστημική επίδραση στο διεθνές περιβάλλον, σε αντίθεση με τις μικρές δυνάμεις που ποτέ δεν θεωρούν ότι έχουν την ικανότητα για κάτι τέτοιο

⁹⁸ Το Κατάρ νίκησε τον σαουδαραβικό αποκλεισμό... με δημόσιες σχέσεις, (<https://tvxs.gr/news/kosmos/katar-nikise-ton-saoydarabiko-apokleismo-me-dimosies-sxeseis> 2018), 24-6-16, (accessed 12-11-18)

⁹⁹ Kristian Coates Ulrichsen, (www.foreignaffairs.gr 2018), 12-6-18, (accessed 15-11-18)

(2006, σ.60). Η επιτυχία του Κατάρ, συνοψίζεται σε τρία κύρια συστατικά: τις δυσανάλογες δυνατότητες που έχει ως μικρό κράτος, την εξαιρετική κεντρική δομή λήψης αποφάσεων και τις υψηλές του φιλοδοξίες. Όσον αφορά τις φιλοδοξίες που αποτελούν την κινητήρια δύναμη, μπορούμε να τις αντιληφθούμε αν δούμε στον αντίποδα, την εξωτερική πολιτική του Μπαχρέιν και του Μπρουνεί που διαθέτουν παρόμοια οικονομική ισχύ.¹⁰⁰

Σε έναν κόσμο αμφιλεγόμενων συσχετισμών ισχύος, τα μικρά κράτη επηρεάζουν όλο και περισσότερο τις ισορροπίες του διεθνούς συστήματος. Δρουν πότε ως σημαντικά μέλη διεθνών οργανισμών και πότε ως σημαντικότεροι διαμεσολαβητές, για την επίλυση διαφορών και συγκρούσεων μεταξύ άλλων κρατών. Το γεγονός ότι τα μικρά κράτη όπως το Κατάρ, είναι υποχρεωμένα από τις περιστάσεις να επιδιώκουν ενεργητική εξωτερική πολιτική, δεν είναι τόσο αυτονόητο όσο φαίνεται. Το Κατάρ πιέστηκε ανάμεσα σε δύο περιφερειακούς ηγεμόνες, το Ιράν στο βόρειο τμήμα και τη Σαουδική Αραβία στα νότια, αποφεύγοντας επιτυχώς την αφομοίωση στην ηγεμονική τροχιά τους. Η προσεκτική αξιολόγηση της διεθνούς κατάστασης, επέτρεψε στο Κατάρ από τη μία πλευρά να απολαύσει τις άριστες σχέσεις με αυστηρά ρεβιζιονιστές παίχτες της περιοχής, συμπεριλαμβανομένου του Ιράν, της Χαμάς και της Χεζμπολά, και από την άλλη ταυτόχρονα να παρέχει στις Ηνωμένες Πολιτείες μια στρατιωτική βάση για επιχειρήσεις στον Περσικό Κόλπο, από την οποία οι ΗΠΑ δύνανται να επιτεθούν ακριβώς σε αυτούς τους ρεβιζιονιστές.¹⁰¹

Όσον αφορά τη χώρα μας, η επιθετική πολιτική του Κατάρ, εμφανίζεται μπροστά μας ως παράδειγμα για μίμηση από το οποίο μπορούμε κάλλιστα να απομονώσουμε τα στοιχεία που δύνανται να έχουν εφαρμογή στις ελληνικές δυνατότητες. Μία δημιουργική εξωστρέφεια που απευθύνεται στο εγγύς αλλά και στο ευρύτερο περιβάλλον, συνήθως είναι μείζονος σημασίας τακτική εξωτερικής πολιτικής κρατών σαν την Ελλάδα, που ναι μεν βρίσκονται σε κομβικά γεωγραφικά σημεία, αλλά δεν διαθέτουν ικανά αποθέματα ισχύος για να αποτιμηθούν ως

¹⁰⁰ Habraken and Koen, *The case of Qatar: understanding the Emirate's exceptional foreign policy*, (Koen 2017), Leiden University, 2017, (accessed 10-11-18)

¹⁰¹ Babak Mohammadzadeh, *Status and Foreign Policy Change in Small States: Qatar's Emergence in Perspective*, (Mohammadzadeh 2017), University of Cambridge, 2017

περιοχική υπερδύναμη. Η εν λόγω εξωστρέφεια απαιτείται να αποσκοπεί στη δημιουργία «εικόνας» (status), μέσα από διπλωματικές πρωτοβουλίες που θα αποσκοπούν είτε στην προβολή ηγετικού προφίλ σε τοπικό επίπεδο, είτε στη διαμεσολάβηση για επίλυση διαφορών μεταξύ των άλλων κρατών.

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Η Μέση Ανατολή ανέκαθεν χαρακτηριζόταν από την αστάθεια και το απρόβλεπτο της πορείας της. Οι αντιφάσεις του πλούτου και της επικρατούσας κοινωνικοπολιτικής κατάστασης είναι εξόφθαλμα φανερές και επιπλέον χαρακτηρίζονται από ανακυκλούμενα ολοκληρωτικά καθεστώτα χειραγώγησης των πληθυσμών. Μέσα σε αυτή την συγκεκριμένη γεωγραφική αρένα, δρουν κράτη που όπως και στον δυτικό κόσμο, πασχίζουν να επικρατήσουν έναντι άλλων που διαθέτουν ικανά αποθέματα ισχύος για να αναμετρηθούν επί ίσοις όροις. Πολύ σημαντικό επίσης είναι και το θρησκευτικό κίνητρο που συνήθως όμως υποκινεί επιφανειακά τους λαούς και παρουσιάζεται ως αφορμή των διαφόρων πολώσεων.

Όσον αφορά την εξεταζόμενη σύγκρουση, το συμπέρασμα είναι ότι η ισχύς ενός κράτους είναι πολύ δύσκολο να μετρηθεί με ακρίβεια. Είναι τόσες πολλές οι μεταβλητές που επηρεάζουν το τελικό αποτέλεσμα, που μία επιφανειακή ή ακόμα και πιο λεπτομερειακή μελέτη, θα μπορούσε κάλλιστα να βρεθεί στο κενό. Την ίδια στιγμή που ένα κράτος αποτιμάται ως ο αδύναμος κρίκος της περιοχής, που ακολουθεί ως ουρά έναν πιο ισχυρό γείτονα στη χάραξη της εξωτερικής πολιτικής, την ίδια στιγμή μπορεί να εκπλήξει τους πάντες από μία συγκυριακή αλλαγή ηγεσίας ή από μία σε βάθος χρόνου ορθολογική χάραξη στρατηγικής.

Το Κατάρ εμφανίζεται στο προσκήνιο ως παράδειγμα κράτους που ενεργοποίησε όλες τις πιθανές πηγές ισχύος του, μεγεθύνοντας εντυπωσιακά τα αποτελέσματα. Έτσι το μεγαλύτερο βάρος της παρούσας εργασίας, μοιραία έπεσε στο Κατάρ το οποίο αποτιμάται ως έχον κινητήρια δύναμη τον επιθετικό ρεαλισμό. Αυτό συνέβη διότι η γοητεία που ασκεί ένα μικρό σε μέγεθος και πληθυσμό κράτος που άλλαξε ρότα στη μέχρι πρότινος συμπίρευσή του με μία τοπική υπερδύναμη, είναι ανυπέρβλητη. Όχι μόνο διότι το Κατάρ εκδήλωσε την εν λόγω «επαναστατική» δράση, αλλά διότι επιπρόσθετα κατάφερε να επιβιώσει πανηγυρικά των σκληρών κυρώσεων που αυτή η υπερδύναμη με την βοήθεια των δορυφόρων της του επέβαλλε.

Η σύγκρουση του Κατάρ με τη Σαουδική Αραβία εκ πρώτης όψεως θυμίζει τη σύγκρουση Δαυίδ και Γολιάθ. Παρατηρήσαμε μέσα από μία ενδελεχή μελέτη, εκτός των άλλων, ότι:

α. Σε έναν κόσμο όπου τα ενεργειακά αποθέματα είναι πολύτιμα, ο πλούτος που αυτά συνεπάγονται, υπερτερεί του μεγέθους ή της γεωγραφικής τοποθεσίας του κράτους που τα διαθέτει.

β. Η αποτελεσματική ηγεσία με παράλληλη τη διπλωματική αφύπνιση και ευελιξία, είναι σημαντικοί παράμετροι για την ανεξαρτητοποίηση των κρατών από σφαίρες επιρροής.

γ. Η προβολή ισχύος ενός κράτους μέσα από τη διαφήμιση των ισχυρών σημείων του, καθώς και η βαρύτητα που δίνεται στον επηρεασμό των κέντρων λήψης αποφάσεων με θεμιτούς και αθέμιτους τρόπους, είναι κομβικοί οδοί για την επιτυχημένη πορεία του στη διεθνή αρένα.

Η πρόσφατη σύγκρουση στη Μέση Ανατολή, έχει μεγάλης σημασίας ενδιαφέρον για την αποκρυπτογράφηση της συμπεριφοράς του ίδιου του συστήματος. Φανερώνει με λαμπρό τρόπο την κατανομή ισχύος σε αυτό, σε μία εποχή όπου αναδύεται έντονα η αμφισβήτηση νορμών και αξιών αναφορικά με τον έλεγχο που δύνανται να ασκούν τα δυνατά και επιτυχημένα κράτη στο ρου της ιστορίας.

Η περιρρέουσα ατμόσφαιρα αποτελείται από τη μία πλευρά, από ένα κύμα ισλαμικής τρομοκρατίας το οποίο έφτασε στο ζενίθ ακολουθώντας τα επαναστατικά γεγονότα της αραβικής άνοιξης, και διατάραξε σημαντικά την όποια ισορροπία υπήρχε στην ευρύτερη περιοχή της Μέσης Ανατολής. Σε αυτήν την πλευρά, αντιπροσωπεύθηκαν φανερά ή κρυφά αρκετοί δρώντες, εξυπηρετώντας ως είθισται τα εθνικά τους συμφέροντα. Στον αντίποδα, οι συμμαχίες των ισχυρών δυτικών δυνάμεων του λεγόμενου πολιτισμένου κόσμου, αναμείχθηκαν ως αντίβαρο σε αυτό το φαινόμενο, εξισορροπώντας στο μέτρο του δυνατού τις σεισμικές δονήσεις που παρουσιάστηκαν με απώτερο σκοπό την προστασία των δικών τους συμφερόντων.

Ακολούθως, διακρίνουμε μία ισχυρή πόλωση που προήλθε από την ανωτέρω διεργασία και σχετίζεται άμεσα με την εξεταζόμενη σύγκρουση. Στη μία πλευρά η Ρωσία, Τουρκία, Ιράν και Κατάρ ενώ στην άλλη οι ΗΠΑ, Σαουδική Αραβία, Αίγυπτος και υπόλοιπες χώρες της Μέσης Ανατολής. Το Ισραήλ και η Κίνα σε στάση αναμονής για να αδράξουν τις ευκαιρίες που θα προκύπτουν κατά περίπτωση. Η ισχυρή αυτή πόλωση φαίνεται να είναι το αποτέλεσμα της εξάντλησης των ΗΠΑ, οι οποίες δείχνουν ότι έχουν την τάση να μεταφέρουν το βάρος του ισχυρού σε συμμάχους, τακτική που ενέχει αρκετούς κινδύνους για την εν γένει ισορροπία. Οι αλυσιδωτές αντιδράσεις ενός ελλείμματος ισχύος των ΗΠΑ ή της μετατόπισης των συμφερόντων τους θα χαρακτηρισθούν από την κίνηση του διεθνούς συστήματος προς μία νέα κατάσταση ισορροπίας, η οποία θα τελεστεί με οποιονδήποτε πιθανό τρόπο.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΕΣ ΑΝΑΦΟΡΕΣ

- https://el.wikipedia.org/wiki/Σαουδική_Αραβία#Ιστορία.
https://el.wikipedia.org/wiki/Σαουδική_Αραβία#Ιστορία (πρόσβαση Αύγουστος 29, 2018).
- https://en.wikipedia.org/wiki/Royal_Saudi_Air_Force.
https://en.wikipedia.org/wiki/Royal_Saudi_Air_Force (πρόσβαση Αύγουστος 30, 2018).
- Abunimah, Ali. *www.thecitizen.in/index.php/en/NewsDetail/index/1/10924/Israel-Backs-Saudi-Arabia-in-Confrontation-with-Qatar*. 7 Ιούνιος 2017.
www.thecitizen.in/index.php/en/NewsDetail/index/1/10924/Israel-Backs-Saudi-Arabia-in-Confrontation-with-Qatar (πρόσβαση Νοέμβριος 16, 2018).
- Al., Frederic Wehrey et. «<https://www.rand.org>.»
https://www.rand.org/content/dam/rand/pubs/monographs/2009/RAND_MG840.pdf, . 2009.
https://www.rand.org/content/dam/rand/pubs/monographs/2009/RAND_MG840.pdf, (πρόσβαση Σεπτέμβριος 21, 2019).
- Al., Philip Gordon et. */www.inss.org.il/publication/qatar-crisis-causes-implications-risks-need-compromise/*. 13 Ιουνίου 2017.
<http://www.inss.org.il/publication/qatar-crisis-causes-implications-risks-need-compromise/> (πρόσβαση Νοέμβριος 16, 2018).
- Asisian, Njdej. *smallwarsjournal.com*. 6 Φεβρουάριος 2018.
<http://smallwarsjournal.com/jrnl/art/qatar-crisis-its-regional-implications-and-us-national-interest> (πρόσβαση Νοέμβριος 5, 2018).
- Avni, Benny. <https://nypost.com/2018/06/13/its-time-to-get-qatar-back-into-the-fold/>. 13 Ιούνιος 2018. <https://nypost.com/2018/06/13/its-time-to-get-qatar-back-into-the-fold/> (πρόσβαση Νοέμβριος 16, 2018).
- Bahgat, G. «Iran-Qatar Relations.» Στο *Security and Bilateral Issues between Iran and its Arab Neighbours*, του/της Anoush, Quilliam, Neil, Bahgat, Gawdat Ehteshami, 167-168. Palgrave Macmillan, 2017.
- Bahgat, Gawdat. *Middle East Policy Council*. 2007.
<https://www.mepc.org/journal/saudi-arabia-and-arab-israeli-peace-process> (πρόσβαση Σεπτέμβριος 9, 2018).
- Baker, James A. «<https://www.bakerinstitute.org>.»
<https://www.bakerinstitute.org/media/files/files/20f674a4/CME-pub-PolicyReport61.pdf>. Σεπτέμβριος 2014.
<https://www.bakerinstitute.org/media/files/files/20f674a4/CME-pub-PolicyReport61.pdf> (πρόσβαση Νοέμβριος 15, 2018).
- Barmin, Yuri. <http://blogs.lse.ac.uk/mec/2018/05/02/russia-and-the-gcc-an-unlikely-partnership/>. 28 Μάρτιος 2018.
<http://blogs.lse.ac.uk/mec/2018/05/02/russia-and-the-gcc-an-unlikely-partnership/> (πρόσβαση Νοέμβριος 14, 2018).
- BBC News*. 19 Ιούλιος 2017. <https://www.bbc.com/news/world-middle-east-40173757> (πρόσβαση Σεπτέμβριος 13, 2018).
- Bohl, Ryan. <https://worldview.stratfor.com/article/gaza-looks-out-changing-middle-east>. 16 Μάιος 2018. <https://worldview.stratfor.com/article/gaza-looks-out-changing-middle-east> (πρόσβαση Νοέμβριος 16, 2018).

- Bradley, John R. *Foreign Affairs*. 13 Οκτώβριος 2011.
<https://www.foreignaffairs.com/articles/middle-east/2011-10-13/saudi-arabias-invisible-hand-arab-spring> (πρόσβαση Σεπτέμβριος 12, 2018).
- Brimelow, Ben. <https://www.businessinsider.com/saudi-arabia-iran-yemen-military-proxy-war-2017-12>. 17 Δεκεμβρίου 2017.
<https://www.businessinsider.com/saudi-arabia-iran-yemen-military-proxy-war-2017-12> (πρόσβαση Αύγουστος 30, 2018).
- Browne, O'Brien. *Historynet*. 16 Δεκέμβριος 2015. <http://www.historynet.com/the-arab-israeli-war-of-1973-honor-oil-and-blood.htm> (πρόσβαση Σεπτέμβριος 10, 2018).
- Bykowicz, Julie. <https://www.wsj.com/articles/the-new-lobbying-qatar-targeted-250-trump-influencers-to-change-u-s-policy-1535554647>. 29 Αύγουστος 2018. <https://www.wsj.com/articles/the-new-lobbying-qatar-targeted-250-trump-influencers-to-change-u-s-policy-1535554647> (πρόσβαση Νοέμβριος 13, 2018).
- Cafiero, Giorgio. https://fpif.org/saudi_arabia_and_qatar_dueling_monarchies/. 26 Σεπτέμβριος 2012.
https://fpif.org/saudi_arabia_and_qatar_dueling_monarchies/ (πρόσβαση Σεπτέμβριος 9, 2018).
- Cohen, Edy. *Besa center*. 20 Ιούλιος 2018. <https://besacenter.org/perspectives-papers/saudi-arabia-israel-enemies/> (πρόσβαση Νοέμβριος 16, 2018).
- Cook, Steven A. <https://foreignpolicy.com/2018/04/20/america-is-having-a-middle-eastern-identity-crisis/>. 20 Απρίλιος 2018.
<https://foreignpolicy.com/2018/04/20/america-is-having-a-middle-eastern-identity-crisis/> (πρόσβαση Νοέμβριος 16, 2018).
- Council of Foreign Relations*. 12 Μάιος 2017. <https://www.cfr.org/backgrounder/us-saudi-relations> (πρόσβαση Σεπτέμβριος 12, 2018).
- Cunningham, Erin. https://www.washingtonpost.com/world/middle_east/egypts-break-with-qatar-could-contribute-to-a-scorching-summer-for-countrys-residents/2014/05/21/c3cf1172-cd5d-4fed-8981-ea0142e75ab7_story.html?noredirect=on&utm_term=.216fdec5892a. 21 Μάιος 2014. https://www.washingtonpost.com/world/middle_east/egypts-break-with-qatar-could-contribute-to-a-scorching-summer-for-countrys-residents/2014/05/21/c3cf1172-cd5d-4fed-8981-ea0142e75ab7_story.html?noredirect=on&utm_term=.216fdec5892a (πρόσβαση Νοέμβριος 15, 2018).
- Domm, Patti. <https://www.cnbc.com/2018/03/05/saudi-russia-oil-deal-leads-to-bigger-russia-role-in-middle-east.html>. 5 Μάρτιος 2018.
<https://www.cnbc.com/2018/03/05/saudi-russia-oil-deal-leads-to-bigger-russia-role-in-middle-east.html> (πρόσβαση Νοέμβριος 10, 2018).
- Dudley, Dominic. <https://www.forbes.com/sites/dominicdudley/2018/01/31/qatar-winning-war-saudi-uae/>. 31 Ιανουάριος 2018.
<https://www.forbes.com/sites/dominicdudley/2018/01/31/qatar-winning-war-saudi-uae/> (πρόσβαση Νοέμβριος 11, 2018).
- Erickson, Amanda. «<https://www.washingtonpost.com>.»
<https://www.washingtonpost.com/news/worldviews/wp/2017/12/20/whats-behind-the-feud-between-saudi-arabia-and-iran-power/>. 20 Δεκέμβριος 2017.
<https://www.washingtonpost.com/news/worldviews/wp/2017/12/20/whats-behind-the-feud-between-saudi-arabia-and-iran-power/>

- behind-the-feud-between-saudi-arabia-and-iran-power/ (πρόσβαση Σεπτέμβριος 23, 2018).
- Fisher, Max. <https://www.nytimes.com/2017/06/13/world/middleeast/how-the-saudi-qatar-rivalry-now-combusting-reshaped-the-middle-east.html>. 13 Ιούνιος 2017. <https://www.nytimes.com/2017/06/13/world/middleeast/how-the-saudi-qatar-rivalry-now-combusting-reshaped-the-middle-east.html> (πρόσβαση Σεπτέμβριος 10, 2018).
- Fromherz, Allen J. *Qatar rise to power and influence*. London - N.York: I.B.Tauris, 2012.
- Gurbuz, Mustafa. http://arabcenterdc.org/policy_analyses/turkey-gulf-crisis/. 19 Ιούνιος 2017. http://arabcenterdc.org/policy_analyses/turkey-gulf-crisis/ (πρόσβαση Νοέμβριος 18, 2018).
- Guzansky, Udi Dekel & Yoel. <https://www.files.ethz.ch/isn/178719/No.%20500%20-%20Udi%20and%20Yoel%20for%20web.pdf>. 22 Δεκέμβριος 2013. <https://www.files.ethz.ch/isn/178719/No.%20500%20-%20Udi%20and%20Yoel%20for%20web.pdf> (πρόσβαση Νοέμβριος 15, 2019).
- Haykel, Bernard. <https://www.hoover.org/research/saudi-arabia-and-egypt-uneasy-relationship>. 14 Μάρτιος 2017. <https://www.hoover.org/research/saudi-arabia-and-egypt-uneasy-relationship> (πρόσβαση Νοέμβριος 2, 2018).
- <http://www.capital.gr/epixeiriseis/3217194/poso-epireazei-i-krisi-sto-katar-tis-ellinikes-etaireies>. 7 Ιούνιος 2017. <http://www.capital.gr/epixeiriseis/3217194/poso-epireazei-i-krisi-sto-katar-tis-ellinikes-etaireies> (πρόσβαση Νοέμβριος 15, 2018).
- <http://www.kathimerini.gr/844471/article/epikairothta/kosmos/h-saoydikh-aravia-diekoye-tis-diplwmatikes-sxeseis-ths-me-to-iran>. 4 Ιανουάριος 2016. <http://www.kathimerini.gr/844471/article/epikairothta/kosmos/h-saoydikh-aravia-diekoye-tis-diplwmatikes-sxeseis-ths-me-to-iran> (πρόσβαση Σεπτέμβριος 17, 2018).
- <http://www.studycountry.com/guide/QA-history.htm>. <http://www.studycountry.com/guide/QA-history.htm> (πρόσβαση Σεπτέμβριος 2, 2018).
- https://en.wikipedia.org/wiki/2017%E2%80%9318_Qatar_diplomatic_crisis#cite_note-8. https://en.wikipedia.org/wiki/2017%E2%80%9318_Qatar_diplomatic_crisis#cite_note-8 (πρόσβαση Σεπτέμβριος 10, 2018).
- https://en.wikipedia.org/wiki/Gulf_Cooperation_Council. https://en.wikipedia.org/wiki/Gulf_Cooperation_Council (πρόσβαση Σεπτέμβριος 6, 2018).
- https://en.wikipedia.org/wiki/History_of_Qatar. https://en.wikipedia.org/wiki/History_of_Qatar (πρόσβαση Σεπτέμβριος 4, 2018).
- https://en.wikipedia.org/wiki/Qatar_Armed_Forces. https://en.wikipedia.org/wiki/Qatar_Armed_Forces (πρόσβαση Σεπτέμβριος 5, 2018).
- https://en.wikipedia.org/wiki/Royal_Saudi_Navy. https://en.wikipedia.org/wiki/Royal_Saudi_Navy (πρόσβαση Αύγουστος 30, 2018).

- https://en.wikipedia.org/wiki/Saudi_Arabian_Army.
https://en.wikipedia.org/wiki/Saudi_Arabian_Army (πρόσβαση Αύγουστος 30, 2018).
- <https://thesseconomy.gr/>. 7 Ιούνιος 2017. <https://thesseconomy.gr/> (πρόσβαση Νοέμβριος 16, 2018).
- <https://tvxs.gr/news/kosmos/katar-nikise-ton-saoydarabiko-apokleismo-me-dimosies-sxeseis>. 24 Ιουνίου 2018. <https://tvxs.gr/news/kosmos/katar-nikise-ton-saoydarabiko-apokleismo-me-dimosies-sxeseis> (πρόσβαση Νοέμβριος 12, 2018).
- <https://www.bbc.com/news/world-middle-east-41945860>. 10 Νοέμβριος 2017. <https://www.bbc.com/news/world-middle-east-41945860> (πρόσβαση Νοέμβριος 2, 2018).
- <https://www.britannica.com/place/Qatar>. <https://www.britannica.com/place/Qatar> (πρόσβαση Αύγουστος 28, 2018).
- <https://www.britannica.com/place/Qatar#ref45185>.
<https://www.britannica.com/place/Qatar#ref45185> (πρόσβαση Σεπτέμβριος 3, 2018).
- <https://www.britannica.com/place/Saudi-Arabia/The-Kingdom-of-Saudi-Arabia>.
<https://www.britannica.com/place/Saudi-Arabia/The-Kingdom-of-Saudi-Arabia> (πρόσβαση Αύγουστος 29, 2018).
- <https://www.crisismonitor.gr/2018/04/03/prooimio-anagnorisis-toy-israil-apo-ti-saoydiki-aravia/>. 3 Απρίλιος 2018.
<https://www.crisismonitor.gr/2018/04/03/prooimio-anagnorisis-toy-israil-apo-ti-saoydiki-aravia/> (πρόσβαση Νοέμβριος 15, 2018).
- <https://www.globaltenders.com/economy-of-qatar.php/>.
<https://www.globaltenders.com/economy-of-qatar.php/> (πρόσβαση Σεπτέμβριος 4, 2018).
- <https://www.naftemporiki.gr/story/1327743/saoudiki-arabia-meta-70-xronia-enaerio-xoro-ptiseis-pros-israil>. 7 Μάρτιος 2018.
<https://www.naftemporiki.gr/story/1327743/saoudiki-arabia-meta-70-xronia-enaerio-xoro-ptiseis-pros-israil> (πρόσβαση Νοέμβριος 15, 2018).
- <https://www.reuters.com/article/us-egypt-qatar-deposits-idUSBRE98I0N020130919>. 19 Σεπτεμβρίου 2013.
<https://www.reuters.com/article/us-egypt-qatar-deposits-idUSBRE98I0N020130919> (πρόσβαση Νοέμβριος 14, 2018).
- <https://www.tanea.gr/2018/04/03/world/saoydiki-arabia-dikaiwma-twn-israilinwn-na-exoyn-ethnos-kratos/>. 3 Απρίλιος 2018.
<https://www.tanea.gr/2018/04/03/world/saoydiki-arabia-dikaiwma-twn-israilinwn-na-exoyn-ethnos-kratos/> (πρόσβαση Νοέμβριος 15, 2018).
- <https://www.thenational.ae/world/mena/iran-and-qatar-reinforce-alliance-increasing-doha-s-isolation-1.713033>. 14 Μάρτιος 2019.
<https://www.thenational.ae/world/mena/iran-and-qatar-reinforce-alliance-increasing-doha-s-isolation-1.713033> (πρόσβαση Νοέμβριος 1, 2018).
- Institute, Middle East. <http://www.mei.edu/publications/saudi-russian-relations-1979-2009>. <http://www.mei.edu/publications/saudi-russian-relations-1979-2009> (πρόσβαση Νοέμβριος 7, 2018).
- . <http://www.mei.edu/publications/turkey-and-qatars-burgeoning-strategic-alliance>. <http://www.mei.edu/publications/turkey-and-qatars-burgeoning-strategic-alliance> (πρόσβαση Νοέμβριος 17, 2018).

- Karasik, Giorgio Cafiero & Theodore. <https://www.mepc.org/commentary/qatar-and-russia-what-do-they-see-each-other>. 11 Οκτώβριος 2017.
<https://www.mepc.org/commentary/qatar-and-russia-what-do-they-see-each-other> (πρόσβαση Νοέμβριος 18, 2018).
- Katz, Mark N. <http://blogs.lse.ac.uk/mec/2018/06/26/balancing-act-russia-between-iran-and-saudi-arabia/>. 7 Μάιος 2018.
<http://blogs.lse.ac.uk/mec/2018/06/26/balancing-act-russia-between-iran-and-saudi-arabia/> (πρόσβαση Νοέμβριος 14, 2018).
- Koen, Habraken &. «Leiden University.»
<https://openaccess.leidenuniv.nl/handle/1887/53181>. 2017.
<https://openaccess.leidenuniv.nl/bitstream/handle/1887/53181/Habraken%20C%20Koen-s1541633-BA%20Thesis%20IBO-2017.pdf?sequence=1>
 (πρόσβαση Νοεμβρίου 10, 2018).
- Kriiger, Patrick van der Heiden & Alex. «com.nl/upload.»
www.altcom.nl/upload/trans-atlantisch-nieuws/AP2_2018_Van_der_Heiden_and_Krijger.pdf. 2018.
www.altcom.nl/upload/trans-atlantisch-nieuws/AP2_2018_Van_der_Heiden_and_Krijger.pdf (πρόσβαση Σεπτέμβριος 18, 2018).
- Mandelbaum, Michael. <https://www.the-american-interest.com/2018/03/26/americas-global-role-question/>. 26 Μάρτιος 2018.
<https://www.the-american-interest.com/2018/03/26/americas-global-role-question/> (πρόσβαση Νοέμβριος 16, 2018).
- Melkumyan, Elena. <http://valdaiclub.com/a/highlights/emir-of-qatar-in-russia/>. 30 Μάρτιος 2018. <http://valdaiclub.com/a/highlights/emir-of-qatar-in-russia/>
 (πρόσβαση Νοέμβριος 18, 2018).
- Mohammadzadeh, Babak. www.iai.it. 2017.
<http://www.iai.it/sites/default/files/mohammadzadeh.pdf> (πρόσβαση Νοέμβριος 12, 2018).
- Mouchantaf, Chirine. <https://www.defensenews.com/global/mideast-africa/2017/12/15/a-huge-military-buildup-is-underway-in-qatar-but-who-will-man-the-systems/>. 15 Δεκέμβριος 2017.
<https://www.defensenews.com/global/mideast-africa/2017/12/15/a-huge-military-buildup-is-underway-in-qatar-but-who-will-man-the-systems/>
 (πρόσβαση Σεπτέμβριος 4, 2018).
- Mueller, Karl P.
www.rand.org/content/dam/rand/pubs/perspectives/PE200/PE265/RAND_PE265.pdf.
www.rand.org/content/dam/rand/pubs/perspectives/PE200/PE265/RAND_PE265.pdf (πρόσβαση Νοέμβριος 7, 2018).
- N., Waltz Kenneth. *Theory of International Politics*. Massachutets: Addison-Wesley, 1979.
- Neubauer, Sigurd. <https://intpolicydigest.org/2018/07/17/washington-s-interest-in-qatari-israeli-relations/>. 17 Ιούλιος 2018.
<https://intpolicydigest.org/2018/07/17/washington-s-interest-in-qatari-israeli-relations/> (πρόσβαση Νοέμβριος 16, 2018).
- Otterman, Sharon. *Council on Foreign Relations*. 7 Φεβρουάριος 2005.
<https://www.cfr.org/backgrounders/saudi-arabia-withdrawl-us-forces>
 (πρόσβαση Σεπτέμβριος 12, 2018).

- Press, Associated. *The National*. 23 Ιούνιος 2017. <https://www.thenational.ae/world/the-13-demands-on-qatar-from-saudi-arabia-bahrain-the-uae-and-egypt-1.93329> (πρόσβαση Σεπτέμβριος 12, 2018).
- Rakowski, Stephen. *Statfor*. 2 Ιούλιος 2017. <https://worldview.stratfor.com/article/how-1979-siege-mecca-haunts-house-saud> (πρόσβαση Σεπτέμβριος 12, 2018).
- Salacanian, Stasa. <https://www.alaraby.co.uk/english/indepth/2018/5/3/energy-and-geopolitical-earthquake-the-saudi-russian-long-term-oil-deal>. 3 Μάιος 2018. <https://www.alaraby.co.uk/english/indepth/2018/5/3/energy-and-geopolitical-earthquake-the-saudi-russian-long-term-oil-deal> (πρόσβαση Νοέμβριος 11, 2018).
- Sanders, Lewis. <https://www.dw.com/en/what-is-the-qatar-crisis/a-39795408>. 21 Ιούλιος 2017. <https://www.dw.com/en/what-is-the-qatar-crisis/a-39795408> (πρόσβαση Σεπτέμβριος 11, 2018).
- Secrue, Nicu Popescu & Stanislav. «Russia's return to the Middle East Building sandcastles?» *Issue - Chaillot paper No146*, 31 Ιούλιος 2018.
- Soghom, Mardo. <https://en.radiofarda.com/a/iran-qatar--relations-economic-gas-fields-south-pars/28529537.html>. 5 Ιούνιος 2017. <https://en.radiofarda.com/a/iran-qatar--relations-economic-gas-fields-south-pars/28529537.html> (πρόσβαση Νοέμβριος 1, 2018).
- Steinberg, Guido. «www.swp-berlin.org.» www.swp-berlin.org/fileadmin/contents/products/comments/2012C07_sbg.pdf. Φεβρουάριος 2012. https://www.swp-berlin.org/fileadmin/contents/products/comments/2012C07_sbg.pdf (πρόσβαση Σεπτέμβριος 9, 2018).
- Tabatabai, Colin P. Clarke & Ariane M. <https://www.foreignaffairs.com/articles/turkey/2018-10-31/major-realignment-taking-place-middle-east>. 31 Οκτώβριος 2018. <https://www.foreignaffairs.com/articles/turkey/2018-10-31/major-realignment-taking-place-middle-east> (πρόσβαση Νοέμβριος 18, 2018).
- Takeyh, Rey. <https://www.cfr.org/expert-brief/new-saudi-foreign-policy>. 17 Απρίλιος 2015. <https://www.cfr.org/expert-brief/new-saudi-foreign-policy> (πρόσβαση Νοέμβριος 16, 2018).
- Trenwith, Courtney. <https://www.arabianbusiness.com/gcc-single-currency-comes-down-politics-says-ex-imf-boss-572960.html>. 25 Νοεμβρίου 2014. <https://www.arabianbusiness.com/gcc-single-currency-comes-down-politics-says-ex-imf-boss-572960.html> (πρόσβαση Σεπτεμβρίου 7, 2018).
- Tristram, Pierre. <https://www.thoughtco.com/us-and-middle-east-since-1945-2353681>. 14 Αύγουστος 2018. <https://www.thoughtco.com/us-and-middle-east-since-1945-2353681> (πρόσβαση Νοέμβριος 16, 2018).
- Trofimov, Yaroslav. <https://www.wsj.com/articles/SB1035412141534780791>. 24 Οκτώβριος 2002. <https://www.wsj.com/articles/SB1035412141534780791> (πρόσβαση Σεπτέμβριος 8, 2018).
- Ulrichen, Kristian Coates. <https://www.sharqforum.org/2017/06/29/implications-of-the-qatar-crisis-for-regional-security-in-the-gulf/>. 29 Ιούνιος 2017. <https://www.sharqforum.org/2017/06/29/implications-of-the-qatar-crisis-for-regional-security-in-the-gulf/> (πρόσβαση Νοέμβριος 16, 2018).

- Ulutas, Talha Kose &Ufuk. «<https://setav.org>.»
<https://setav.org/en/assets/uploads/2017/06/RegionalImplicationsoftheQatarCrisis.pdf>. Ιούνιος 2017.
<https://setav.org/en/assets/uploads/2017/06/RegionalImplicationsoftheQatarCrisis.pdf> (πρόσβαση Νοέμβριος 15, 2018).
- Walt, Stephen M. <https://foreignpolicy.com/2018/10/15/this-is-americas-middle-east-strategy-on-steroids/>. 15 Οκτώβριος 2018.
<https://foreignpolicy.com/2018/10/15/this-is-americas-middle-east-strategy-on-steroids/> (πρόσβαση Νοέμβριος 18, 2018).
- www.britannica.com/place/Saudi-Arabia. www.britannica.com/place/Saudi-Arabia (πρόσβαση Αύγουστος 28, 2018).
- www.foreignaffairs.gr. 12 Ιούνιος 2018.
<https://www.foreignaffairs.gr/articles/71824/kristian-coates-ulrichsen-pos-to-katar-kseperase-tin-krisi-ston-kolpo> (πρόσβαση Νοέμβριος 15, 2018).
- www.globalsecurity.org. 7 Νοέμβριος 2011.
<https://www.globalsecurity.org/military/world/war/yemen.htm> (πρόσβαση Σεπτέμβριος 12, 2018).
- Zunes, Stephen. https://ips-dc.org/continuing_storm_the_us_role_in_the_middle_east/. 1 Απρίλιος 1999. https://ips-dc.org/continuing_storm_the_us_role_in_the_middle_east/ (πρόσβαση Νοέμβριος 13, 2018).
- Καπουτσής, Χρήστος. <https://www.militaire.gr/i-polypleyri-krisi-stin-an-mesogeio-kai-o-agogos-east-med/>. 9 Νοέμβριος 2018. <https://www.militaire.gr/i-polypleyri-krisi-stin-an-mesogeio-kai-o-agogos-east-med/> (πρόσβαση Νοέμβριος 15, 2018).
- Κουσκουβέλης, Ηλίας. *Εισαγωγή στις Διεθνείς Σχέσεις*. Αθήνα: Ποιότητα, 2010.
- Κούτσης, Αλέξανδρος, συνέντευξη από
<https://tvxs.gr/news/kosmos/mproumerangk-gia-saoydiki-arabia-kai-ipa-i-aromonosi-toy-katar>. *Μπούμερανγκ για Σαουδική Αραβία και ΗΠΑ η απομόνωση του Κατάρ* (9 Ιούνιος 2017).
- Πλάκα, Μαρία. www.powerpolitics.eu. 5 Δεκέμβριος 2017. www.powerpolitics.eu (πρόσβαση Σεπτέμβριος 14, 2018).

ΣΕΛΙΔΑ ΣΚΟΠΙΜΑ ΚΕΝΗ